

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Styremedlemmers erstatningsansvar i aksje- og allmennaksjeselskaper

Materielle problemstillinger knyttet til styreansvar etter aksjeloven § 17-1 første ledd og allmennaksjeloven § 17-1 første ledd

Metta Malena Eiane

Stor masteroppgave i rettsvitenskap, vår 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Temaet.....	1
1.2	Styreansvarets utvikling og aktualitet	2
1.3	Avhandlingens rettskildegrunnlag.....	4
1.4	Avgrensninger	7
1.5	Videre fremstilling	8
2	Erstatningsvilkårene i aksjelovene § 17-1 første ledd.....	9
2.1	Innledning.....	9
2.2	Reelle hensyn	11
2.2.1	Innledning.....	11
2.2.2	Erstatningsrettslige hensyn.....	11
2.2.3	Aksjeselskapsrettslige hensyn	13
2.3	Skadevilkåret.....	15
2.3.1	Innledende bemerkninger	15
2.3.2	Økonomisk tap	15
2.3.3	Fysiske skader og rene formuestap	16
2.3.4	Vernede og ikke-vernede skadetilfeller.....	18
2.4	Kravet til ansvarsgrunnlag	21
2.4.1	Rettslig utgangspunkt.....	21
2.4.2	Objektive og subjektive elementer i culpavurderingen.....	21
2.4.3	Det objektive forsvarlighetskravet	23
2.4.3.1	Overordnet vurderingstema.....	23
2.4.3.2	Kvalifikasjonskrav til et styremedlem.....	25
2.4.3.3	Vurderingsnormen for forsvarlig atferd	27
2.4.3.4	Hvilke plikter som objektivt sett gjelder for et styremedlem.....	28
2.4.4	Det subjektive skyldkravet	36

2.4.4.1	Rettslig utgangspunkt.....	36
2.4.4.2	Faktisk villfarelse	38
2.4.4.3	Rettsvillfarelse.....	39
2.4.4.4	Personlige kvalifikasjoners innvirkning på aktsomhetsnormen.....	41
2.4.4.5	Øvrige personlige forutsetningers innvirkning på aktsomhetsnormen	45
2.5	Kravet til årsakssammenheng.....	48
2.5.1	Rettslig utgangspunkt.....	48
2.5.2	Avgjørelsen av årsakssammenheng ved styreansvar	48
2.5.3	Et fraværende styremedlem.....	50
2.5.4	Et tilstedeværende, men passivt, styremedlem.....	52
2.5.5	Et styremedlem som er uenig i beslutningen	53
3	Pliktovertredelse som ansvarsgrunnlag	56
3.1	Innledning.....	56
3.2	Forvaltningsansvar	57
3.2.1	Innledende bemerkninger	57
3.2.2	Selskapsstyring	58
3.2.2.1	Enkelte avklaringer	58
3.2.2.2	Selskapsstyring etter aksjelovene § 6-12	59
3.2.2.3	Kravet til forsvarlig egenkapital, jf. aksjelovene § 3-4 og § 3-5.....	61
3.2.2.4	Krav om styrebehandling etter aksjelovene § 6-20.....	62
3.2.3	Lojal selskapsforvaltning	64
3.2.3.1	Rettslig utgangspunkt.....	64
3.2.3.2	Inhabilitet	64
3.2.3.3	Myndighetsmisbruk.....	66
3.2.3.4	Selskapsinteressen.....	67
3.2.3.5	Avveining av selskapsinteressen i selskaper uten presset økonomi.....	69
3.2.3.6	Avveining av selskapsinteressen i selskaper med presset økonomi.....	74

3.2.4	Forretningsmessige avgjørelser	76
3.2.4.1	Innledende bemerkninger	76
3.2.4.2	Aktsomhetsnormen ved forretningsmessige avgjørelser.....	77
3.2.4.3	Hensynet til selskapets ansatte ved beslutninger om fortsatt drift	79
3.3	Tilsynsansvar.....	80
3.3.1	Presentasjon.....	80
3.3.2	Objektene for styrets tilsyn	82
3.3.3	Gjennomføringen av tilsynet	84
3.3.4	Ytre selskapsforholds innvirkning på aktsomhetsnormen	88
3.3.5	Forholdet mellom styret og andre aktører i selskapet	91
3.3.5.1	Innledning.....	91
3.3.5.2	Daglig leder og øvrige styremedlemmer	91
3.3.5.3	Revisor og selskapets ansatte	93
3.4	Informasjonsansvar	95
3.4.1	Enkelte avklaringer	95
3.4.2	Ansvar for fortiet eller villedende informasjon.....	95
3.4.2.1	Fortiet informasjon og opplysningsplikt	95
3.4.2.2	Opplysningsplikt etter aksjelovene	96
3.4.2.3	Lovfestet opplysningsplikt utenfor aksjelovene.....	98
3.4.2.4	Ulovfestet opplysningsplikt som følge av lojalitetsforpliktelser.....	103
3.4.2.5	Villedende informasjon og adekvansbegrensninger	106
3.4.3	Ansvar som følge av brudd på taushetsplikt	109
3.4.4	Forholdet mellom taushetsplikt og opplysningsplikt	110
4	Oppsummering og avsluttende bemerkninger.....	113
	Lovregister	114
	Norske lover	114
	Utenlandske lover.....	115

Forskrifter.....	115
Forarbejder og offentlige dokumenter.....	115
Rettspraksis	116
Norge.....	116
Høyesterettspraksis.....	116
Lagmannsrettspraksis	120
Tingrettspraksis	123
Danmark.....	123
Litteratur.....	123
Elektroniske kilder	130

1 Innledning

1.1 Temaet

Ethvert aksjeselskap og allmennaksjeselskap skal ha et styre, jf. aksjelovene § 6-1.¹ Et styremedlem i et aksjeselskap kan idømmes personlig erstatningsansvar dersom vilkårene i aksjeloven § 17-1 første ledd er oppfylt.² Aksjeloven § 17-1 første ledd har følgende ordlyd:

«Selskapet, aksjeeier eller andre kan kreve at daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, gransker eller aksjeeier erstatter skade som de i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt vedkommende.»

Et styremedlem i et allmennaksjeselskap kan idømmes personlig erstatningsansvar på tilsvarende vilkår etter allmennaksjeloven § 17-1 første ledd.³

Temaet for avhandlingen er styremedlemmers erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1 første ledd. Avhandlingen tar sikte på å utgjøre en samlet og systematisert fremstilling og analyse av de materielle vilkårene for styreansvar etter bestemmelsene. Formålet med avhandlingen er å klargjøre og presisere hva som skal til for at erstatningssanksjonen benyttes, og med det redegjøre for sentrale typetilfeller hvor styreansvar aktualiseres.

Aksjelovene § 17-1 første ledd forutsetter at de alminnelige erstatningsvilkårene er oppfylt.⁴ Det stilles altså krav til skade, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Siden disse vilkårene danner fundamentet for vurderingen av om et styremedlems atferd er erstatningsbetingende, drøftes alle tre erstatningsvilkårene i avhandlingen. Kravet til ansvarsgrunnlag anses særlig relevant for spørsmålet om styreansvar, og avhandlingen fokuserer derfor på dette vilkåret. Drøftelsen av ansvarsgrunnlag konsentreres rundt praktisk relevante erstatningsspørsmål knyttet til styrets hovedplikter, altså styrets forvaltningsansvar, tilsynsansvar og informasjonsansvar.⁵ Herunder vurderes det om nyere endringer i aksjelovene og tilstøtende

¹ Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven). «Aksjelovene» brukes som en fellesbetegnelse for disse.

² Et styremedlem kan også holdes personlig erstatningsansvarlig på andre grunnlag, se avhandlingens punkt 1.4.

³ Allmennaksjeloven § 17-1 tilsvarer aksjeloven § 17-1, med unntak av at uavhengig sakkyndig kan idømmes personlig erstatningsansvar etter allmennaksjelovens bestemmelse.

⁴ Se avhandlingens kapittel 2.

⁵ For tilsvarende begrepsbruk, se Olav Fr. Perland, «Styremedlemmers erstatningsansvar», *Praktisk økonomi & finans*, 2013/2 s. 21-32 (Perland 2013a) (s. 24) og Tore Bråthen, *Selskapsrett*, 5. utgave, Oslo 2017 (Bråthen 2017) s. 169.

lover virker inn på aktsomhetsnormen ved styreansvar. Samtidig søker avhandlingen å vurdere om enkelte aktuelle diskusjoner innen aksjeselskapsretten virker inn på aktsomhetsnormen.⁶ Målet med dette er å kontekstualisere styreansvaret på en måte som i liten grad er gjort i norsk rett til nå.⁷

1.2 Styreansvarets utvikling og aktualitet

Behovet for å holde noen erstatningsansvarlige for tap voldt av tillitspersoner i et aksjeselskap har eksistert omtrent like lenge som selskapsformen.⁸ Sanksjonen «er en viktig reaksjonsmåte mot tillitsvalgte og daglig leder som setter tilside plikter aksjeloven pålegger dem».⁹ I det følgende gjøres det rede for sentrale utviklingstrekk ved styreansvaret. Siktemålet er å sette styreansvaret i en historisk kontekst, og samtidig vurdere temaets aktualitet.

Norges første aksjelov ble vedtatt i 1910, og avløst av en ny aksjelov i 1957.¹⁰ De første aksjelovene inneholdt ikke en parallell til dagens hjemmel for styreansvar.¹¹ Norges tredje aksjelov, som ble vedtatt i 1976, var resultatet av et lovsamarbeid mellom flere nordiske land.¹² Aksjeloven av 1976 inneholdt en lovhjemmel for styreansvar på uaktsomhetsgrunnlag, i lovens § 15-1.¹³ Før ansvaret ble lovfestet, kunne et styremedlem idømmes erstatningsansvar på ulovfestet uaktsomhetsgrunnlag.¹⁴ Lovgiver problematiserte derfor om lovhjemmelen var nødvendig, men konkluderte med at den fremstod rimelig.¹⁵

Domstolen behandlet få saker om styreansvar på grunnlag av aksjeloven 1976 § 15-1 det første tiåret etter vedtakelsen.¹⁶ På begynnelsen av 1990-tallet endret dette seg, og Høyesterett behandlet flere saker relevante for styreansvaret.¹⁷ I 1994 uttalte Normann at «[d]e senere årene har man i det hele tatt kunnet spore en betydelig større interesse for emnet».¹⁸

⁶ Se for eksempel drøftelsen av corporate governance i avhandlings punkt 2.4.3.4 og drøftelsene i punkt 3.2.3.4.

⁷ Se imidlertid Kristin Normann Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, Oslo 1994 (Normann 1994) s. 363 flg. og 369 flg.

⁸ Se for eksempel Rt. 1910 s. 65.

⁹ NOU 1996: 3 s. 89.

¹⁰ Lov 19. juli 1910 nr. 1 om aktieselskaper og kommanditaktieselskaper (aksjeloven 1910) (opphevet) og lov 6. juli 1957 nr. 4 om aksjeselskaper (aksjeloven 1957) (opphevet).

¹¹ NUT 1970: 1 s. 185.

¹² Ot.prp. nr. 19 (1974-1975) s. 5-7.

¹³ Lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper (opphevet) (aksjeloven 1976) § 15-1.

¹⁴ Se for eksempel Rt. 1975 s. 198 (s. 201). Ulovfestet uaktsomhetsansvar betegnes også som culpaansvar.

¹⁵ NUT 1970: 1 s. 185.

¹⁶ NOU 1985: 1 s. 31 og Normann (1994) s. 17.

¹⁷ Rt. 1991 s. 119, Rt. 1993 s. 20, Rt. 1993 s. 987 og Rt. 1993 s. 1399.

¹⁸ Normann (1994) s. 18.

På begynnelsen av 1990-tallet begynte også arbeidet med å utforme en ny aksjelov.¹⁹ Den någjeldende aksjeloven ble vedtatt i 1997, samtidig som allmennaksjeloven.²⁰ Lovene er ikke utarbeidet i samarbeid med andre land. Det materielle innholdet i aksjeloven 1976 § 15-1 ble videreført til begge lovene, se aksjelovene § 17-1. De nye hjemlene inneholdt enkelte språklige endringer. En ny språklig presisering ble foretatt i aksjelovene § 17-1 i 2007.²¹

Lovutvalget tok høyde for at lovhjemmelen for styreansvar sannsynligvis fikk større betydning etter 1997, fordi styremedlemmenes plikter ble utvidet og presisert i de nye aksjelovene.²² I etterkant av vedtakelsen hevdet Perland at styreansvaret var skjerpet.²³ Tor G. Birkeland stilte seg kritisk til Perlands oppfatning, og fremholdt at forarbeidene ikke kunne sies å gi uttrykk for en hensikt om at styreansvaret skulle skjerpes.²⁴ Andre teoretikere har sluttet seg til Perlands synspunkt.²⁵ Det var altså uenighet om hvorvidt de någjeldende aksjelovene skjerpet styreansvaret. I underrettspraksis antydes det at ansvaret er skjerpet.²⁶

De siste ti årene har Høyesterett behandlet flere saker om styreansvar.²⁷ Med henvisning til et økende antall fellende styreansvaravgjørelser på Lovdata, sammenfattet Perland i 2013 utviklingen slik:

«[S]tyreansvaret har gått fra å være en nærmest rent teoretisk mulighet for ansvar til å ha blitt en høyst praktisk realitet for styremedlemmer.»²⁸

Bråthen var mer reservert da han i 2017 uttalte at «det kan synes som om styreansvar gjøres gjeldende i stadig økende grad.»²⁹ Begge uttalelsene tilsier imidlertid at spørsmålet om erstatningsansvar for et styremedlem har en større praktisk betydning i dag enn tidligere.

¹⁹ Nærmere om prosessen, se Bråthen (2017) s. 55-57.

²⁰ Allmennaksjeselskapsformen ble inntatt i aksjeloven 1976 på midten av 1990-tallet, se Bråthen (2017) s. 56.

²¹ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167.

²² NOU 1996: 3 s. 197.

²³ Olav Fr. Perland, «Styreansvar etter de nye aksjelovene – har ansvaret blitt skjerpet?», *Tidsskrift for Forretningsjus*, 1999 s. 125-159 (Perland 1999) (s. 158).

²⁴ Tor G. Birkeland, «Begrensning av styrets ansvar for tap som kan henføres til prospekter», *Tidsskrift for Forretningsjus*, 2001 s. 395-409 (Birkeland, T. G. 2001) (s. 395). Fullt navn benyttes for å unngå forveksling med Kari Birkeland.

²⁵ Eksempelvis Magnus Aarbakke mfl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven: Lovkommentar*, 4. utgave, Oslo 2017 (Aarbakke mfl. 2017) s. 929 og Mads Henry Andenæs ved Ole Andenæs, Stig Berge og Margrethe Buskerud Christoffersen, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, 3. utgave, Oslo 2016 (Andenæs 2016) s. 648.

²⁶ Se eksempelvis RG 2013 s. 975 (Frostating).

²⁷ Eksempelvis Rt. 2010 s. 93, HR-2016-1440-A og HR-2019-317-A.

²⁸ Perland (2013a) s. 22.

²⁹ Bråthen (2017) s. 206.

Flere norske teoretikere har skrevet om temaet styremedlemmers erstatningsansvar. Kristin Normann Aarum, Olav Fr. Perland, Magnus Aarbakke mfl. og Mats Henry Andenæs er blant de mest relevante forfatterne i norsk rett. I tillegg har blant annet danske Thorbjørn Sofsrud og svenske Rolf Dotevall skrevet om emnet.³⁰ I Norge er det de siste årene publisert få juridiske arbeider med inngående fokus på styremedlemmers erstatningsansvar.

På bakgrunn av utviklingen er det grunnlag for å hevde at styreansvaret har utviklet og aktualisert seg de siste tiårene. Hvorvidt endringene har skjedd gradvis, eller mer markant, er vanskeligere å si. Siden styrets plikter ble konkretisert og presisert i aksjelovene 1997, kan det hevdes at styreansvaret endret seg med loven. Samtidig kan det hevdes at endringene som ble vedtatt i 1997, var et ledd i en utvikling som allerede ble påbegynt i rettspraksis på begynnelsen av 90-tallet. Uttalelsene til Perland og Bråthen er av forholdsvis ny dato, noe som tilsier at det har skjedd en utvikling av styreansvaret også i etterkant av 1997. Trolig kan det trekkes paralleller mellom en økning i saker om styreansvar og nedgangstidene Norge opplevde ved finanskrisen i 2008 og oljekrisen i 2014.³¹ Det er større behov for styreansvar i nedgangstider, særlig fordi personlig ansvar for tillitspersoner oftest er aktuelt når selskapet ikke kan dekke egne forpliktelser.³² Temaet for avhandlingen har altså praktisk betydning.

1.3 Avhandlingens rettskildegrunnlag

Avhandlingen er i hovedsak en rettsdogmatisk fremstilling, med enkelte rettspolitiske vurderinger. I avhandlingen legges Bernt og Doublets definisjoner av uttrykkene til grunn. Med rettsdogmatisk fremstilling menes at avhandlingen tar sikte på å klargjøre og systematisere ulike rettsspørsmål for å avgjøre gjeldende rett.³³ Med rettspolitiske vurderinger menes drøftelser som tar sikte på å komme frem til hvordan rettsreglene bør være.³⁴ Det presiseres når rettspolitiske vurderinger forekommer, med mindre det fremgår av konteksten.

Avhandlingen tar utgangspunkt i vilkårene for styremedlemmers erstatningsansvar som fremgår av aksjelovene § 17-1 første ledd. Bestemmelsen tolkes normalt i lys av de

³⁰ Eksempelvis i Thorbjørn Sofsrud, *Bestyrelsens beslutning og ansvar: Spørsmål til bedømmelse af bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar*, København 1999 (Sofsrud 1999) og Rolf Dotevall, *Bolagsledningens skadestandsansvar*, 3. utgave, Göteborg 2017 (Dotevall 2017).

³¹ Normann peker på samme tendens for nedgangstidene i 1980-årene, se Normann (1994) s. 20.

³² Se blant annet HR-2016-1440-A og HR-2017-2375-A. Betegnelsen selskap brukes som en fellesbetegnelse for aksje- og allmennaksjeselskap. Selskapsbegrepet sikter ikke til andre selskapsformer i avhandlingen.

³³ Jan Fridthjof Bernt og David R. Doublet, *Vitenskapsfilosofi for jurister – En innføring*, Bergen 1998 (Bernt/Doublet 1998) s. 13.

³⁴ Bernt/Doublet (1998) s. 13.

alminnelige vilkår for culpaansvar.³⁵ Aksjelovene er resultatet av flere lovforarbeider.³⁶ Aksjeloven viderefører store deler av tidligere aksjelovgivning, og allmennaksjeloven er stort sett modellert etter aksjeloven.³⁷ Av denne grunn er også eldre forarbeider og rettspraksis relevante for vurderingen av styreansvar etter bestemmelsen.³⁸ Det samme gjelder juridisk teori etter aksjeloven av 1976.³⁹ Bruk av eldre rettskilder anses hensiktsmessig, ettersom det er sparsomt med nyere høyesterettspraksis og generelle juridiske fremstillinger om emnet. Fagtradisjonen på området tilsier for øvrig at det er legitimt å vise til eldre rettsavgjørelser.⁴⁰

I den eldre rettspraksis som benyttes i avhandlingen, er ikke nødvendigvis ethvert resonnement anvendelig på dagens styresituasjoner. Styrets plikter har utviklet seg og blitt presisert over tid.⁴¹ Dersom det eksisterer en frifinnende dom fra 1980, tilsier ikke denne avgjørelsen nødvendigvis at dagens aktsomhetsnorm gir samme løsning.⁴² Den generelle rettslige argumentasjonen har normalt overføringsverdi, ettersom erstatningsbestemmelsens grunnvilkår stort sett er bevart.

Selv om det eksisterer flere høyesterettsavgjørelser på området, gir ikke disse veiledning for ethvert rettsspørsmål. Underrettspraksis utgjør derfor en vesentlig del av avhandlingens rettskildetilfang. Hvilken vekt underrettspraksis kan tillegges, er diskutert i juridisk teori.

Skoghøy fremholder at underrettspraksis i liten grad har selvstendig rettskildemessig vekt, ettersom saksforholdet for underretten normalt ikke er gjennomarbeidet i samme grad som når saken behandles i Høyesterett.⁴³ Synspunktet tilsier at underrettspraksis ikke anses som prejudikater for løsning av uavklarte rettskildespørsmål. Samtidig fremholder Skoghøy at enkelte underrettsdommer til en viss grad kan vektlegges, men at det «da ikke [er] avgjørelsen i seg selv som tillegges rettskildeverdi, men de argumenter den bygger på».⁴⁴ Skoghøy åpner for øvrig for å vektlegge underrettspraksis som gir uttrykk for en fast praksis.⁴⁵ Nygaard

³⁵ Normann (1994) s. 70.

³⁶ NOU 1992: 29, NOU 1996: 3, Ot.prp. nr. 36 (1993-1994), Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) og Ot.prp. nr. 55 (2005-2006).

³⁷ Bråthen (2017) s. 57.

³⁸ Også 1992-forarbeidene har rettskildemessig vekt, se Andenæs (2016) s. 6 og Aarbakke mfl. (2017) s. 21.

³⁹ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167. Uttalelsen fremstår som rettet mot hele bestemmelsen, til tross for uttalelsens plassering i forbindelse med medvirkning. Se også Aarbakke mfl. (2017) s. 21.

⁴⁰ Eksempelvis Normann (1994) s. 331.

⁴¹ NOU 1996: 3 s. 89.

⁴² Se også RG 2013 s. 975 (Frostating).

⁴³ Jens Edvin A. Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse*, Tromsø 2018 (Skoghøy 2018) s. 227.

⁴⁴ Skoghøy (2018) s. 227.

⁴⁵ Skoghøy (2018) s. 227.

mener at underrettspraksis har en viss interesse på områder med lite høyesterettspraksis.⁴⁶ Nygaard likestiller for øvrig underrettspraksis med rettslitteratur.⁴⁷ Skoghøy og Nygaard er dermed enige om at underrettspraksis kan bidra til løsning av rettsspørsmål, men at den rettskildemessige vekten av praksisen er begrenset.

I avhandlingen vektlegges dermed fast lagmannsrettspraksis som er forsvarlig begrunnet.⁴⁸ For øvrig benyttes underrettspraksis til eksemplifisering og til illustrasjon. Hovedsakelig benyttes lagmannsrettsavgjørelser, men også enkelte tingrettsavgjørelser omtales. En ulempe med å peke på tendenser basert på underrettspraksis, er at langt fra all underrettspraksis er publisert på Lovdata eller Rettsdata. En andel styreansvarssaker forlikkes dessuten utenfor domstolene.⁴⁹ Når avhandlingen peker på tendenser, baseres dette på tilgjengelige dommer.

Aksjelovene § 17-1 første ledd retter seg ikke bare mot styremedlemmers erstatningsansvar. I avhandlingen refereres det til rettspraksis som omhandler andre tillitspersoner enn styremedlemmer. Bakgrunnen for dette er todelt. I enkelte avgjørelser uttrykker retten generelle forventninger til selskapets ledelse.⁵⁰ I slike tilfeller anses styremedlemmer omfattet av forventningene, selv om den saksøkte i saken for eksempel er en daglig leder. Andre ganger er det aktuelt å vektlegge avgjørelser som omtaler andre ansvarssubjekter fordi erstatningsvurderingen sammenfaller grunnet overlappende kompetanseområder.⁵¹ Særlig gjelder dette daglige ledere. Daglige ledere og styret har tilgrensende ansvarsområder.⁵² Følgelig kan det være tilfeldig hvem som holdes ansvarlig av daglig leder eller medlemmer av styret. I mindre aksjeselskap er det heller ikke uvanlig at samme person både er daglig leder og styremedlem.⁵³ I enkelte avgjørelser vurderer retten ansvaret for disse rollene felles.⁵⁴ Å se hen til avgjørelser som omhandler daglig leder, er i tråd med Høyesteretts rettskildebruk.⁵⁵

Selv om det nordiske lovsamarbeidet ikke ble videreført til de någjeldende aksjelovene, er det fortsatt betydelige likheter mellom de nordiske lovhjemplene for styreansvar.⁵⁶ Norske

⁴⁶ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Bergen 2004 (Nygaard 2004) s. 210.

⁴⁷ Nygaard (2004) s. 210.

⁴⁸ Til sammenligning, se Normann (1994) s. 21.

⁴⁹ Perland (2013a) s. 22.

⁵⁰ Eksempelvis HR-2017-2375-A (avsnitt 37 flg.).

⁵¹ NOU 1992: 29 s. 144.

⁵² Se henholdsvis aksjelovene §§ 6-14 første ledd og 6-12 første ledd.

⁵³ Se eksempelvis Rt. 2010 s. 93, Rt. 2011 s. 1029 og HR-2016-1440-A.

⁵⁴ Eksempelvis Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 43).

⁵⁵ Se eksempelvis HR-2019-317-A (avsnitt 45).

⁵⁶ Sofsrud (1999) s. 8 og Dotevall (2017) s. 28.

domstoler har tradisjon for å vise til svensk og dansk rettspraksis og juridisk teori i sine erstatningsavgjørelser.⁵⁷ Rettskildebruken tilsier at svenske og danske rettskilder kan ha relevans for avhandlingens tema.⁵⁸ På bakgrunn av dette vises det til svensk og dansk selskapsrett gjennom avhandlingen. Henvisningene til utenlandsk rett er ment å illustrere og eventuelt supplere drøftelsene av norsk rett, særlig ved spørsmål hvor norske rettskilder gir liten veiledning for løsningen. Avhandlingen benytter dermed ikke komparativ metode. Øvrige lands selskapsrett benyttes ikke, av hensyn til avhandlingens omfang.

I avhandlingen omtales også ikke-bindende normer og reelle hensyn. De mest aktuelle ikke-bindende normene for avhandlingens tema er anbefalingene som har oppstått som følge av debatten rundt «corporate governance».⁵⁹ Hvilke reelle hensyn som anses relevante for avhandlingens tema, drøftes i punkt 2.2.

1.4 Avgrensninger

Formålet med avhandlingen er å drøfte de materielle vilkårene for å idømme et styremedlem erstatningsansvar etter aksjeloven § 17-1 første ledd. Med dette menes ordinærsituasjoner der det ikke foreligger styrereservasjoner eller styreforsikring.⁶⁰ Siden forsikringsutbetalinger fra styreforsikringer normalt betinges av at et styremedlem har handlet ansvarsbetingende, kan avhandlingens vurderinger av hva som utgjør ansvarsbetingende atferd også ha relevans dersom styret er forsikret.⁶¹

Erstatningsansvarets prosessuelle vilkår og bevisspørsmål drøftes ikke. Avgrensningen innebærer at spørsmålet om et styremedlem har handlet forsettlig i relasjon til aksjelovene § 17-1 første ledd ikke behandles. Forsett regnes som et psykologisk fenomen hos skadevolder, og spørsmålet om forsett har hovedsakelig bevismessig interesse.⁶²

⁵⁷ Se eksempelvis Rt. 1991 s. 119 (s. 125), Rt. 2004 s. 1816 (avsnitt 30) og Rt. 2010 s. 1547 (avsnitt 72). Førstnevntes bruk av dansk rett er sitert i LB-2016-86434.

⁵⁸ De svenske og danske lovhejmlene for styreansvar finnes i henholdsvis Aktiebolagslagen 2005: 551 29 kap. 1 § og Lovbekendtgørelse 2015-09-14 nr. 1089 om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven) § 361.

⁵⁹ Corporate governance-koders betydning for vurderingen drøftes i punkt 2.4.3.4. Se også Bråthen (2017) s. 71.

⁶⁰ For styrereservasjoner og styreforsikringer, se Hedvig Bugge Reiersen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, Oslo 2007 (Reiersen 2007).

⁶¹ Se eksempelvis punkt 3 i Advokatforeningens styreforsikring (2019):

<https://www.advokatforeningen.no/globalassets/860/vilkar-for-styreansvar-2019.pdf> (sist besøkt 02.05.19).

⁶² Forsett er behandlet som et spørsmål om bevis i rettspraksis, se eksempelvis Rt. 1995 s. 1641 (s. 1648). Se også Viggo Hagstrøm og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, Oslo 2015 (Hagstrøm/Stenvik 2015) s. 136.

Et styremedlems forpliktelser som følger av selskapets vedtekter drøftes heller ikke i avhandlingen. Vedtekter tilpasses selskapet vedtektene gjelder for. Selv om vedtekter skal tolkes objektivt, kan det derfor i liten grad trekkes analogier fra vedtekter.⁶³

Avhandlingen omhandler ordinære styremedlemmers ansvarsforhold. Det avgrenses dermed mot ansvar for daglig leder, medlemmer av bedriftsforsamlingen, granskere og aksjeeiere, samt uavhengig sakkyndige i allmennaksjeselskap. Særspørsmål om styreleders erstatningsansvar behandles ikke inngående.⁶⁴

Det avgrenses mot andre ansvarsgrunnlag enn aksjelovene § 17-1 første ledd. Ansvar på objektivt grunnlag etter aksjelovene § 2-19 og medvirkningsansvar for styremedlemmer etter aksjelovene § 17-1 andre ledd faller dermed utenfor avhandlingens tema. Avgrensningen gjelder også mot spørsmål om selskapet kan holdes erstatningsansvarlig for styremedlemmers handlinger på arbeidsgivergrunnlag, som er problematisert i bestemmelsens forarbeider.⁶⁵ Vurderingstemaet for en eventuell ulovfestet regel om ansvarsgjennombrudd drøftes ikke, fordi dette skiller seg fra erstatningsvurderingen i den grad at ansvarsgjennombrudd ikke kan drøftes uten at det går på bekostning av kvaliteten og dybden på drøftelsene av aksjelovene § 17-1 første ledd. Lemping av pådratt ansvar, jf. aksjelovene § 17-2 drøftes ikke. Straffansvar for styremedlemmer faller også utenfor avhandlingens tema. Enkelte elementer fra strafferettslige sanksjoner kan imidlertid bidra til å illustrere styrets handleplikt. Strafferettspraksis nevnes unntaksvis i den forbindelse.⁶⁶

For øvrig vises det til avgrensningene som løpende foretas i teksten.

1.5 Videre fremstilling

Målet med avhandlingen er at den skal være en allmenngyldig fremstilling av erstatningsansvaret for styremedlemmer i aksje- og allmennaksjeselskaper. Det er imidlertid ikke gitt at ethvert rettsspørsmål som løses etter aksjeloven og allmennaksjeloven får samme resultat, selv når de aktuelle bestemmelsene er likelydende. Det er karakteristiske forskjeller mellom aksjeselskap og allmennaksjeselskap.⁶⁷ Det anses likevel hensiktsmessig med en

⁶³ At vedtekter skal tolkes objektivt fremgår av Rt. 1998 s. 1584 (s. 1589-1590).

⁶⁴ For spørsmål om styreleders erstatningsansvar, se Kristine Alteren, «Styreleders erstatningsansvar i aksjeselskaper», *Nordisk Tidsskrift for Selskabsret* 2015/1 s. 1-20 (Alteren 2015).

⁶⁵ Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 118.

⁶⁶ Birkeland benytter strafferettspraksis på samme måte, se Kari Birkeland, *Ekstern revisors handleplikt*, Oslo 2017 (Birkeland 2017) s. 19.

⁶⁷ Se avhandlingens punkt 2.2.3.

felles behandling av spørsmål om styremedlemmers erstatningsansvar etter aksjeloven og allmennaksjeloven, primært for å unngå dobbeltbehandling. Eventuelle forskjeller mellom selskapsformene presiseres løpende i avhandlingen. Regelverket som gjelder for styremedlemmer har for øvrig tilpasset seg at styrerollen varierer fra selskap til selskap, slik at noen normer og forventninger kun retter seg mot styremedlemmer i enkelte selskaper. Når slike reguleringer drøftes, presiseres reguleringens utstrekning.

Hoveddelen inneholder to kapitler. I avhandlingens kapittel 2 fokuseres det på erstatningsvilkårene for styreansvaret. Innledningsvis drøftes enkelte reelle hensyn. Deretter redegjøres det for de allmenne vilkårene for å holde et styremedlem erstatningsansvarlig etter aksjelovene § 17-1 første ledd, altså skade, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Herunder drøftes enkelte sentrale spørsmål knyttet til de ulike vilkårene. Ansvarsvilkåret vies størst plass, ettersom vilkåret danner grunnlaget for drøftelsene i kapittel 3.

I avhandlingens kapittel 3 drøftes styremedlemmers selskapsrettslige forpliktelser, med sikte på å avgjøre når et styremedlems atferd kan eller bør idømmes erstatningsansvar. I kapittelet deles styrets hovedforpliktelser inn i de tre kategoriene nevnt innledningsvis, altså styrets forvaltningsansvar, styrets tilsynsansvar og styrets informasjonsansvar.

Avslutningsvis, i kapittel 4, redegjøres det for de mest sentrale funnene i avhandlingen.

2 Erstatningsvilkårene i aksjelovene § 17-1 første ledd

2.1 Innledning

Aksjelovene § 17-1 første ledd oppstiller flere vilkår for at et styremedlem kan idømmes erstatningsansvar. Sammenfattet er vilkårene for å idømmes erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1 første ledd at det foreligger en «skade» som et styremedlem forsettlig eller uaktsomt har voldt i egenskap av å være styremedlem. Det oppstilles altså krav til skade, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Aksjelovene § 17-1 er en kodifisering av culperegelen og suppleres normalt med generelle erstatnings- og culpabetraktninger.⁶⁸ Om bestemmelsen ikke kan anvendes, kan erstatningsspørsmål avgjøres på culpagrunnlag.⁶⁹

⁶⁸ NOU 1996: 3 s. 89 og Normann (1994) s. 70.

⁶⁹ Se for eksempel Rt. 1993 s. 20 (s. 28) og Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 179.

Culpabedømmelsen har stort sett samme kjerneinnhold når den beskrives i teorien. Essensen i culpabedømmelsen er at det foreligger et avvik fra forventet atferd som skadevolder kan bebreides for.⁷⁰ Sentralt står spørsmålet om skadevolder hadde mulighet for å velge et annet handlingsalternativ for å unngå skaden.⁷¹ Som konsekvens av at erstatningsansvaret vurderes konkret for hver enkelt skade, er styreansvaret et individuelt ansvar.⁷² I norsk rettstradisjon anses culpanormen som relativ overfor skadelidte, med den konsekvens at atferd som anses forsvarlig overfor enkelte skadelidte, kan medføre ansvar overfor andre skadelidte.⁷³

Aksjelovene § 17-1 er generelt utformet, noe som fører til at det åpnes for skjønnsmessige vurderinger om et styremedlem har opptrådt ansvarsbetingende. Utformingen er bevisst fra lovgivers side, i det siktemålet med bestemmelsen er at vurderingen skal tilpasses den enkelte sak.⁷⁴ Tilsynelatende har lovgiver begrenset muligheten til å utlede allmenngyldige rettsregler fra lovteksten. Det fremgår imidlertid av forarbeidene at formålet med utformingen er at den nærmere aktsomhetsnormen utvikles i praksis.⁷⁵ Høyesterett formulerer dette målet slik:

«Ønsket om fleksibilitet, og forutsetningen om at det skal foretas en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, er ikke til hinder for at det i rettspraksis foretas en avklarende presisering av normen for bestemte typetilfeller.»⁷⁶

Uttalelsen tilsier at det bør utvises forsiktighet med å trekke generelle slutninger fra enkeltsaker, samtidig som muligheten for generelle betraktninger for spesifikke tilfeller anerkjennes. I avhandlingen drøftes derfor erstatningsspørsmålet for styremedlemmer på generelt grunnlag, men med utgangspunkt i enkelte karakteristiske typetilfeller.

Adekvans oppstilles normalt som et vilkår for erstatningsansvar.⁷⁷ Hvorvidt adekvanskravet knytter seg til vilkåret om skade, ansvarsgrunnlag eller årsakssammenheng, anses å være av mindre betydning. Høyesterett har uttalt at «det i noen grad [er] en smakssak» om

⁷⁰ Peter Lødrup med bistand av Morten Kielland, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave, Oslo 2009 (Lødrup 2009) s. 127, Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 68, som bygger på Henry Ussing, *Erstatningsret*, 6. utgave, København 1962 (Ussing 1962) s. 18, Stig Jørgensen, *Erstatningsret*, 2. utgave, København 1972 (Jørgensen 1972) s. 62 og A. Vinding Kruse, *Erstatningsretten*, 5. utgave, København 1989 (Vinding Kruse 1989) s. 30.

⁷¹ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 98.

⁷² Rt. 1930 s. 533 og Normann (1994) s. 67 flg. og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 47.

⁷³ Kristen Andersen, *Skadeforvoldelse og erstatning*, 2. utgave, Oslo 1976 (Andersen 1976) s. 102 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 104.

⁷⁴ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 82.

⁷⁵ Ot.prp. nr. 37 (1993-1994) s. 251.

⁷⁶ HR-2017-2375-A (avsnitt 25).

⁷⁷ Se eksempelvis Rt. 1973 s. 1268 (s. 1272-1273).

hovedvekten i en drøftelse av enkeltvilkår for erstatningsansvar legges i tilknytning til ansvarsgrunnlag eller årsakssammenheng.⁷⁸

Formålet med kapittelet er å gi en oversikt over vilkårene for erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1. I det følgende gjøres det først rede for relevante reelle hensyn som gjør seg gjeldende ved styreansvar. Deretter behandles de enkelte vilkårene for erstatningsansvar suksessivt. Først drøftes skadevilkåret, deretter kravet til ansvarsgrunnlag. Avslutningsvis drøftes kravet til årsakssammenheng.

2.2 Reelle hensyn

2.2.1 Innledning

Reelle hensyn kan benyttes både som en forklaring på rettsreglenes form og funksjon, og som tolkningsfaktorer ved løsningen av konkrete rettsspørsmål. Reelle hensyn omtales også som «resultatets godhet».⁷⁹ På styreansvarets område fungerer ikke reelle hensyn alene, ettersom ansvarsregelen er lovfestet. Reelle hensyn kan likevel bidra til å avklare rettsregelen ved et typetilfelle hvor andre rettskilder ikke gir tilstrekkelig veiledning.⁸⁰

I det følgende er siktemålet å redegjøre for styreansvarets overordnede hensyn. Hensyn som knyttes til enkelte erstatningsvilkår, drøftes sammen med det aktuelle vilkåret. Styreansvaret kodifiserer culpaansvaret, hvor erstatningsrettslige hensyn anses å ha stor betydning.⁸¹

Samtidig bygger aksjeselskapsretten på andre hensyn, som også kan virke inn på ansvaret. Først drøftes erstatningsrettslige hensyn, deretter drøftes aksjeselskapsrettslige hensyn.

2.2.2 Erstatningsrettslige hensyn

Det legges normalt til grunn at erstatningsretten har to overordnede formål. Disse omtales som prevensjon og reparasjon, eller skadeforebyggelse og gjenoppretting av skade.⁸²

Hensynene gjør seg i ulik grad gjeldende ved alle spørsmål om erstatning. I det følgende er formålet å vurdere hensynenes utbredelse ved spørsmål om styreansvar.

⁷⁸ Rt. 2003 s. 696 (avsnitt 45). Se også Olav Fr. Perland, *Tilretteleggeransvar*, Oslo 2013 (Perland 2013b) s. 170.

⁷⁹ Torstein Eckhoff ved Jan E. Helgesen, *Rettskildelære*, 5. utgave, Oslo 2001 (Eckhoff 2001) s. 371.

⁸⁰ Nygaard (2004) s. 223.

⁸¹ Normann (1994) s. 191.

⁸² Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 19.

Prevensjonshensynet søker å motivere den enkelte skadevolder, samt befolkningen for øvrig, til å unngå å volde skade.⁸³ Erstatning er en økonomisk sanksjon, men prevensjonsvirkningen kan også knyttes til erstatningsansvarets sosiale stigma.⁸⁴ Prevensjonshensynets gjennomslagskraft er omdiskutert, men det kan ikke utelukkes at eksistensen av erstatningsansvaret virker preventivt mot skade.⁸⁵

Aksjelovene § 17-1 første ledd går ut på at et styremedlem kan holdes personlig ansvarlig for et tap som normalt belastes selskapet. Sanksjonen er en direkte konsekvens av styremedlemmets atferd. Bestemmelsens eksistens kan dermed motivere styremedlemmet til å unngå den uforsvarlige atferden, og dermed personlig ansvar.

Ved spørsmål om styreansvar, må prevensjonshensynet avveies mot andre hensyn. Dersom målet med aksjelovene § 17-1 er å motivere styremedlemmer til aktsomt og forsvarlig å ivareta vervet, bør det være realitet i styreansvaret. Samtidig bør ikke styreansvarsreglene føre til at potensielle kompetente personer vegrer seg for å påta seg et styreverv, i frykt for å risikere personlig ansvar.⁸⁶ Prevensjonshensynet ses videre i sammenheng med at begrenset ansvar er et «grunnleggende aksjerettslig prinsipp» som skal sikre selskapet muligheten til å ta forretningsmessig risiko.⁸⁷ I rettspraksis kreves det spesielle forhold for at det begrensede ansvar fravikes.⁸⁸ Disse momentene begrenser prevensjonshensynets rekkevidde.

Reparasjonsbetraktninger anses som mer konkrete enn prevensjonsbetraktninger.⁸⁹ Med utgangspunkt i reparasjonshensynet, er målet med erstatningen at den skadelidte skal få gjenopprettet skaden vedkommende blir påført av skadevolder. Nygaard uttaler i forbindelse med reparasjonshensynet at: «Dette er en nokså enkel tanke. Men den er sterk».⁹⁰ Ved styreansvar kommer reparasjonshensynet til uttrykk når styremedlemmet pålegges å gjenopprette ubalansen vedkommende er skyld i, da erstatningen tar sikte på å gjøre skadelidte skadesløs.⁹¹ Når styremedlemmet volder skade, belastes vedkommende personlig.

⁸³ Nils Nygaard, *Skade og ansvar*, 6. utgave, Bergen 2007 (Nygaard 2007) s. 20.

⁸⁴ Nygaard (2007) s. 20 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 19.

⁸⁵ Nygaard (2007) s. 20.

⁸⁶ Til illustrasjon, se RG 1997 s. 1308 (Oslo byrett) (s. 1315) og LA-2016-51745, hvor rollens attraktivitet ble vektlagt ved spørsmål om erstatning fra borettslagsstyremedlemmer.

⁸⁷ Rt. 2010 s. 306 (avsnitt 69). Se også avhandlingens punkt 2.2.3.

⁸⁸ Rt. 1991 s. 119 (s. 123).

⁸⁹ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 20.

⁹⁰ Nygaard (2007) s. 19.

⁹¹ Nygaard (2007) s. 71.

2.2.3 Aksjeselskapsrettslige hensyn

Aksjeselskap (AS) er en selskapsform som i hovedsak reguleres av aksjeloven. Et særtrekk med selskapsformen er fleksibilitet, i det at flere av aksjelovens bestemmelser kan fravikes i aksjeselskapets vedtekter.⁹² Flexibiliteten gjelder særlig for aksjonærenes innbyrdes forhold.⁹³ Allmennaksjeselskap (ASA) er en annen selskapsform, som i hovedsak reguleres av allmennaksjeloven. Allmennaksjeloven inneholder flere bestemmelser med reguleringsformål enn aksjeloven.⁹⁴ Flexibilitetshensynet gjør seg dermed mindre gjeldende for allmennaksjeselskaper, sammenlignet med aksjeselskaper.

Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper har flere likheter. Aksjelovene samsvarer språklig ved omtrent to tredjedeler av bestemmelsene.⁹⁵ Begge selskapsformene er selvstendige rettssubjekt, hvor selskapsaktørene har begrenset ansvar for selskapets forpliktelser.⁹⁶ En viktig prinsipiell forskjell mellom aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, er at det kun er sistnevnte aksjer som kan børsnoteres.⁹⁷ Det åpnes dessuten for allmenn deltakelse i allmennaksjeselskaper, i eksempelvis allmennaksjeloven § 10-1. Reglene i allmennaksjeloven tar for øvrig høyde for at allmennaksjeselskap ofte har flere aksjonærer enn aksjeselskap.⁹⁸

Hensynene som aksjelovene skal ivareta, sammenfaller til en viss utstrekning.⁹⁹ Eksempelvis er det selskapsrettslige primærformålet med både aksje- og allmennaksjeselskap å oppnå økonomisk vinning for aksjonærene, uten at deltakerne risikerer personlig ansvar.¹⁰⁰ Begge aksjelovene anses å være gjennomgående tilrettelagt for vinningsformålet.¹⁰¹

Samtidig søker aksjelovene å ivareta også andre interesser. Et eksempel er hensynet til selskapets kreditorer.¹⁰² Kreditorbeskyttelsen kommer implisitt til uttrykk i aksjelovene, og

⁹² Bråthen (2017) s. 58.

⁹³ Se eksempelvis aksjelovene § 4-1, aksjelovene § 4-15 og aksjelovene § 4-19.

⁹⁴ Det kreves for eksempel markant høyere aksjekapital for å starte et allmennaksjeselskap, se allmennaksjeloven § 3-1 første ledd, sammenlignet med aksjeloven § 3-1 første ledd. Se også Bråthen (2017) s. 65.

⁹⁵ Bråthen (2017) s. 57.

⁹⁶ Se henholdsvis aksjeloven § 1-1 andre ledd, jf. § 1-2 og allmennaksjeloven § 1-1 andre ledd, jf. § 1-2.

⁹⁷ Lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven) § 12-2 første ledd og forskrift 29. juni nr. 876 til verdipapirhandelloven (verdipapirforskriften) § 13-2 første ledd. Se også Bråthen (2017) s. 67.

⁹⁸ Bråthen (2017) s. 65.

⁹⁹ Se aksjelovene § 2-2 andre ledd, Bråthen (2017) s. 67 og Lisa Charlotte Jakobsen, «Vinningsformålet i norsk aksjeselskapsrett», *Nordisk tidsskrift for Selskapsret*, 2018/2 s. 11-36 (Jakobsen 2018) (s. 12-13). Se også avhandlingens punkt 2.2 og 3.2.3.4.

¹⁰⁰ Se forutsetningsvis i aksjelovene § 2-2 andre ledd og § 1-2. Se også avhandlingens punkt 3.2.3.4.

¹⁰¹ Bråthen (2017) s. 67.

¹⁰² Se for øvrig avhandlingens punkt 3.2.3.4.

direkte til uttrykk flere steder i forarbeidene.¹⁰³ Kreditorhensynet ivaretas eksempelvis gjennom reglene om forsvarlig egenkapital i aksjelovene § 3-4. Det er for øvrig anerkjent at aksjelovene § 17-1 første ledd verner skadelidte kontraktsparter og kreditorer.¹⁰⁴

I 2004 omtalte Gjems-Onstad selskapsretten som et:

«[I]kke-ideologisk rettsområde (med forbehold for dem som ser selskapsrettslige regler i seg selv som instrumenter for kapitalisme og markedskrefter). Det dreier seg gjennomgående om å finne frem til praktiske verktøy for næringslivet».¹⁰⁵

Gjems-Onstads utsagn er pragmatisk, men treffende. Sitatet gir uttrykk for at praktisk anvendelighet er et overordnet hensyn i selskapsretten. Målsetningen om at selskapsretten skal være praktisk anvendelig, kommer også til uttrykk på andre måter. Et eksempel er at norsk selskapslovgivning har en målsetning om å være tilstrekkelig attraktiv til at næringsdrivende oppretter selskaper som reguleres av norsk lov.¹⁰⁶

I forarbeidene til aksjelovene § 17-1 legges det vekt på at bestemmelsens generelle og skjønsmessige utforming gir fleksibilitet, og utformingen anses både «ønskelig og nødvendig» ettersom bestemmelsen retter seg mot en mangfoldig gruppe av rettssubjekter.¹⁰⁷ Fra lovgivers side er det altså et uttalt mål at erstatningsbestemmelsen skal være tilpasningsdyktig, fremfor å uttømmende regulere styreansvaret. Dette kan sies å være et uttrykk for at bestemmelsen er praktisk anvendelig.

En bieffekt av slik fleksibilitet, er at lovteksten gir begrenset veiledning for styremedlemmer som ønsker kunnskap om hvilken atferd som er ansvarsbetingende. Rettspraksis og juridisk teori gir en viss veiledning, men er lite tilgjengelige for personer uten juridisk kompetanse. Til tross for målsettingen om fleksibilitet, anerkjenner Høyesterett at det ikke kan ses bort fra hensynet til forutberegnelighet i vurderingen av styreansvar.¹⁰⁸

Gjems-Onstads utsagn kan ikke legges ubetinget til grunn. I aksjeselskapsretten kommer også enkelte ideologiske synspunkt til uttrykk. Diskusjonene rundt selskapsinteressen og

¹⁰³ Eksempelvis NOU 1996: 3 s. 137 og Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 27.

¹⁰⁴ Se henholdsvis HR-2016-1440-A (avsnitt 39) og Rt. 2008 s. 833 (avsnitt 84).

¹⁰⁵ Ole Gjems-Onstad, «Lovavdeling, selskapsrett og reelle hensyn», *Lov og Rett*, 2004 s. 129-130 (s. 129).

¹⁰⁶ Også omtalt som «Delaware-effekten», se Bråthen (2017) s. 70.

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 82.

¹⁰⁸ HR-2017-2375-A (avsnitt 41).

samfunnsansvar er eksempler på områder hvor det synes å være enighet om at også andre hensyn enn de rent forretningsmessige trekkes inn.¹⁰⁹ Noen teoretikere, som Sjøfjell, har gjennomgående et mer ideologisk syn på selskapsretten enn det som presenteres ovenfor.¹¹⁰ En generell diskusjon rundt selskapsrettslige verdier er imidlertid utenfor avhandlingens tema.

2.3 Skadevilkåret

2.3.1 Innledende bemerkninger

En forutsetning for å kreve erstatning av et styremedlem etter aksjelovene § 17-1 første ledd, er at styremedlemmet har voldt en «skade». Siktemålet med følgende kapittel er å redegjøre for hva som materielt ligger i skadebegrepet. Herunder vurderes det hvordan skadevilkåret behandles i praksis. Først drøftes det hva skadebegrepet omfatter. Herunder drøftes kravet til økonomisk tap og sonderingen mellom fysiske tap og rene formuestap. Deretter drøftes ulike typetilfeller, og hvorvidt disse vernes av aksjelovene § 17-1 første ledd.

2.3.2 Økonomisk tap

Et spørsmål er om «skade» etter aksjelovene § 17-1 første ledd utelukkende omfatter økonomiske tap. Økonomisk tap defineres som en reduksjon i skadelidtes formuesstilling.¹¹¹ Skader på andre interesser enn den økonomiske, karakteriseres som krenkelse av ideelle interesser.¹¹² Et eksempel på en ideell interesse er æreskrenkelsers.

«Skade» tilsier en forringelse. Utover dette gir ikke bestemmelsen veiledning i hvorvidt kravet til skade begrenses til økonomiske tap. Erstatningsansvar etter den ulovfestede læren om erstatning forutsetter imidlertid at skadelidte har lidt et økonomisk tap, med mindre det foreligger en hjemmel som verner ideelle interesser.¹¹³ Aksjelovene § 17-1 første ledd kan ikke tolkes som en slik hjemmel. I tråd med dette utgangspunktet, vernes ikke krenkelsers av ideelle interesser av aksjelovene § 17-1. Konklusjonen støttes av underrettspraksis.¹¹⁴

Dersom et styremedlem erstatningsbetingende påfører noen en skade, samtidig som den skadevoldende handlingen fører til økonomisk gevinst for den skadelidte, er spørsmålet om

¹⁰⁹ Se avhandlingens punkt 3.2.3.4. Samfunnsansvar omtales også som «corporate social responsibility».

¹¹⁰ Beate Sjøfjell, «Kan aksjeselskaper sette miljøet foran gevinstkravet?», *Jussens venner*, 2011 s. 309-324 (Sjøfjell 2011) (s. 309-310).

¹¹¹ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 47.

¹¹² Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 65.

¹¹³ Nygaard (2007) s. 66 og 69. Eksempelvis verner lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) § 3-5 uttrykkelig ideelle interesser.

¹¹⁴ LB-2017-195536.

skadelidte avskjæres fra å kreve tapet erstattet. Med andre ord er problemstillingen om et økonomisk tap utlignes av en eventuell økonomisk gevinst. Spørsmålet løses ikke i aksjeloven eller forarbeidene. Rettspraksis kan imidlertid gi veiledning for spørsmålet. I Rt. 1979 s. 254 krevde flere boligeiere erstatning av forretningsføreren og styret i en boligstiftelse, som følge av at styret hadde foretatt en illegitim investering. Forretningsføreren og styret ble frifunnet. Rettens flertall mente at skaden ikke utgjorde et økonomisk tap, ettersom den illegitime investeringen også medførte økonomiske fordeler for boligeierne.¹¹⁵ Det økonomiske tapet ble dermed utlignet med den økonomiske gevinsten. Dissensen gjaldt ikke spørsmålet om erstatning. Avgjørelsen tilsier at skadevilkåret tolkes som at økonomisk tap ikke kan erstattes dersom tapet kan utlignes med en økonomisk gevinst.¹¹⁶

Det forretningsmessige forholdet mellom boligeierne og styret i en boligstiftelse kan sammenlignes med forholdet mellom aksjonærene og styret i et aksjeselskap eller allmennaksjeselskap. Forholdet mellom styremedlemmer og aksjonærer baseres normalt på et felles ønske om at aksjonærene oppnår vinning.¹¹⁷ Vinningsformålet indikerer at en aksjonær som tjener på en uaktsom handling, ikke kan kreve erstatning. Høyesteretts konklusjon fremstår derfor som rimelig for spørsmål som løses etter aksjelovene § 17-1 første ledd, og økonomisk tap utlignes dermed med en eventuell økonomisk gevinst.

2.3.3 Fysiske skader og rene formuestap

I erstatningsretten skiller det mellom fysiske skader og rene formuestap.¹¹⁸ Rene formuestap innebærer at skadelidte får en negativ forrykkelse i sin økonomiske stilling, uten at vedkommende samtidig påføres en rent fysisk skade.¹¹⁹ Generelt sett vurderes rene formuestap annerledes enn person- og tingsskader.¹²⁰ Bruk av ordet «skade» i aksjelovene tilsier at både fysiske skader og rene formuestap omfattes av bestemmelsen.¹²¹ I forarbeidene fremholdes det at det ved erstatningsansvar etter aksjeloven § 17-1 «som regel» er alminnelig formuesskade som er aktuelt.¹²² Uttalelsen retter seg mot skadevoldende aksjonærer, men

¹¹⁵ Rt. 1979 s. 254 (s. 270).

¹¹⁶ Se også Normann (1994) s. 115.

¹¹⁷ Se redegjørelsen for vinningsformålet i punkt 3.2.3.4.

¹¹⁸ Rene formuestap betyr det samme som alminnelig formuesskade og ikke-integritetskrenkelse. I avhandlingen brukes rene formuestap, med mindre kildene det vises til bruker en annen betegnelse.

¹¹⁹ Lødrup (2009) s. 48.

¹²⁰ Normann (1994) s. 119.

¹²¹ I samme retning, se Normann (1994) s. 116 og Aarbakke mfl. (2017) s. 929.

¹²² NOU 1992: 29 s. 43.

lovgivers generelle formulering tilsier at rene formuestap normalt er den aktuelle skadeform, også når et styremedlem er skadevolder. Høyesterett har ikke behandlet spørsmål om styreansvar grunnet fysiske skader, noe som tilsier at erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1 har liten praktisk realitet for denne skadeformen. Flere forfattere velger for øvrig å avgrense mot fysiske skader i sine fremstillinger, fordi fysiske skader kun unntaksvis kan hjemles i bestemmelsen.¹²³ Av samme grunn behandles utelukkende rene formuestap i det følgende.

Et spørsmål er hvilke rene formuestap som vernes av aksjelovene § 17-1 første ledd. En moderne markedsøkonomi forutsetter at borgerne påfører hverandre enkelte rene formuestap, uten at atferden anses erstatningsbetingende. Eksempelvis anses verken konkurrerende virksomheter, eller muligheten til å fremforhandle enkelte gunstige avtaler på bekostning av medkontrahenten, nødvendigvis rettsstridig.¹²⁴ Også skader som oppstår som følge av at styret har tatt en forretningsmessig risiko, anses ikke nødvendigvis erstatningsrettslig vernet.¹²⁵ Samtidig legger det norske rettssystemet opp til at ikke alle rene formuestap kan påføres ansvarsfritt. Skader som oppstår som følge av uforsvarlig atferd hos skadevolder, anses normalt erstatningsrettslig vernet.¹²⁶ Aksjelovene § 17-1 første ledd utgjør sammen med styremedlemmenes øvrige forpliktelser slike forsvarlighetsnormer.¹²⁷ Spørsmålet om et rent formuestap er erstatningsrettslig vernet beror altså i større grad på de skadevoldende handlingene, enn på selve tapet.

Skadelidtes tap skal som hovedregel dekkes fullt ut.¹²⁸ For rene formuestap kan det være vanskelig å påvise størrelsen av det økonomiske tapet. Det er for eksempel ofte usikkerhet rundt hvorvidt aksjers fall i verdi skyldes styrets handlinger eller alminnelige markedssvingninger.¹²⁹ Dersom det individuelle tapet er vanskelig å fastslå, gis det adgang til å ta utgangspunkt i normaltapet i en tilsvarende situasjon.¹³⁰ Når tapet ved rene formuestap utmåles skjønnsmessig, kan resultatet bli at tapet i realiteten ikke erstattes fullt ut. Det er imidlertid vanskelig for lovgiver og retten å fastsette konkrete utmålingsregler, ettersom de fleste styreansvarssakene er av ulik art og omfang. Selv om skjønnsmessig utmåling av tapet

¹²³ Normann (1994) s. 116-117 og Aarbakke mfl. (2017) s. 929.

¹²⁴ Normann (1994) s. 120 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 121.

¹²⁵ Normann (1994) s. 120. Se også avhandlingens punkt 3.2.4.

¹²⁶ Rt. 1991 s. 1335 (s. 1342) og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 121.

¹²⁷ Se avhandlingens punkt 2.4 og kapittel 3.

¹²⁸ Nygaard (2007) s. 71. Se også avhandlingens punkt 2.2.2.

¹²⁹ Normann (1994) s. 122.

¹³⁰ Nygaard (2007) s. 70. Se eksempelvis den skjønnsmessige utmålingen i LA-2017-51518.

har visse svakheter med tanke på forutsigbarhet for de involverte, anses utmålingsformen som det mest hensiktsmessige alternativet. Prinsippet om full tapsdekning fravikes for øvrig om erstatningsansvaret kan lempes.¹³¹

2.3.4 Vernede og ikke-vernede skadetilfeller

Formålet med punktet er å vurdere om typiske skader som aktualiseres ved spørsmål om styreansvar vernes av aksjelovene § 17-1 første ledd. Herunder vurderes det om skadevilkåret er vidt eller snevert.

Aksjelovene § 17-1 første ledd verner etter sin ordlyd både selskapstap, aksjonærtap og tap voldt andre. Skadevilkåret gir imidlertid liten veiledning for hva som rent spesifikt regnes som en erstatningsrettslig vernet skade. Forarbeidene inneholder heller ikke generelle føringer for hva som utgjør et vernet skadetilfelle.

Høyesterett har i liten utstrekning lagt generelle føringer for hvilke skader som anses erstatningsrettslig vernet etter aksjelovene § 17-1. Enkelte betraktninger fremkommer imidlertid i Rt. 1993 s. 1399 (Ytternes). I Ytternes var spørsmålet om en revisor kunne holdes erstatningsansvarlig etter aksjeloven 1976 § 15-1 på grunn av en uriktig revisorerklæring.¹³² Revisor anførte at selskapet ikke hadde lidt tap som følge av erklæringen, fordi hendelsesforløpet hadde vært det samme om erklæringen ikke hadde blitt avgitt. Høyesterett konkluderte med at det ikke hadde betydning hvorvidt et alternativt hendelsesforløp kunne ha ført til samme resultat. Revisors opptreden ble karakterisert som grovt uaktsom.¹³³ Resultatet i Ytternes tilsier at retten lettere anser en skade som vernet dersom skadevolder har opptrådt grovt uaktsomt.¹³⁴ Avgjørelsen gir for øvrig uttrykk for en vid definisjon av skadebegrepet.

Styreansvarsavgjørelser som ikke uttrykkelig tar stilling til skadebegrepet, kan likevel gi veiledning for hvilke skader som vernes av aksjelovene § 17-1 første ledd. Dersom en skade anses vernet ved ett tilfelle, er det sannsynlig at skaden også vernes ved senere spørsmål om erstatning. At et skadetilfelle har erstatningsrettslig vern, tilsier imidlertid ikke at enhver slik skadeforekomst fører til at et styremedlem kan idømmes erstatningsansvar. I det følgende er

¹³¹ Se aksjelovene § 17-2, jf. skadeserstatningsloven § 5-2. Avhandlingen avgrenses for øvrig mot lemping.

¹³² Bestemmelsen hjemlet på daværende tidspunkt både ansvar for revisor og ansvar for styremedlemmer.

¹³³ Rt. 1993 s. 1399 (s. 1407).

¹³⁴ Se også Normann (1994) s. 116.

siktemålet å gi uttrykk for praktisk viktige typetilfeller, og gjennomgangen er dermed ikke uttømmende.

Et eksempel på selskapstap som anses vernet, er tap som følge av at selskapet går glipp av finansiering.¹³⁵ Et annet eksempel er at selskapet urettmessig påføres omkostninger.¹³⁶ Illegitim tapping av selskap på bekostning av aksjonærene vernes også i rettspraksis. To eksempler på sistnevnte er om et styremedlem overfakturerer selskapet for tjenester eller tar ut penger fra selskapets konto til eget bruk.¹³⁷ Aksjonærer og tredjeparter kan som lider tap som følge av selskapets tap står for øvrig tilbake for selskapets krav, jf. aksjelovene § 17-6. Disse persongruppene kan imidlertid bli skadelidte på selvstendig grunnlag.

En minoritetsaksjonærs tap som følge av myndighetsmisbruk anerkjennes som erstatningsrettslig vernet i forarbeidene.¹³⁸ Et spørsmål lovutvalget ikke tar stilling til, er om en aksjonær, som eksempelvis utsettes for myndighetsmisbruk, kan kreve potensielt opptjent utbytte erstattet etter aksjelovene § 17-1 første ledd. Spørsmålet er heller ikke behandlet av Høyesterett. Lagmannsretten har imidlertid vurdert krav om erstatning for fremtidig utbytte ved flere anledninger. Slike krav har blitt avvist på ulike grunnlag. I LA-2011-66437 ble kravet avvist fordi lagmannsretten mente at skadelidte ikke hadde lidt økonomisk tap. I LA-2018-589 var lagmannsretten usikker på størrelsen av det fremtidige utbyttet, og tok derfor utgangspunkt i tapet selskapet led. Rettspraksis indikerer dermed at fremtidig utbytte ikke vernes av aksjelovene § 17-1 første ledd. Til illustrasjon anser ikke Høyesterett tapt fremtidig aksjeutbytte som erstatningsrettslig vernet av bilansvarsloven.¹³⁹ Det fremstår derfor forsvarlig å legge til grunn at skadelidte ikke kan kreve tapt fremtidig utbytte erstattet.

Dersom en investor lider tap grunnet en illegitim samtykkenektelse, kan vedkommende kreve tapet erstattet dersom samtykkenektelsen kjennes ugyldig. Aksjenes verdistigning, og et eventuelt utbytte i tidsperioden mellom nektelsen og aksjeoverføringen, utgjør vernet tap.¹⁴⁰

For en tredjepart, kan tap som oppstår som følge av selskapets mislighold anses beskyttet av aksjelovene § 17-1 første ledd. Dette gjelder også om avtalen opprinnelig ble inngått med et

¹³⁵ Se eksempelvis Rt. 1973 s. 821 (s. 829) og TBERG-2014-158028-3.

¹³⁶ Se Rt. 1979 s. 254. Høyesterett konstaterte at skadelidte ikke hadde lidt økonomisk tap.

¹³⁷ Eksempelvis LA-2018-589 og LE-2018-41341.

¹³⁸ NOU 1996: 3 s. 75.

¹³⁹ Rt. 2004 s. 1816 (avsnitt 29 og 41). Dommen ble avsagt under dissens 3-2.

¹⁴⁰ Eksempelvis LB-2015-17110.

styremedlem, for deretter å bli overdratt til selskapet.¹⁴¹ Verdien av varer og tjenester levert til selskapet på kreditt, og lønnskrav arbeidstakere måtte ha på selskapet, kan også kreves erstattet etter bestemmelsen.¹⁴²

Et spørsmål er om tapt fortjeneste vernes av aksjelovene § 17-1 første ledd. Spørsmålet er drøftet i rettspraksis. I Rt. 1998 s. 276 krevde skadelidte erstatning etter aksjeloven 1976 § 15-1 på grunnlag av mangelfulle og uriktige opplysninger ved et bruktbilsalg.¹⁴³ Skadelidte krevde også potensielt oppnådd fortjeneste erstattet. Høyesterett mente at det ikke forelå årsakssammenheng mellom det påberopte fortjenestetapet og den uaktsomme handlingen. Retten påpekte at fortjenestetap generelt sett ikke anses vernet om et selskaps tillitsmenn eller daglig leder er erstatningsansvarlig, selv ikke når disse har utvist grov uaktsomhet.¹⁴⁴ Utfallet ble det samme i Rt. 1929 s. 705. Begrunnelsen for at fortjenestetap ikke ble ansett vernet i avgjørelsene, var manglende adekvat årsakssammenheng mellom den skadevoldende informasjonen og tapet.¹⁴⁵

Problemet med å erstatte fremtidig fortjenestetap, er altså at det ikke er gitt at fortjenesten hadde blitt oppnådd dersom de skadevoldende handlingene tenkes bort, fordi det ikke er sikkert at skadelidte da ville inngått avtalen.¹⁴⁶ Selv om avtalen hadde blitt inngått, er det heller ikke sikkert at skadelidte ville oppnådd fortjeneste. Dersom skadelidte kunne kreve fortjenestetap dekket, i tillegg til lidt tap, kunne skadelidte endatil tjene på det culpøse forholdet, i strid med alminnelige reparasjonsbetraktninger. Fortjenestetapet er en avledet følge av skaden, noe som begrunner at slikt tap ikke anses erstatningsrettslig vernet. Som hovedregel vernes dermed ikke fortjenestetap av aksjelovene § 17-1 første ledd.

Gjennomgangen av ulike praktiske skadetilfeller viser at en rekke ulike former for skader vernes av skadevilkåret. Dette taler for at skadevilkåret ikke bør tolkes for snevert ved spørsmål om en skade anses erstatningsrettslig vernet. Praksis skiller tilsynelatende mellom tap som uansett hadde oppstått og tap som potensielt kunne oppstått i fremtiden. Førstnevnte anses vernet, mens sistnevnte anses i utgangspunktet ikke vernet. Det at tapsvilkåret sjelden kommer på spissen i praksis, tilsier at det normalt ikke er skadekriteriet som er tvilsomt når

¹⁴¹ Se eksempelvis HR-2016-1440-A (avsnitt 79).

¹⁴² Se for henholdsvis HR-2017-2375-A (avsnitt 41), som gjaldt en daglig leder, og LB-2017-195536.

¹⁴³ Aksjeloven 1976 § 15-1 tilsvarer någjeldende aksjeloven § 17-1.

¹⁴⁴ Rt. 1998 s. 276 (s. 284).

¹⁴⁵ Rt. 1929 s. 705 (s. 707-708) og Rt. 1998 s. 276 (s. 284).

¹⁴⁶ Rt. 1998 s. 276 (s. 284).

det oppstår spørsmål om hvorvidt et styremedlem skal holdes ansvarlig etter aksjelovene § 17-1 første ledd. Dette tyder på at skadebegrepet tolkes vidt.

2.4 Kravet til ansvarsgrunnlag

2.4.1 Rettslig utgangspunkt

Styremedlemmer kan holdes ansvarlig for skader de «i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt» skadelidte, jf. aksjelovene § 17-1 første ledd. Vilåårene for å konstatere ansvarsgrunnlag, er altså at styremedlemmet har voldt skaden i egenskap av rollen og at styremedlemmet har utvist skyld. Ordet «voldt» kan forstås som et krav om en aktiv handling, men det fremgår av forarbeidene at bestemmelsen også retter seg mot unnlåtelser.¹⁴⁷ Hvorvidt styremedlemmets handlinger eller unnlåtelser oppfyller kravet til ansvarsgrunnlag, vurderes utfra tidspunktet da atferden fant sted.¹⁴⁸ Utgangspunktet er dermed hvordan situasjonen fremstod for styremedlemmet på tidspunktet da vedkommende foretok den skadevoldende handlingen eller unnlåtelsen. Dette medfører at etterfølgende forhold ikke vektlegges i vurderingen av ansvarsgrunnlag.

Underkapittelets siktemål er å redegjøre for hva kravet til ansvarsgrunnlag etter aksjelovene § 17-1 overordnet innebærer. Underkapittelet inneholder altså ikke inngående analyser av ethvert problemkompleks som er knyttet til ansvarsgrunnlaget. Fokuset på aktsomhetsnormen medfører at et styremedlems ideelle atferd ikke drøftes. Spesielle problemstillinger knyttet til ansvarsgrunnlag behandles i avhandlingens kapittel 3. Først redegjøres det for culpavurderingen, som deles inn i objektive og subjektive elementer.

2.4.2 Objektive og subjektive elementer i culpavurderingen

Utgangspunktet i den alminnelige culpavurderingen er at uaktsomhet vurderes utfra en objektiv standard, selv om skyldkravet kan justeres som følge av skadevolders rolle og subjektive forutsetninger.¹⁴⁹ Flere forfattere deler culpavurderingen inn i objektive og subjektive elementer.¹⁵⁰ Skyldkravet i aksjelovene § 17-1 kan også systematiseres slik.

¹⁴⁷ NOU 1996: 3 s. 197. Se også Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 68, som bygger på Ussing (1962) s. 18, Jørgensen (1972) s. 62 og Vinding Kruse (1989) s. 30.

¹⁴⁸ Rt. 1991 s. 119 (s. 124) og HR-2016-1440-A (avsnitt 49).

¹⁴⁹ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 141.

¹⁵⁰ Eksempelvis J. Øvergaard, *Norsk erstatningsrett*, 2. utgave, Oslo 1951 (Øvergaard 1951) s. 56, Normann (1994) s. 187, Sofsrud (1999) s. 117, Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 73 og 135 og Dotevall (2017) s. 46.

Normann sammenfatter den objektive delen av vurderingen som:

«[S]pørsmålet om den skadegjørende handling eller unnlattelse har overskredet grensene for handlefriheten som er trukket av rettsordenen av hensyn til det skadete retts gode eller den skadete interesse». ¹⁵¹

Den objektive siden av aktsomhetsvurderingen innebærer altså at det vurderes om styremedlemmet på allmenngyldig grunnlag har handlet uforsvarlig. Dersom en handling ikke omfattes av handlefriheten, anses handlingen uforsvarlig. Om styremedlemmet ikke har overholdt forsvarlighetskravet som oppstilles i erstatningsvurderingen, karakteriseres atferden som rettsstridig. Rettsstridsbegrepet er ikke ment å fremstille en absolutt grense for hva som utgjør forsvarlig atferd. ¹⁵² En forsvarlig handling karakteriseres som rettmessig, og oppfyller ikke skyldkravet. Det tas altså ikke individuelle hensyn i den objektive delen av vurderingen.

I vurderingen av om en handlemåte har vært forsvarlig, tas det tradisjonelt utgangspunkt i bonus pater familias-standarden. Aktsomhetsnormens nærmere innhold presiseres ved at det spørres hva en bonus pater familias, en omhyggelig og fornuftig person, ville gjort i skadevolderens sted. ¹⁵³ Standarden settes ut fra hvordan folk i alminnelighet ville handlet i den aktuelle situasjonen. ¹⁵⁴ Enkelte forfattere kritiserer bonus pater familias-standarden, da standarden oppfattes som lite tilpasningsdyktig til dagens spesialiserte samfunn. ¹⁵⁵

Nygaard, på sin side, sammenfatter den objektive delen av aktsomhetsvurderingen til å gjelde hvilken rolleforventning omverdenen stiller til skadevolder. ¹⁵⁶ Rolleforventningen anses som «eit uttrykk for dei nærmare krav og forventningar om at rolleinnhavaren syter for at omverda ikkje blir påført skade». ¹⁵⁷ Standarden har en normativ side, og det avgjørende for vurderingen er hvilke forutsetninger skadevolder i en konkret situasjon kan forventes å ha. ¹⁵⁸ Begrepet rolleforventning illustrerer at de objektive forventningene i større grad avhenger av hvilken rolle skadevolder har, enn det bonus pater familias-standarden gjør. Av denne grunn

¹⁵¹ Normann (1994) s. 188.

¹⁵² Begrepsbruken er i tråd med Normann (1994) s. 188 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 74-75.

¹⁵³ Lødrup (2009) s. 130 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 68.

¹⁵⁴ Bo von Eyben og Helle Isager, *Lærebog i erstatningsret*, 8. utgave, København 2015 (von Eyben/Isager 2015) s. 89.

¹⁵⁵ Mer inngående om dette, se eksempelvis Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 68 flg. og Lødrup (2009) s. 130 flg.

¹⁵⁶ Nygaard (2007) s. 179.

¹⁵⁷ Nygaard (2007) s. 180.

¹⁵⁸ Nygaard (2007) s. 180.

benyttes betegnelsen rolleforventning for å beskrive de objektive forventninger som stilles til styremedlemmets atferd. Uavhengig av begrepsbruk, er det sentrale vurderingstemaet hvilke krav og forventninger som stilles til skadevolder.¹⁵⁹ Betegnelsen rolleforventning har altså ikke juridisk betydning.

De subjektive elementene i vurderingen sammenfattes i spørsmålet om den konkrete skadevolder har utvist skyld.¹⁶⁰ Objektivt rettsstridig atferd kan legitimeres dersom skadevolder kan påberope seg en unnskyldningsgrunn.¹⁶¹ Selv om skadevolders personlige forutsetninger og eventuelle unnskyldningsgrunner vektlegges, utgjør generaliserte betraktninger rammen for den subjektive delen av vurderingen.¹⁶² Det er slike generaliserte føringer som drøftes i avhandlingen.

Det er ikke fullstendig enighet om hva som regnes som objektive og subjektive elementer i culpavurderingen.¹⁶³ I avhandlingen karakteriseres kravene til forsvarlig opptreden som objektive elementer i aktsomhetsvurderingen, mens unnskyldningsgrunner anses som subjektive elementer.¹⁶⁴ I det følgende drøftes først det objektive forsvarlighetskravet, deretter det subjektive skyldkravet.

2.4.3 Det objektive forsvarlighetskravet

2.4.3.1 Overordnet vurderingstema

En forutsetning for at aksjelovene § 17-1 første ledd skal komme til anvendelse på et styremedlems skadeforvoldelse, er at rollen som styremedlem var et premiss for skadeforvoldelsen. Det overordnede spørsmålet er hva som objektivt sett er uforsvarlig atferd relatert til styremedlemmets rolle. Spørsmålet løses ikke av aksjelovene § 17-1 første ledd.

I forarbeidene fremheves det at skadevolders rolle virker inn på ansvarsvurderingen, og at vurderingen av skyld må skje utfra hvilke krav som kan stilles til skadevolder.¹⁶⁵ Dette tilsier at styremedlemmets oppgaver er retningsgivende for spørsmålet om atferden er uforsvarlig. Forsvarlighetsnormen presiseres ytterligere i rettspraksis, hvor det fremgår at et styremedlems

¹⁵⁹ Lars Bo Langsted, *Rådgivning I*, København 2004 (Langsted 2004) s. 267.

¹⁶⁰ Normann (1994) s. 188.

¹⁶¹ Normann (1994) s. 221.

¹⁶² Normann (1994) s. 220-221.

¹⁶³ Normann (1994) s. 189 og Nygaard (2007) s. 175.

¹⁶⁴ Inndelingen sammenfaller langt på vei med Normanns inndeling, se Normann (1994) s. 187-188 og 220.

¹⁶⁵ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 251.

overtredelse av «de plikter som objektivt sett gjelder for vedkommende» danner grunnlaget for aktsomhetsvurderingen etter aksjeloven § 17-1 første ledd.¹⁶⁶ Det samme må gjelde etter allmennaksjeloven § 17-1, grunnet bestemmelsenes sammenfallende ordlyd. Uttalelsen tyder på at en rettsregel må forplikte styremedlemmet for at brudd på rettsregelen skal anses erstatningsbetingende. Det fremstår som rimelig at et styremedlem som avstår fra å benytte seg av en rettighet som utgangspunkt ikke bør idømmes erstatningsansvar.¹⁶⁷

Styremedlemmets rolle fremstår altså som retningsgivende for vurderingen. Juridisk teori kan bidra til å avklare ytterligere hvilke handlinger som tilskrives rollen som styremedlem. I svensk rett fremholdes det som «klart» at styreansvar ikke begrenses til handlinger foretatt i styremøter, fordi grensene for styreansvar ikke må trekkes for snevert.¹⁶⁸ Det samme må gjelde i norsk rett. Imidlertid gjelder ikke synspunktet ubegrenset. Et eksempel på skadeforvoldelse som anses å falle utenfor aksjelovene § 17-1, er om et styremedlem skader selskapets bil gjennom uaktsom kjøring.¹⁶⁹ Uaktsom kjøring er ikke atferd som kan knyttes opp mot rollen som styremedlem.

Kravet om at skaden må være voldt i egenskap av å være styremedlem kan skape tvilstilfeller dersom et styremedlem for eksempel utfører advokatoppgaver for selskapet, i tillegg til å være styremedlem. Spørsmålet da er om det er aksjeloven § 17-1 eller profesjonsansvaret som utgjør aktsomhetsnormen. I rettspraksis vurderes dette individuelt, avhengig av arbeidets art, rollenes tilknytning til selskapet, og skadevolders rolle sett utenfra.¹⁷⁰

I følgende underkapittel er siktemålet å redegjøre for hva som objektivt sett utgjør forsvarlig atferd for et styremedlem. Innledningsvis drøftes det om det gjelder enkelte kvalifikasjonskrav for styremedlemmer. Deretter drøftes det hvilke retningslinjer som gjelder for vurderingen av forsvarlig atferd. Disse drøftelsene bidrar til å avklare hvilken rolleforventning som stilles til styremedlemmene. Til slutt drøftes det hvilke plikter som objektivt gjelder for et styremedlem, samt pliktbrudds betydning for aktsomhetsnormen.

¹⁶⁶ HR-2016-1440-A (avsnitt 41). HR-2019-317-A (avsnitt 46) trekker tilsynelatende i samme retning.

¹⁶⁷ Se imidlertid avhandlingens punkt 3.2.2.2, 3.2.2.4 og 3.2.5.2.

¹⁶⁸ Carl Svernlöv, *Styrelse- og VD-ansvar i aktiebolaget*, 2. utgave, Stockholm 2012 (Svernlöv 2012) s. 55 og Dotevall (2017) s. 38.

¹⁶⁹ Aarbakke mfl. (2017) s. 929.

¹⁷⁰ LB-2007-92530.

2.4.3.2 Kvalifikasjonskrav til et styremedlem

Ettersom vurderingstemaet i den objektive delen av skyldvurderingen handler om hvilke krav og forventninger som kan stilles til rollen som styremedlem, aktualiseres spørsmålet om det stilles generelle kvalifikasjonskrav til ethvert styremedlem. Enkelte forfattere kategoriserer kvalifikasjonskravet som et subjektivt element i skyldvurderingen.¹⁷¹ I denne avhandlingen kategoriseres kravet som et objektivi element, fordi kvalifikasjonskrav er krav som stilles til ethvert styremedlem.¹⁷² Dersom det oppstilles et strengt kvalifikasjonskrav, kan kravet senke terskelen for hva som utgjør rettsstridig atferd. I det følgende vurderes det ikke hva som utgjør et ideelt kvalifisert styremedlem.¹⁷³

Aksjelovene stiller enkelte krav til styret. Minst halvparten av styremedlemmene må være bosatt i Norge eller i en EØS-stat, jf. aksjelovene § 6-11 første ledd. Det er videre et krav om kjønnsrepresentasjon i allmennaksjeselskap og statsaksjeselskap, jf. henholdsvis allmennaksjeloven § 6-11a og aksjeloven § 20-6. Disse reguleringene anses imidlertid ikke som kvalifikasjonskrav, men krav til styrets sammensetning.¹⁷⁴ Aksjelovene oppstiller altså få formelle kvalifikasjonskrav til et styremedlem, utover at vedkommende må være myndig.¹⁷⁵

Det er få norske rettsavgjørelser som omtaler hvilke forventninger som stilles til styremedlemmer på generelt grunnlag. I LE-2012-41856 uttalte retten at de forventet at styremedlemmet hadde et «minimum av oversikt over innholdet av de avtaler som selskapet til enhver tid innehar.»¹⁷⁶ Uttalelsen tyder på at et styremedlem må ha evne til å sette seg inn i selskapets virksomhet, om så i begrenset omfang. Basert på uttalelsen, fremstår ikke kravet til kvalifikasjoner som et strengt krav. Et «minimum av oversikt» tilsier ikke at styremedlemmet forventes å ha relevant utdanning eller erfaring.

De svenske og danske lovkravene til styremedlemmers kvalifikasjoner minner om de norske.¹⁷⁷ Dotevall fremholder at det i svensk rett som et minimum må forventes at

¹⁷¹ Eksempelvis Dotevall (2017) s. 59 flg.

¹⁷² Spørsmålet om kvalifikasjoner som unnskyldningsgrunn drøftes i punkt 2.4.4.4.

¹⁷³ Se til sammenligning Bernhard Gomard og Peer Schaumburg-Müller, *Kapitalselskaber*, 7. utgave, København 2013 (Gomard/Schaumburg-Müller 2013) s. 571.

¹⁷⁴ Se også Bråthen (2017) s. 177.

¹⁷⁵ Jf. aksjelovene § 6-11 andre ledd.

¹⁷⁶ LE-2012-41856. Ansvarssubjektet i saken var for øvrig både styremedlem og daglig leder i selskapet.

¹⁷⁷ Svenske kvalifikasjonsregler finnes i Aktiebolagslagen 8 kap 9 §, 10 §, 11 § og 12 §. En forskjell fra norsk rett er et uttrykkelig krav om at styremedlemmene er fysiske personer. De danske reglene fremkommer av Selskabsloven § 112, hvis første ledd tilsvarer aksjelovene § 6-11.

styremedlemmet skal ha forutsetninger for å sette seg inn i selskapets normale virksomhet.¹⁷⁸ Dotevall stiller også opp et krav om at styremedlemmet må innse sin begrensning og innhente eksperthjelp ved behov.¹⁷⁹ Sofsrud mener, som Dotevall, at en viss allmenn innsikt i selskapets normale virksomhet bør forventes av styremedlemmene, men at selskapets behov er det overordnede vurderingsmomentet.¹⁸⁰ Sofsruds syn på kvalifikasjoner i dansk rett er dynamisk. Han fremholder at kvalifikasjonsspørsmålet må avgjøres konkret utfra det enkelte selskaps behov, og hvilken kompetanse selskapet forventes å inneha.¹⁸¹ Kvalifikasjonskravet skjerpes om beslutningen dreier seg om ett av virksomhetens kjerneområder.¹⁸²

Det finnes få holdepunkter i norsk rett som understøtter kvalifikasjonskravene Dotevall og Sofsrud oppstiller til svenske og danske styremedlemmer.¹⁸³ Likevel fremstår det rimelig at det også i norsk rett kan forutsettes at ethvert styremedlem har evne til å forstå selskapets normale virksomhet, og til å innse sine egne begrensninger. En slik forståelsesevne må ikke forveksles med kunnskapskrav om styrearbeid.

Det oppstilles altså ikke et allment krav til utdanning eller erfaring for styremedlemmer. Imidlertid foreligger det holdepunkter for at det skal kunne kreves at styremedlemmet har forutsetninger for å forstå styrearbeidet. En begrunnelse for det begrensede kvalifikasjonskravet, er at styremedlemmene i nordiske selskap er ment å være generalister.¹⁸⁴ En annen begrunnelse er hensynet til fleksibilitet, et hensyn som særlig gjør seg gjeldende for aksjeselskaper. En tredje begrunnelse er at de krav som stilles til et styremedlem fremkommer indirekte av de pliktene som tilskrives rollen som styremedlem.¹⁸⁵ Det er derfor i mindre grad behov for formelle kvalifikasjonskrav.

For styremedlemmer i eiendomsmeglingsforetak og verdipapirforetak gjelder det imidlertid ytterligere et kvalifikasjonskrav. Det kreves at disse styremedlemmene har henholdsvis relevante eller tilstrekkelige kvalifikasjoner og erfaring.¹⁸⁶ Grunnlaget for det strengere

¹⁷⁸ Dotevall (2017) s. 60.

¹⁷⁹ Dotevall (2017) s. 62.

¹⁸⁰ Sofsrud (1999) s. 473-474.

¹⁸¹ Sofsrud (1999) s. 458.

¹⁸² Sofsrud (1999) s. 459.

¹⁸³ Se imidlertid Bråthen (2017) s. 176.

¹⁸⁴ Søren Friis Hansen, *Anpartsselskaber efter loven af 1996*, København 1998 (Hansen 1998) s. 137.

¹⁸⁵ Eksempelvis aksjelovene § 6-12 og § 6-13.

¹⁸⁶ Se henholdsvis lov 29. juni 2007 nr. 73 om eiendomsmegling (eiendomsmeglingsloven) § 2-9 og verdipapirhandelloven § 9-10 første ledd.

kravet, er at de ansatte stort sett er underlagt et strengt ulovfestet profesjonsansvar.¹⁸⁷ Styret anses overordnet de fagansvarlige, som det altså stilles egnethetskrav til.¹⁸⁸ Selskapenes karakter som profesjonsvirksomheter begrunner altså det skjerpede krav til kvalifikasjoner og erfaring. Kvalifikasjonskravet taler for at styremedlemmer i disse selskapene vurderes opp mot en skjerpet aktsomhetsnorm, sammenlignet med styremedlemmer i andre selskaper.

2.4.3.3 Vurderingsnormen for forsvarlig atferd

Selv om aksjelovene § 17-1 er modellert etter culpabedømmelsen, er det ikke gitt at det er de samme momentene som er retningsgivende for aktsomhetsvurderingen. I det følgende vurderes det derfor hvorvidt de overordnede hensynene for den objektive culpabedømmelsen gjør seg gjeldende ved objektive skyldspørsmål etter aksjelovene § 17-1 første ledd.

Tradisjonelt anses skadeevne som et relevant overordnet hensyn ved spørsmål om erstatning som avgjøres på culpagrunnlag.¹⁸⁹ Skadeevnen avgjøres på bakgrunn av risikoen for at en skade oppstår, i tillegg til det potensielle omfanget av den aktuelle skaden.¹⁹⁰ Dersom det er høy risiko for at skade inntreffer, eller det potensielle skadeomfanget er omfattende, anses skadeevnen å være stor. Skadeevnevurderingen innebærer også at den potensielle skadeevnen ved skadevolders ulike handlingsalternativer måles opp mot hverandre.¹⁹¹ Det er uenighet om hvorvidt alle elementer av culpavurderingen også har anvendelighet på rene formuestap.¹⁹² Rene formuestap regnes ikke som «farlige».¹⁹³

Normalt kan altså rene formuestap påføres andre, uten at atferden regnes som culpøs. Dette er også tilfellet for styreansvaret, hvor det nettopp er fremhevet at aktørene i selskapet skal kunne ta forretningsmessig risiko. Dermed fremstår skadeevnekriteriet lite anvendelig for vurdering av ansvarsgrunnlag etter aksjelovene § 17-1. Et annet argument som taler mot å anvende skadeevnevilkåret ukritisk, er at omtrent alle handlinger eller unnlater et styremedlem foretar kan lede til skade.¹⁹⁴ Vektlegging av skadeevne kan dermed føre til at

¹⁸⁷ Rt. 1995 s. 1350 (s. 1356).

¹⁸⁸ NOU 2006: 1 s. 58.

¹⁸⁹ Eksempelvis HR-2017-1977-A (avsnitt 47).

¹⁹⁰ HR-2017-1977-A (avsnitt 47).

¹⁹¹ Normann (1994) s. 193.

¹⁹² Viggo Hagstrøm, «Informasjonsansvar – Om villedning av annen enn kontraktspart» *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1989 (Hagstrøm 1989) s. 196-220 (s. 198-200).

¹⁹³ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 121. Se også avhandlingens punkt 2.3.3.

¹⁹⁴ Normann (1994) s. 195.

styreansvaret praktiseres uhensiktsmessig strengt. Det er derfor nærliggende å legge til grunn at skadeevnekriteriet har begrenset betydning ved spørsmål om styreansvar.¹⁹⁵

Imidlertid kan en analyse av risikoen som skadelidte utsettes for, unntaksvis være hensiktsmessig. I Rt. 2011 s. 562 var spørsmålet om en styreformann i en stiftelse kunne holdes erstatningsansvarlig for å ha opprettholdt en innskuddsordning, til tross for svekket økonomi i stiftelsen. Høyesterett la vekt på at styreformannen utsatte tredjepart for «en helt annen risiko enn det som var forutsetning for ordningen».¹⁹⁶ Retten konkluderte med at styreformannen hadde handlet uforsvarlig. Avgjørelsen er et eksempel på at dersom styremedlemmets atferd avviker fra virksomhetens normalrisiko, er det rom for å idømme personlig erstatningsansvar i en stiftelse. Normalrisikoen i et selskap må avgjøres konkret. Samme vurderingsnorm fremstår rimelig for aksje- og allmennaksjeselskap.¹⁹⁷ Til tross for dette unntaket, benyttes ikke skadeevne som et overordnet hensyn i avhandlingen.

For rene formuestap må altså avvik fra forsvarlig handlemåte normalt avgjøres på annet grunnlag enn ved å vurdere skadeevne. Et alternativ til skadeevneteorien er å vurdere hvorvidt styremedlemmets atferd avviker fra forventningene som rettes mot vedkommende.¹⁹⁸ Også andre generelle momenter fra culpabedømmelsen fremstår som anvendelige for styreansvaret. Eksempelvis fortøner en vurdering av skadevolders handlingsalternativer seg aktuelt ved styreansvar.¹⁹⁹ Kunne skadevolder unngått skaden ved å handle annerledes, skal det mindre til for at en skadevoldende handling anses rettsstridig.²⁰⁰ Dersom et styremedlem ikke hadde andre handlingsalternativer, anses den skadevoldende handlingen derimot forsvarlig.²⁰¹ Disse retningslinjene danner grunnlaget for avhandlingens objektive vurdering av ansvarsgrunnlag.

2.4.3.4 Hvilke plikter som objektivt sett gjelder for et styremedlem

Culpanormen regnes som en ufullstendig angivelse av aktsomhetsnormen.²⁰² Hva som utgjør forsvarlig atferd for et styremedlem må derfor avklares gjennom andre lover og normer enn aksjelovene § 17-1 første ledd. I følgende underkapittel er siktemålet å gjøre rede for ulike normgrupper som oppstiller forventninger til et styremedlems forsvarlige handlemåte. Først

¹⁹⁵ Normann kommer til samme konklusjon for styrets forvaltningsansvar, se Normann (1994) s. 195 og 198.

¹⁹⁶ Rt. 2011 s. 562 (avsnitt 43).

¹⁹⁷ Se også Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 131.

¹⁹⁸ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 121-122.

¹⁹⁹ Se for eksempel LA-2017-76255.

²⁰⁰ Se også Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 98.

²⁰¹ Se eksempelvis LA-2017-76255.

²⁰² Øvergaard (1951) s. 58 og Normann (1994) s. 189.

drøftes det hvordan styremedlemmer må forholde seg til lover og vedtekter, samt generalforsamlingens beslutninger. Avhandlingens fellesbetegnelse for disse er autorative pålegg. Deretter drøftes betydningen av ulovfestede normer og ikke-bindende regler.

Avhengig av selskapsformen, forholder et styremedlem seg primært til enten aksjeloven eller allmennaksjeloven. Også annen lovgivning anses relevant, herunder regnskapslovgivning, skatt- og avgiftslovgivning og arbeidsmiljølovgivning.²⁰³ Et styremedlem i et børsnotert allmennaksjeselskap, må dessuten forholde seg til børslovgivning.²⁰⁴ Enkelte bestemmelser er utformet med sikte på at overtredelser sanksjoneres. Et eksempel er aksjelovene § 3-4, hvor erstatningssanksjonen nevnes i forarbeidene.²⁰⁵ Imidlertid gjelder ikke dette alle bestemmelser i loven, noe som aktualiserer spørsmålet om lovgivningens innvirkning på aktsomhetsnormen.

Aksjelovene er tause vedrørende spørsmål om styreansvar som følge av brudd på selskapets vedtekter. Lovgiver likestiller imidlertid selskapsvedtekter med aksjelovene.²⁰⁶ Dette tyder på at vedtektenes betydning for et styremedlems rolleforventning tilsvarer aksjelovens innvirkning. Disse behandles derfor felles. Spørsmålet er altså hvilken konsekvens brudd på en lov- eller vedtektsbestemmelse har for aktsomhetsnormen ved styreansvar.

Det fremkommer av nyere rettspraksis at uaktsomhet presumeres ved objektive pliktbrudd.²⁰⁷ Dette innebærer at et styremedlem som har handlet i strid med sine objektive forpliktelser som hovedregel anses å ha handlet culpøst, med mindre styremedlemmet kan vise til en relevant unnskyldningsgrunn. I realiteten kan presumsjonen medføre at lov- og vedtektsbrudd normalt anses ansvarsbetingende. Først og fremst har presumsjonen bevismessig interesse.

I aksjelovens forarbeider står det at lovovertridelser «lett vil medføre» at atferden anses som uaktsom.²⁰⁸ Domstolen legger også ofte vekt på lovbrudd i aktsomhetsvurderingen.²⁰⁹ Disse rettskildene indikerer at lovbrudd er et tungtveiende moment i retning av at atferden anses uforsvarlig. Verken forarbeidene eller rettspraksis kan imidlertid forstås som ethvert lovbrudd medfører at ansvarsgrunnlag konstateres.

²⁰³ Normann (1994) s. 190.

²⁰⁴ Eksempelvis verdipapirhandelloven § 3-1, § 4-1, § 5-1 og § 6-1.

²⁰⁵ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 68.

²⁰⁶ NUT 1970: 1 s. 185.

²⁰⁷ Eksempelvis HR-2016-1440-A (avsnitt 41) og LA-2006-133541. Se også Normann (1994) s. 221.

²⁰⁸ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 83.

²⁰⁹ For eksempel i HR-2016-1440-A (avsnitt 64 og 65) og LF-2017-105098.

Enkelte rettskilder gir uttrykk for at ikke ethvert lovbrudd er rettsstridig. I en avgjørelse fra lagmannsretten hevdes det at brudd på aksjeloven § 6-12 tredje ledd ikke nødvendigvis medfører at ansvarsgrunnlag foreligger.²¹⁰ Andenæs fremmer samme synspunkt.²¹¹

Aarbakke mfl. og Woxholth hevder imidlertid at ethvert brudd på aksjelovene eller selskapets vedtekter som hovedregel medfører at det foreligger ansvarsgrunnlag.²¹² Standpunktet utledes av to rettsavgjørelser. Rt. 1930 s. 481 gjaldt en enebestyrer som ikke etterkom et vedtak av generalforsamlingen. Enebestyreren ble holdt erstatningsansvarlig. Avgjørelsen gjaldt ikke brudd på lov eller vedtekter, og den er av eldre dato. Forfatterne trekker tilsynelatende paralleller mellom generalforsamlingens beslutninger og lover og vedtekter, grunnet deres autorative karakter. Generalforsamlingsbeslutninger og vedtekter karakteriseres som autorative fordi generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet, jf. aksjelovene § 5-1. I RG 1992 s. 707 fra Karmsund herredsrett var spørsmålet om styret uaktsomt hadde handlet i strid med utbytteregele ved oppløsning av et aksjeselskap. Ansvar ble lempet, men lovbruddet medførte at ansvarsgrunnlag ble konstatert. Avgjørelsen fra Karmsund herredsrett er fra en førsteinstans, og har følgelig liten rettskildemessig vekt. Avgjørelsens argumenter er imidlertid akseptert i juridisk teori.²¹³ De to omtalte avgjørelsene gir imidlertid få generelle holdepunkter for at ethvert brudd på aksjelovene og selskapsvedtektene medfører at ansvarsgrunnlag skal konstateres, særlig ettersom rettskildebildet for øvrig er tvetydig.

Normann hevder at spørsmålet om lovbruddet oppfyller kravet til ansvarsgrunnlag må vurderes konkret, avhengig av om det er styremedlemmene som er nærmest til å stå ansvarlige for å utføre handlingene bestemmelsen krever.²¹⁴ Dette fremstår som et rimelig kompromiss. Lover og vedtekter er autorative pålegg gitt med den forventning at de etterleves.²¹⁵ Samtidig taler hensynene til prevensjon og forutberegnelighet for at det bør vurderes hvorvidt den aktuelle lov- eller vedtektsbestemmelsen enten oppstiller konkrete forpliktelser som styremedlemmer kan forholde seg til, eller at forpliktelsene er på et ansvarsområde som styremedlemmer plikter å ivareta. Erstatningsreglenes preventive funksjon vil være illusorisk dersom et styremedlem kan idømmes erstatningsansvar for

²¹⁰ LB-2014-134597.

²¹¹ Andenæs (2016) s. 648.

²¹² Aarbakke mfl. (2017) s. 932 og Geir Woxholth, *Selskapsrett*, 6. utgave, Oslo 2018 (Woxholth 2018) s. 331-332.

²¹³ Aarbakke mfl. (2017) s. 932 og Woxholth (2018) s. 331-332. Se for øvrig avhandlingens punkt 1.3.

²¹⁴ Normann (1994) s. 360-361.

²¹⁵ Eksempelvis kommet til uttrykk i LB-2009-198298 og Andenæs (2016) s. 648.

ethvert brudd på uklare og perifere regler. Dersom ansvarsgrunnlag konstateres som følge av brudd på uklare bestemmelser, kan dette få tilfeldige utslag. Selv om unnskyldningsgrunner, som rettsvillfarelse, og lempningsregelen i aksjelovene § 17-2 bøter på urimelige utslag av den objektive culparegelen, bør altså ikke den objektive standarden anses for streng ved uklare og perifere regler. Samtidig fremstår ikke disse hensynene å være til hinder for å legge til grunn at lov- og vedtektsbrudd som hovedregel medfører at det kan konstateres ansvarsgrunnlag. Det fremstår derfor som at lov- eller vedtektsbrudd normalt innebærer at kravet til ansvarsgrunnlag er oppfylt, men at det likevel bør vurderes hvorvidt den aktuelle bestemmelsen forplikter styremedlemmet.

Videre søkes det å avklare hvordan et styremedlem skal forholde seg til vedtak fra selskapets generalforsamling. Generalforsamlingen har instruksjonsmyndighet overfor styret, i kraft av å være selskapets øverste myndighet.²¹⁶ Det fremkommer av den nevnte Rt. 1930 s. 481 at et styremedlem må etterkomme generalforsamlingens vedtak for å unngå å handle rettsstridig, og følgelig ansvarsbetingende. Det kan likevel tenkes at generalforsamlingen tar beslutninger som strider mot lov og selskapsvedtekter. Dersom slike beslutninger foretas, følger det av aksjelovene § 6-28 andre ledd at styret «må ikke» etterkomme beslutningen. Formuleringen tilsier at styret er forpliktet til ikke å etterkomme generalforsamlingsbeslutninger som strider mot lov eller selskapets vedtekter. Et spørsmål som aktualiseres, er om et styremedlem kan idømmes erstatningsansvar for å etterkomme generalforsamlingens ulovlige beslutning.

Brudd på lovbestemte forpliktelser er som hovedregel ansvarsbetingende. Utgangspunktet taler for at brudd på aksjeloven § 6-28 andre ledd er et rettsstridig, ansvarsbetingende pliktbrudd. Andenæs er av samme oppfatning, og likestiller etterkommelse av en ulovlig generalforsamlingsbeslutning med medvirkning til beslutningen.²¹⁷ Dersom styret forholder seg passiv til beslutningen, mener Andenæs at utfallet av ansvarsspørsmålet avhenger av hvem som har ansvar for å etterkomme den.²¹⁸ Hvis en ulovlig generalforsamlingsbeslutning gjelder daglig leders ansvarsområde, er terskelen høyere for å anse styremedlemmets passivitet erstatningsbetingende, sammenlignet med hvis beslutningen gjaldt styrets ansvarsområde. Andenæs' synspunkt synes rimelig, forutsatt at styret har overholdt sitt tilsynsansvar etter aksjelovene § 6-13. Om passiviteten utgjør mislighold av tilsynsansvaret,

²¹⁶ Jf. aksjelovene § 5-1. Se også Bråthen (2017) s. 147.

²¹⁷ Andenæs (2016) s. 346.

²¹⁸ Andenæs (2016) s. 346.

må drøftes konkret.²¹⁹ Det kan dermed oppstilles to parallelle rettsregler for hvordan styremedlemmer skal forholde seg til en generalforsamlingsbeslutning, avhengig av om den er lovlig eller ulovlig. Løsningen må derfor forutsette at styret har en selvstendig plikt til å vurdere hvorvidt generalforsamlingens beslutning er lovlig eller ulovlig. Er beslutningen lovlig, kan det være ansvarsbetingende for styremedlemmene å ikke etterfølge den. Er beslutningen ulovlig, kan det være ansvarsbetingende for styremedlemmene å følge den.

Felles for de overnevnte normene er at de utgjør pålegg gitt ensidig av en autoritet, som styret forventes å etterleve. Forventninger til et styremedlem fremgår imidlertid ikke nødvendigvis fra slike autorative pålegg. Aksjelovene § 17-1 første ledd krever kun at skade er voldt i egenskap av å være styremedlem. Bestemmelsen gir dermed ikke holdepunkter for at uforsvarlig atferd begrenser seg til atferd i strid med autorative pålegg. Aksjelovens forarbeider støtter denne tolkningen, ettersom det presiseres at det ikke kreves brudd på lov eller vedtekter for å idømme et styremedlem erstatningsansvar.²²⁰ Det åpnes dermed for at et styremedlem også kan handle rettsstridig når styremedlemmet opptrår i henhold til lov, vedtekter og generalforsamlingsbeslutninger. Et spørsmål er dermed når et styremedlem som handler i strid med ulovfestede normer kan idømmes erstatningsansvar.

Et argument mot å anse brudd på ulovfestede normer som ansvarsbetingende, er hensynet til forutberegnelighet.²²¹ Argumentet gjør seg imidlertid ikke gjeldende for enhver ulovfestet norm. Eksempelvis har de aller fleste styremedlemmer kunnskap om at det er rettsstridig å gi uriktig informasjon til en medkontrahent under arbeidet med en avtaleinngåelse.²²² Hensynet til forutberegnelighet er dermed ikke til hinder for å anse slik atferd erstatningsbetingende. Hensynet til forutberegnelighet fremstår likevel problematisk om det kreves erstatning på grunnlag av påstander om illojal atferd mot selskapet og manglende ivaretagelse av selskapsinteressen. Slike ulovfestede forventninger er lite konkrete, og i større grad uuttalte. Lojalitetsforpliktelser kan også variere fra selskap til selskap. Sett i sammenheng med vurderingen av uklare rettsregler, tilsier forutberegnelighetshensyn at uklare ulovfestede forpliktelser indikerer at det skal mer til før et styremedlem anses å handle rettsstridig.²²³ Forutberegnelighetshensyn kan imidlertid ikke tolkes i retning av at et styremedlem ikke kan

²¹⁹ Se for øvrig drøftelsen om tilsynsplikt i avhandlingens punkt 3.3.

²²⁰ NUT 1970: 1 s. 185.

²²¹ Se eksempelvis HR-2017-2375-A (avsnitt 41).

²²² Se redegjørelsen for den ulovfestede normen i avhandlingens punkt 3.4.2.4.

²²³ Til illustrasjon, se HR-2017-2375-A (avsnitt 38).

holdes ansvarlig for mindre konkrete ulovfestede forventninger, på bakgrunn av at lovgiver har anvist at forutberegnelighetshensyn viker for tilpasningsdyktige regler.²²⁴ Som utgangspunkt kan altså et styremedlem holdes ansvarlig for brudd på ulovfestede normer.²²⁵

Ulovfestede normer kan også komme til uttrykk gjennom ikke-bindende regler.²²⁶ Ikke-bindende regler anses å ha mindre legitimitet enn lovfestede regler, noe som aktualiserer en drøftelse av hvorvidt et styremedlem kan forpliktes av ikke-bindende regler.²²⁷ For styrearbeid er særlig corporate governance-koder relevante. Corporate governance-koder oppstiller regler utfra et «følg eller forklar»-prinsipp, noe som medfører at kodene ikke er bindende.²²⁸ Prinsippet innebærer at avvik fra reglene må begrunnes. Corporate governance kan defineres som «the system by which companies are directed and controlled».²²⁹ Norske uttrykk brukt om corporate governance er «foretaksstyring» og «eierstyring og selskapsledelse».²³⁰ Det er imidlertid ingen allmenngyldig norsk definisjon av corporate governance.²³¹ Den norske koden heter «Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse» (NUES-anbefalingen), og det er i hovedsak denne som omtales i det følgende. NUES-anbefalingen retter seg primært mot børsnoterte selskaper.²³² Spørsmålet er dermed om et styremedlem i et børsnotert allmennaksjeselskap kan idømmes erstatningsansvar for brudd på NUES-anbefalingen.

Børsnoterte selskaper har en rapporteringsplikt om foretaksstyring, jf. regnskapsloven § 3-3b. Denne plikten har imidlertid ikke betydning for etterfølgelsen av de materielle normene.²³³ NUES-anbefalingen omtales ikke i allmennaksjeloven. Det foreligger altså ikke holdepunkter i lov for at anbefalingen er rettslig forpliktende. NUES-anbefalingen gjengir imidlertid deler av allmennaksjeloven. Der anbefalingen samsvarer med lov, plikter styremedlemmer å følge reglene anbefalingen oppstiller, fordi styremedlemmene forpliktes av allmennaksjeloven. Ved

²²⁴ Se avhandlingens punkt 2.2.3.

²²⁵ Se for øvrig avhandlingens punkt 3.2.3.4 og 3.4.2.4.

²²⁶ Ikke-bindende regler kalles også «soft law», se eksempelvis Bråthen (2017) s. 71.

²²⁷ Jan Schans Christensen, *Kapitalselskaber*, 5. utgave, København 2017 (Schans Christensen 2017) s. 71.

²²⁸ Se eksempelvis kommentar til punkt 1 i NUES (2018).

²²⁹ Eksempelvis Richard Smerdon, *A Practical Guide to Corporate Governance*, 4. utgave, London 2010 (Smerdon 2010) s. 1.

²³⁰ Se henholdsvis lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m. v. (regnskapsloven), Prop.117 L (2009-2010) s. 22 og *Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse* (NUES 2018), <http://nues.no/eierstyring-og-selskapsledelse/>, 17.10.18 (sist besøkt 02.05.19)

²³¹ Tore Bråthen, *Styremedlem og aksjonær*, 2. utgave, Oslo 2009 (Bråthen 2009) s. 16.

²³² Jf. innledningen i NUES (2018).

²³³ For rapporteringsplikten, se avhandlingens punkt 3.4.2.3.

tolkningstvil fremstår det rimelig at anbefalingen skal kunne benyttes til å klargjøre aktsomhetsnormen for den aktuelle bestemmelsen i allmennaksjeloven. Der NUES-anbefalingen avviker fra allmennaksjeloven, er situasjonen en annen.

Følg eller forklar-prinsippet gir ikke grunnlag for at anbefalingen kan håndheves av myndighetene eller domstolen.²³⁴ Atferd i strid med anbefalingen kan altså ikke sanksjoneres gjennom rettslige virkemidler. Konsekvensen av manglende rettslige sanksjonsmuligheter, er at et styremedlem ikke kan idømmes erstatningsansvar for brudd på NUES-anbefalingen.

Et annet spørsmål er om NUES-anbefalingen likevel kan ha betydning for aktsomhetsnormen til et styremedlem i et børsnotert allmennaksjeselskap. Spørsmålet er ikke løst i autorative rettskilder. Bråthen hevder at corporate governance-koder ikke er «uten enhver rettslig betydning».²³⁵ Han drøfter imidlertid ikke NUES-anbefalingens eventuelle innvirkning på aktsomhetsnormen ved spørsmål om styreansvar. I norsk rett er det altså ikke avklart om anbefalingen gir uttrykk for idealatferd, eller om den gir uttrykk for en forsvarlighetsnorm.

Danmark har en tilsvarende corporate governance-kode som den norske.²³⁶ I dansk rett hevder Holst og Haugaard at corporate governance-regler på lang sikt kan ha innvirkning på aktsomhetsstandarder et styremedlem måles opp mot.²³⁷ Holst og Haugaard mener imidlertid at innvirkningen ikke kan spores i rettspraksis.²³⁸ Dette tyder på at corporate governance-koder har betydning for aktsomhetsnormen i dansk rett, men i begrenset omfang. Schans Christensen hevder at dersom det materielle innholdet i ikke-bindende regler er alminnelig akseptert av aktørene på det gjeldende området, er det grunn til å anse reglene som et uttrykk for de alminnelige forventningene som stilles til et styremedlem.²³⁹

Selv om det ikke knyttes rettslige virkemidler til en corporate governance-kode, åpner altså de danske teoretikerne for å anse koden som uttrykk for et styremedlems alminnelige rolleforventning. Atferd i strid med anbefalingen sanksjoneres altså ikke fordi corporate governance-koden er brutt, men fordi styremedlemmet har handlet i strid med de

²³⁴ Se også Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 91.

²³⁵ Bråthen (2017) s. 72.

²³⁶ *Anbefalinger for god selskapsledelse*,

https://corporategovernance.dk/sites/default/files/media/anbefalinger_for_god_selskapsledelse_2017.pdf, 23.11.17 (Anbefalingerne 2017) (sist besøkt 23.04.19).

²³⁷ Jørgen Holst og Rasmus Skovsgaard Haugaard, «Corporate Governance. Bestyrelsesarbejde og advokatansvar», *Ugeskrift for Retsvæsen*, 2003B s. 293 (Holst/Haugaard 2003) (s. 299).

²³⁸ Holst/Haugaard (2003) s. 299.

²³⁹ Schans Christensen (2017) s. 72.

forventningene som kan stilles til vedkommende. Et slikt utgangspunkt fremstår rimelig også i norsk rett, ettersom overtredelse av ulovfestede normer kan anses rettsstridig. Oppfatningen tilsier at NUES-anbefalingen har en normerende virkning på aktsomhetsnormen på de punkter anbefalingen anses som et uttrykk for omforente normer, i kraft av de aktuelle underliggende normene. En slik løsning anses ikke å være i strid med forutberegnelighetshensyn, ettersom hensynet til en viss grad ivaretas gjennom at normene uttrykkes i anbefalingen. Det kan altså ikke utelukkes at NUES-anbefalingen virker inn på aktsomhetsnormen for et styremedlem i et børsnotert allmennaksjeselskap. Fremtidig innvirkning på aktsomhetsnormen kan heller ikke utelukkes, især fordi NUES-anbefalingen er ganske ny i aksjeselskapsrettslig sammenheng. Det er imidlertid vanskelig å stadfeste hvordan anbefalingen påvirker aktsomhetsnormen, i mangel på konkrete holdepunkter i rettskildene. Siden NUES-anbefalingen ikke kan sanksjoneres, må et eventuelt styreansvar bygge på den underliggende ulovfestede normen.

I den utstrekning anbefalingen virker inn på aktsomhetsnormen, er det grunn til å skille mellom selskaper som har begrunnet avvik fra NUES-anbefalingen og selskapene som ikke har det, hvor det skal mer til for å sanksjonere styremedlemmer i et selskap som har begrunnet avviket. En annen løsning hadde ført til følg eller forklar-prinsippet kun var en formalitet.

I forlengelsen av drøftelsen av børsnoterte selskaper kan det stilles spørsmål om NUES-anbefalingen kan få betydning for aktsomhetsnormen for et styremedlem i andre selskaper enn de børsnoterte. NUES-anbefalingen retter seg som utgangspunkt ikke mot disse selskapene. Det følger imidlertid av anbefalingen at den anses å være «hensiktsmessig» også for aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper som ikke er børsnoterte, forutsatt at de har spredt eierskap, og at aksjene har regelmessig omsetning.²⁴⁰ At anbefalingen anses hensiktsmessig, tilsier imidlertid ikke at den har betydning utover å angi idealatferd. Der NUES-anbefalingen gir uttrykk for alminnelig aksepterte normer, kan anbefalingen trolig benyttes til å avklare rolleforventningen for styremedlemmer i selskapene anbefalingen anser seg hensiktsmessig for. Det finnes imidlertid ikke eksempler på slik bruk av NUES-anbefalingen i rettspraksis.

Et annet spørsmål er hvilken betydning statens føringer for eierstyring har for aktsomhetsnormen for et styremedlem i et selskap med statlig eierskap.²⁴¹ Et eksempel på slike føringer er statens prinsipper for god eierstyring, som gjelder i tillegg til øvrige

²⁴⁰ Se innledningen i NUES (2018).

²⁴¹ Selskaper heleid av staten kalles statsaksjeselskaper, se aksjelovene § 20-4.

reguleringer.²⁴² De statlige prinsippene samsvarer med NUES-anbefalingen, og mange av de samme argumentene som er fremtredende i drøftelsen av NUES-anbefalingen, kan også anvendes på de statlige prinsippene. Et argument som kan tale for at selskaper hvor staten er majoritetseier i større grad forpliktes av statlig gitte regler enn andre selskaper forpliktes av NUES-anbefalingen, er at de statlige reglene har et autorativt preg, fordi reglene gis fra selskapets majoritetsaksjonær. Det kan dermed tenkes at reglene bør sammenlignes med vedtekter, eller styreinstruksjer fra generalforsamlingen. En slik betraktningssmåte har ikke holdepunkter i andre rettskilder. Betraktningssmåten kan likevel tilsi at prinsippene har større innvirkning på aktsomhetsnormen for et styremedlem i et selskap med statlig eierskap, enn hva NUES-anbefalingen har for et styremedlem i et børsnotert selskap. Selv om det ikke er rettskildemessige holdepunkter for at erstatningsansvar kan idømmes som direkte følge av brudd på prinsippene, er det nærliggende å legge til grunn at de statlige prinsippene kan påvirke aktsomhetsnormen for et styremedlem i et selskap med statlig eierskap.

2.4.4 Det subjektive skyldkravet

2.4.4.1 Rettslig utgangspunkt

For at et styremedlem kan idømmes erstatning, er det ikke tilstrekkelig at styremedlemmets atferd objektivt sett er klanderverdig. Styremedlemmet må også ha utvist subjektiv skyld. Et moment i den subjektive skyldvurderingen, er om styremedlemmet kan påberope seg en ansvarsbefriende unnskyldningsgrunn.²⁴³

Om forsett ikke kan bevises, er skyldkravet alminnelig uaktsomhet.²⁴⁴ Verken aksjelovene eller forarbeidene gir veiledning for hva som utgjør uaktsomhet. Som følge av styreansvarets forhold til culpaansvaret kan imidlertid alminnelige erstatningsbetraktninger gi veiledning.²⁴⁵

Uaktsomhet foreligger med Hagstrøm og Stenviks ord når skadevolder:

«[I]nnså, eller ved anvendelse av alminnelig oppmerksomhet burde ha innsett, at handlingen hadde de egenskaper som gjør at den må anses rettsstridig.»²⁴⁶

²⁴² Meld. St. 27 (2013-2014) s. 67.

²⁴³ Normann (1994) s. 220-221.

²⁴⁴ Jf. aksjelovene § 17-1 første ledd. Forsett behandles ikke i avhandlingen, se avhandlingens punkt 1.4.

²⁴⁵ NOU 1996: 3 s. 89 og Normann (1994) s. 70.

²⁴⁶ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 139.

Hvorvidt det foreligger uaktsomhet, avhenger altså av styremedlemmets subjektive oppfatning av den rettsstridige atferden, med unntak av når styremedlemmets oppfatning ikke er i tråd med hva som kan forventes av vedkommende.

Et spørsmål er om grov uaktsomhet har relevans for skyldvurderingen. Grov uaktsomhet foreligger når opptreden er representert et markert avvik fra forsvarlig handlemåte, og når atferden er sterkt klanderverdig.²⁴⁷ Aksjelovene § 17-1 første ledd gir ingen anvisning på at grov uaktsomhet har betydning for skyldvurderingen. I Rt. 1998 s. 276 ble grov uaktsomhet anført som et relevant moment for vurderingen. Høyesterett uttalte imidlertid at skyldgraden ikke førte til at saken kom i en annen stilling.²⁴⁸ Uttalelsen taler for at grov uaktsomhet ikke har særlig vekt i skyldvurderingen. I Ytternes medførte derimot grov uaktsomhet hos skadevolder at retten så mildere på kravet til årsakssammenheng og skade.²⁴⁹ Det er dermed uklart om grov uaktsomhet vektlegges ved styreansvar. Det kan imidlertid ikke utelukkes at grov uaktsomhet er en moment i den konkrete vurderingen.

Grov uaktsomhet taler for øvrig mot lemping.²⁵⁰ En viktig forskjell mellom lemping og unnskyldningsgrunner er at førstnevnte medfører at ansvarsgrunnlag ikke konstateres, mens sistnevnte fører til at pådratt erstatningsansvar faller helt eller delvis bort.

Lov og forarbeider gir liten veiledning for hvilke unnskyldningsgrunner som anses ansvarsbefriende for et styremedlem. Spørsmålet må derfor avgjøres på bakgrunn av andre rettskilder. Innen nordisk rettstradisjon deles unnskyldningsgrunner inn i faktisk og rettslig villfarelse.²⁵¹ En tredje gruppe av unnskyldningsgrunner omtales som trekk ved person.²⁵² Dette er unnskyldningsgrunner som knyttes til skadevolders personlige forutsetninger, og ikke skadevolders kunnskap. Trekk ved person deles inn i spørsmålet om et styremedlems kvalifikasjoner har innvirkning på aktsomhetsnormen, og spørsmål om et styremedlems øvrige personlige forutsetninger virker inn på aktsomhetsnormen. Med øvrige personlige forutsetninger menes forhold som ikke knyttes til kvalifikasjoner, som eksempelvis kognitive utfordringer og sykdom. Unnskyldningsgrunnene vurderes i presentert rekkefølge.

²⁴⁷ Rt. 1989 s. 1318 (s. 1322).

²⁴⁸ Rt. 1998 s. 276 (s. 284).

²⁴⁹ Rt. 1993 s. 1399 (s. 1407). Saken gjaldt revisoransvar. Se imidlertid Normann (1994) s. 116.

²⁵⁰ Jf. aksjelovene § 17-2, jf. skadeserstatningsloven § 5-2.

²⁵¹ Normann (1994) s. 220, Sofsrud (1999) s. 123 og Dotevall (2017) s. 60-61.

²⁵² Se til sammenligning Normann (1994) s. 221.

2.4.4.2 Faktisk villfarelse

Faktisk villfarelse innebærer at skadevolder ikke har kunnskap om de faktiske forholdene som medførte at vedkommende handlet rettsstridig.²⁵³ Hvorvidt faktisk villfarelse er unnskyldelig, beror på konkrete vurderinger av de faktiske forhold. Faktisk villfarelse fungerer altså som en sikkerhetsventil ved særskilte saksforhold. I det følgende er spørsmålet hvilken realitet faktisk villfarelse har som ansvarsbefriende unnskyldningsgrunn for et styremedlem. Herunder vurderes hvilke momenter som avgjør om villfarelsen er forsvarlig, og følgelig unnskyldelig.

Rettspraksis synes å tillate en viss feilmargin ved risikofylte vurderinger, på bakgrunn av kravet om at ansvarsbetingende feilvurderinger må være uforsvarlige.²⁵⁴ Begrunnelsen for dette er trolig at det anerkjennes at styremedlemmer må kunne ta forretningsmessig risiko, uten å risikere personlig ansvar.²⁵⁵ Synspunktet taler for at en viss feilmargin tillates, selv når styremedlemmet har kunnskap om risikoen ved beslutningen. Også i underrettspraksis påpekes det at et styremedlem har et visst rom for feilvurderinger.²⁵⁶

Feilmarginens størrelse avhenger normalt av skadevolders rolle og subjektive forutsetninger.²⁵⁷ Rollen som styremedlem er altså retningsgivende for vurderingen. En skadevoldende feilvurdering må videre vurderes utfra hvordan situasjonen fremstod for styremedlemmet på tidspunktet styremedlemmet gjorde vurderingen.²⁵⁸ Tidsaspektet innebærer at styremedlemmets forutsetninger ikke vurderes i lys av hvordan situasjonen utviklet seg i etterkant av vurderingen. Det kan dermed ikke forventes at et styremedlem forutser hvordan eksempelvis selskapets økonomiske situasjon utvikler seg.

Et spørsmål er om rolleforventningen ved vurderingen av et styremedlems feilmargin kan differensieres ytterligere. Underrettspraksis og juridisk teori gir holdepunkter for at det skilles mellom styreleders og styremedlemmenes rolle, hvor styrelederen vurderes opp mot en skjerpet aktsomhetsnorm.²⁵⁹ Dersom styremedlems aktsomhetsnorm skjerpes, tilsier dette at styreleders rom for faktisk villfarelse er mindre enn de øvrige styremedlemmenes. Enkelte

²⁵³ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 139.

²⁵⁴ Rt. 1991 s. 119 (s. 125).

²⁵⁵ Anerkjennes eksempelvis Rt. 2010 s. 306 (avsnitt 69). Se også avhandlingens punkt 3.2.4.2.

²⁵⁶ For frikjennelser grunnet faktisk villfarelse, se eksempelvis LG-2012-86908 og LA-2017-76255. For domfellelser til tross for villfarelse, se eksempelvis LH-2011-32253, LE-2016-78090 og LG-2017-103677.

²⁵⁷ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 141.

²⁵⁸ Rt. 1991 s. 119 (s. 124).

²⁵⁹ LF-2009-47256, LG-2012-129043 – LG-2012-129038, RG 2013 s. 513 (Borgarting), Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 130, Alteren (2015) s. 19 og Aarbakke mfl. (2017) s. 932.

underrettsavgjørelser gir videre holdepunkter for at aktsomhetsnormen er lempeligere for varamedlemmer, ettersom retten foretar en konkret vurdering av varamedlemmers deltakelse i selskapet.²⁶⁰ Et slikt synspunkt kommer også til uttrykk i juridisk teori i flere nordiske land.²⁶¹ Om aktsomhetsnormen anses lempeligere for varamedlemmer, enn for andre styremedlemmer, er det grunn til å anse feilmarginen for faktisk villfarelse som større hos varamedlemmene. Ettersom varamedlemmers begrensede deltakelse som oftest gir mindre kjennskap til selskapets faktiske forhold, fremstår et slikt utgangspunkt rimelig. Det kan for øvrig tenkes at et styremedlems feilmargin avhenger av hvor lenge styremedlemmet har hatt vervet. Lav deltakelse er imidlertid ikke en ansvarsbefriende unnskyldningsgrunn.²⁶²

Faktisk villfarelse vektlegges som unnskyldningsgrunn når villfarelsen ikke er uforsvarlig.

2.4.4.3 Rettsvillfarelse

Rettsvillfarelse innebærer at skadevolder ikke har kunnskap om rettsreglene som regulerer det rettsstridige forhold. Rettsvillfarelse kan deles inn i ren uvitenhet, og feiltolkninger av regelverket.²⁶³ Et spørsmål er hvilken realitet rettsvillfarelse har som unnskyldningsgrunn.

Tradisjonelt har den klare hovedregel vært at uvitenhet om rettsregler ikke fritar for ansvar, uavhengig av om den knytter seg til lov, vedtekter, generalforsamlingsbeslutninger eller egne kontraktsforpliktelser.²⁶⁴ Rettsvillfarelse er dermed vurdert strengere enn faktisk villfarelse.

Det finnes imidlertid enkelte unntak fra hovedregelen. Høyesterett har ikke behandlet rettsvillfarelse ved spørsmål om styreansvar, men på andre områder har retten vurdert rettsvillfarelse som unnskyldelig om regelen var ny og spesiell.²⁶⁵ Et eldre eksempel er Rt. 1995 s. 1350. I avgjørelsen vurderte Høyesterett hvorvidt en eiendomsmeglers og en takstmanns informasjonsfortielse var unnskyldelig grunnet rettsvillfarelse. Høyesterett vektla at reglene var «noe perifere» sett ut fra skadevoldernes kompetanseområde, at rettsstilstanden ikke fremgikk klart av skrevne regler, og at det var uenighet blant fagfolk på området.²⁶⁶ Både eiendomsmeglere og takstmenn er underlagt

²⁶⁰ Eksempelvis LG-2008-39560, LA-2013-32986 og LE-2013-40043.

²⁶¹ Eksempelvis Sofsrud (1994) s. 393, Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 130, Aarbakke mfl. (2017) s. 932 og Dotevall (2017) s. 119.

²⁶² LB-2011-62216.

²⁶³ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 141.

²⁶⁴ Eksempelvis Normann (1994) s. 230 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 141-142.

²⁶⁵ Nygaard (2007) s. 208-209 og eksempelvis Rt. 1972 s. 578 (s. 585).

²⁶⁶ Rt. 1995 s. 1350 (s. 1356).

et strengt profesjonsansvar.²⁶⁷ Om rettsvillfarelse unntaksvis anses unnskyldelig hos en profesjonsutøver, må det samme gjelde for styremedlemmer, på bakgrunn av at det ikke kreves utdanning eller erfaring for å inneha styrevervet. Momentene fra Rt. 1995 s.1350 anses derfor egnet ved spørsmål om unnskyldelig rettsvillfarelse hos et styremedlem.

Rommet for unnskyldelig rettsvillfarelse er tilsynelatende snevret inn i nyere rettspraksis. I Rt. 2012 s. 335 var spørsmålet om en eiendomsmegler kunne holdes erstatningsansvarlig for å ha slettet en pantobligasjon for tidlig. Slettingen skjedde fordi megleren feiltolket regelverket. Høyesterett anså ikke rettsvillfarelsen unnskyldelig, selv om Norges eiendomsmeglerforbund hadde gitt uttrykk for samme forståelse.²⁶⁸ Avgjørelsen tilsier at terskelen for unnskyldelig rettsvillfarelse har økt, men den kan ikke forstås som et uttrykk for at rettsvillfarelse aldri er unnskyldelig. Rettstilstanden fra Rt. 1995 s. 1350 ble dermed ikke fraveket. Rt. 2012 s. 335 tyder likevel på at resultatet fra den eldre avgjørelsen ikke nødvendigvis ville blitt opprettholdt i dag, fordi rommet for unnskyldelig rettsvillfarelse fremstår mindre.

Dersom flere handlingsalternativer fremstår like fornuftige utfra eksisterende regelverk, kan det fremstå urimelig at styremedlemmet holdes ansvarlig for å ha valgt et tolkningsalternativ som senere ble fraveket i en rettsavklarende dom.²⁶⁹ Rimelighetsgrunner taler dermed for at rettsvillfarelse bør kunne anses unnskyldelig ved uklare eller uavklarte regler. Et motargument er at det er like urimelig at skadelidte holdes ansvarlig for styremedlemmets valg.²⁷⁰ Imidlertid bør forutberegnelighetshensyn veie såpass tungt at det innfortolkes en unnskyldelig feilmargin om loven er uklar vedrørende styrets handlingsalternativer. Om det er selskapet som krever erstatning, bør det samme gjelde for vedtekter og generalforsamlingens beslutninger, ettersom det er selskapet som har utformet disse.

I de tilfeller styret innhenter juridisk rådgivning, er det stort sett enighet om at styremedlemmene ansvarsbefriende må kunne stole på den informasjonen de får.²⁷¹ Dersom rådgiveren uttrykker usikkerhet, eller styremedlemmet har holdepunkter for å mistro informasjonen, fremstår det rimelig å holde styremedlemmet erstatningsansvarlig, til tross for styremedlemmet hadde innhentet rådgivning.²⁷²

²⁶⁷ Rt. 1995 s. 1350 (s. 1356).

²⁶⁸ Rt. 2012 s. 335 (avsnitt 75).

²⁶⁹ Normann (1994) s. 230.

²⁷⁰ Viggo Hagstrøm, *Offentligrettslig erstatningsansvar*, Oslo 1987 (Hagstrøm 1987) s. 103.

²⁷¹ Normann (1994) s. 231.

²⁷² Normann (1994) s. 231.

Adgangen til å vektlegge rettsvillfarelse som unnskyldelig er snever, men tilstedeværende.

2.4.4.4 Personlige kvalifikasjoners innvirkning på aktsomhetsnormen

Spørsmålet om et styremedlems kvalifikasjoner kan virke inn på aktsomhetsnormen aktualiseres ved flere anledninger. Det kan for eksempel tenkes at et styremedlem har særlig kompetanse på et område som er relevant for styrevervet, for eksempel økonomi eller jus.²⁷³

I en culpavurdering er utgangspunktet at kravet til aktsomhet anses strengere om skadevolder har spesiell kunnskap om risikoen, eksempelvis gjennom erfaring eller ekspertise.²⁷⁴ Dette utgangspunktet må imidlertid tilpasses styresituasjonen, særlig ettersom det er lagt til grunn at skadeevneteorien anses mindre anvendelig ved spørsmål om styreansvar. Spørsmålet blir dermed om et styremedlem med særkompetanse holdes opp mot en skjerpet aktsomhetsnorm, sammenlignet med de øvrige styremedlemmene.

I eldre høyesterettspraksis er styremedlemmers særlige kvalifikasjoner eller bransjekunnskap trukket frem som relevante momenter i skjerpende retning for styremedlemmene.²⁷⁵ I Rt. 1926 s. 471 var spørsmålet om styremedlemmene i et skipsaksjeselskap kunne holdes erstatningsansvarlige for å ha betegnet et verft som førsteklasses, når verkstedet i realiteten var «meget langt fra at være et første klasses skibsbygningsverft».²⁷⁶ I vurderingen av hvorvidt den villedende informasjonen var ansvarsbetingende, vektla Høyesterett at enkelte av styremedlemmene var skipskyndige og hadde kjennskap til eldre verft.²⁷⁷ De relevante kvalifikasjonene var altså medvirkende til at styremedlemmene ble idømt erstatningsansvar.

Særlig kompetanse eller bransjekunnskap innen et område har i underrettspraksis fått betydning for ansvarsbedømmelsen når kompetansen eller erfaringen var relevant i forhold til de skadevoldende handlingene eller unnlåtelsene.²⁷⁸ Underrettspraksisen er imidlertid ikke entydig. I LG-2017-104915 hadde det saksøkte styremedlemmet mange styreverv. Retten kunne imidlertid ikke se at styreefaringen medførte en strengere aktsomhetsnorm. Lagmannsretten vektla at styremedlemmet ikke var valgt på bakgrunn av sin kompetanse. Avgjørelsen tyder på at årsaken til at styremedlemmet ble valgt er relevant i vurderingen.

²⁷³ For generelle kvalifikasjonskrav, se avhandlingens punkt 2.4.3.2.

²⁷⁴ Lødrup (2009) s. 156.

²⁷⁵ Se for eksempel Rt. 1926 s. 471, Rt. 1930 s. 533 og Rt. 1975 s. 198.

²⁷⁶ Rt. 1926 s. 471 (s. 473).

²⁷⁷ Rt. 1926 s. 471 (s. 474).

²⁷⁸ Eksempelvis LB-2008-120826, LB-2011-161685 og LG-2015-166718.

I LB-2016-181811 anførte skadelidte at styremedlemmets rolle som advokat innebar erfaring som måtte skjerpe aktsomhetsnormen. Anførselen ble avvist. Lagmannsretten uttalte at:

«[A]nsvar etter aksjeloven § 17-1 gjelder for skade gjort i egenskap av styremedlem mv. Bs opptreden må derfor vurderes utfra det som kan forventes av ham i hans rolle som leder og eneste medlem av avviklingsstyret.»²⁷⁹

Lagmannsrettens uttalelse er noe uklar, men den kan tolkes som at lagmannsretten mente at erfaringene styremedlemmet eventuelt måtte ha som advokat, ikke medførte en skjerpet aktsomhetsnorm. Avgjørelsen gjaldt uaktsom fordringsprøvelse, og kan således være innenfor en advokats kompetanseområde. Den rettskildemessige vekten av uttalelsen begrenses av dens uklarhet. Avgjørelsen ble anket og fremmet for Høyesterett til behandling. Høyesterett nevnte ikke Bs rolle som advokat i vurderingen av aktsomhetsnormen, noe som sannsynligvis innebærer at advokatrollen ikke ble vektlagt.²⁸⁰ Spørsmålet om aktsomhetsnormen skjerpes grunnet kvalifikasjoner kom imidlertid ikke på spissen, så avgjørelsen kan ikke tas til inntekt for at kvalifikasjoner ikke vektlegges i aktsomhetsvurderingen.

Rettspraksis gir dermed ikke et klart svar på hvorvidt kvalifikasjoner vektlegges i aktsomhetsvurderingen. I enkelte avgjørelser vektlegges relevante kvalifikasjoner i skjerpende retning. I andre avgjørelser vektlegges tilsynelatende ikke kvalifikasjonene. Om styremedlemmet er valgt på bakgrunn av sin kompetanse, fremstår det rimelig at aktsomhetsnormen skjerpes. De omtalte rettsavgjørelsene slutter seg ikke uttrykkelig til et slikt synspunkt. LG-2017-104915 tyder likevel på at momentet har betydning.

Normann hevder at eksperter innen et område må bedømmes strengere enn de øvrige dersom det har oppstått skade som følge av at styret har behandlet et spørsmål innenfor vedkommende sitt kompetanseområde.²⁸¹ Det samme er lagt til grunn i svensk rett.²⁸² Et styremedlem som eksempelvis er advokat, holdes etter dette synspunktet opp mot en strengere aktsomhetsnorm ved spørsmål som er relatert til rollens kompetanseområde.²⁸³ Hagstrøm og Stenvik hevder derimot at kvalifikasjoner ikke tilsier at aktsomhetsnormen skjerpes for det

²⁷⁹ LB-2016-181811.

²⁸⁰ HR-2019-317-A (avsnitt 46-47). B omtales som advokat i avsnitt 64, men dette synes tilfeldig.

²⁸¹ Normann (1994) s. 226.

²⁸² Dotevall (2017) s. 62.

²⁸³ Normann (1994) s. 226.

aktuelle styremedlemmet.²⁸⁴ Normanns løsning fremstår likevel rimelig, og den er i tråd med øvrig erstatningsteori.²⁸⁵ Samtidig kan ikke Normanns standpunkt spores i all nyere rettspraksis. Det kan dermed ikke hevdes at et styremedlems kvalifikasjoner kategorisk vektlegges som et skjerpene moment. Imidlertid fremstår det underlig å se bort fra kvalifikasjoner i ethvert spørsmål om styreansvar, ettersom kvalifikasjonene kan medføre at styremedlemmet har bedre grunnlag for å unngå erstatningsbetingende atferd. Følgelig er det nærliggende å hevde at det er adgang til å vektlegge et styremedlems kvalifikasjoner i skjerpene retning, forutsatt at kvalifikasjonene er relevante for rollen som styremedlem.

Det er imidlertid ikke alle styremedlemmer som har bedre kompetanse enn hva som generelt forventes av et styremedlem. Til noen styrer velges personer som ikke nødvendigvis har erfaring med styrearbeid, eller kompetanse tilpasset vervet som styremedlem. Disse styremedlemmene er ofte valgt på grunnlag av andre faktorer enn hvorvidt personen ivaretar sine plikter som styremedlem på en god måte.²⁸⁶ Eksempler på forhold som kan begrunne valget er familiær tilknytning, tilknytning til selskapsdriften, eller at det er prestisjefyllt å ha personen i styret. Dersom det oppstår en ansvarssituasjon i et slikt tilfelle, kan det tenkes at styremedlemmet hevder at personlige forutsetninger tilsier at vedkommende må bedømmes mildere enn hva den objektive vurderingen tilsier. Et spørsmål er dermed om manglende kvalifikasjoner innebærer at styremedlemmet skal bedømmes mildere.

Nygaard hevder at manglende kvalifikasjoner på generelt grunnlag kan anses som en unnskyldningsgrunn dersom det var vanskelig å komme seg ut av rollen, eller dersom skadevolderen ble pålagt rollen.²⁸⁷ Synspunktet tilsier at det avgjørende er hvilke handlingsalternativer skadevolder hadde. Et styremedlem har rett til å trekke seg fra styret.²⁸⁸ Dermed har et styremedlem sjelden vanskeligheter med å komme seg ut av rollen. Nygaards argumentasjon kan altså ikke anvendes ukritisk ved spørsmål om styreansvar.

Spørsmålet om manglende kvalifikasjoner i forbindelse med et styreverv ble drøftet i Rt. 2011 s. 562. Skadevolder anførte at han ikke hadde de samme forutsetningene som et erfarent styremedlem, til tross for at han var utdannet siviløkonom. Retten mente det var

²⁸⁴ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 130.

²⁸⁵ Perland fremmer for øvrig samme synspunkt, se Perland (2013a) s. 23.

²⁸⁶ Perland (2013a) s. 23.

²⁸⁷ Nygaard (2007) s. 213.

²⁸⁸ Jf. aksjelovene § 6-7 første ledd.

«klart at de omstendigheter A har påberopt, ikke kan tillegges noen vekt ved vurderingen av hans ansvar».²⁸⁹ Høyesteretts valg av ordet «klart» tilsier at manglende kvalifikasjoner eller erfaringer ikke fører til en mildere bedømmelse. Skadevolder var styreleder i en stiftelse. Dommen har likevel relevans for avhandlingens tema, ettersom det kan trekkes paralleller mellom styrerollen i et aksjeselskap og styrerollen i en stiftelse ved spørsmål om kvalifikasjoner.²⁹⁰ Domskonklusjonen støttes av annen rettspraksis, hvor det normalt fremgår at manglende kvalifikasjoner ikke fritar et styremedlem for ansvar.²⁹¹ Manglende økonomiutdannelse ble for eksempel ikke ansett formildende i RG 2013 s. 975 (Frostating).

Manglende kvalifikasjoner fritar følgelig ikke et styremedlem for ansvar. Dersom et potensielt styremedlem ikke anser seg kompetent nok til å ha et styreverv, bør vedkommende dermed ikke påta seg et slikt verv, fremfor å risikere å havne i en ansvarssituasjon.²⁹²

Det fremgår for øvrig av norsk rett at et styremedlem ikke kan unnskyldes seg med at styrevervet kun var av formell karakter.²⁹³ Til illustrasjon er det i dansk rett lagt til grunn at aktsomhetsnormen ikke justeres dersom et styremedlem ikke mottar lønn, eller mottar lav lønn.²⁹⁴ Heller ikke familiestyremedlemmer bedømmes mildere i dansk rett.²⁹⁵ De samme føringene bør kunne legges til grunn i norsk rett, ettersom aktsomhetsnormen ikke lempes på grunn av yrkesbakgrunn og manglende erfaring.

Det kan argumenteres for at ansattrepresentanter står i en særstilling, ettersom det er lovpålagt med slike representanter i styret i enkelte selskaper.²⁹⁶ Ansattrepresentanter har normalt ikke samme forutsetninger for styrevervet som styremedlemmer som velges på annet grunnlag. Et spørsmål er derfor om ansattrepresentanter bedømmes mildere enn andre styremedlemmer.

I aksjelovens forarbeider forutsettes ansattrepresentanter å ha de samme rettigheter og plikter som andre styremedlemmer.²⁹⁷ Dette taler for at ansattrepresentanter ikke kan bedømmes mildere grunnet manglende kvalifikasjoner. Det foreligger ikke rettspraksis som omhandler

²⁸⁹ Rt. 2011 s. 562 (avsnitt 44).

²⁹⁰ Aarbakke forutsetter det samme, se Aarbakke mfl. (2017) s. 932.

²⁹¹ Rt. 2010 s. 93, LG-1993-1135 og RG 2013 s. 975 (Frostating).

²⁹² Samme poeng er fremhevet innenfor svensk rettstenking, se Dotevall (2017) s. 60.

²⁹³ Rt. 2011 s. 562 (avsnitt 21 og 44) og LB-2011-62216.

²⁹⁴ UfR 1998.1137 (H) og Lars Bunch og Søren Corfixsen Whitt, *Selskabsloven med kommentarer*, 3. utgave, København 2018 (Bunch/Whitt 2018) s. 1620.

²⁹⁵ Sofsrud (1999) s. 474.

²⁹⁶ Jf. aksjelovene §§ 6-4 og 6-5.

²⁹⁷ Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 146.

spørsmålet om aktsomhetsnormen for ansattrepresentanter i norsk rett.²⁹⁸ Hagstrøm og Stenvik fremholder at ansattrepresentanter ikke skal bedømmes mildere enn de øvrige styremedlemmene.²⁹⁹ Utgangspunktet er det samme i dansk rett.³⁰⁰

Et argument for at ansattrepresentanter bør bedømmes mildere enn styremedlemmer valgt på andre grunnlag, er at ansattrepresentanter ikke nødvendigvis har de samme forutsetninger for å forstå styrearbeidet som styremedlemmer som velges grunnet sin kompetanse. Imidlertid kan ikke argumentet få avgjørende betydning for aktsomhetsnormen, ettersom både forarbeidene og juridisk teori indikerer at ansattrepresentanter ikke bedømmes mildere enn andre styremedlemmer. Det foreligger altså ikke holdepunkter for å lempe på aktsomhetsnormen dersom en ansattrepresentant volder skade.³⁰¹

Om generalforsamlingen med åpne øyne velger et styremedlem som åpenbart ikke er kvalifisert for rollen, er spørsmålet om generalforsamlingen med det avskjærer selskapet fra å kunne kreve erstatning fra styremedlemmet. I slike tilfeller hevder Normann at generalforsamlingen unntaksvis må anses å ha akseptert risikoen for skade, slik at styremedlemmet ikke kan holdes ansvarlig for skade voldt på selskapet.³⁰² Argumentet gjør seg imidlertid ikke gjeldende overfor tredjemenn eller enkeltaksjonærer, som ikke kan bebreides for at et ukvalifisert styremedlem ble valgt og påtok seg ansvaret. Synspunktet er et uttrykk for culpanormens relativitet, og fremstår derfor rimelig å legge til grunn.³⁰³

2.4.4.5 Øvrige personlige forutsetningers innvirkning på aktsomhetsnormen

Spørsmålet er hvilken betydning andre personlige forutsetninger enn kvalifikasjoner har for den subjektive skyldvurderingen ved spørsmål om styreansvar. Først drøftes permanente kognitive utfordringer, deretter forbigående sykdom.

Som følge av at erstatningsvurderingen som utgangspunkt vurderes utfra en generell rolleforventning, dømmes skadevolder som hovedregel som en normalperson, uten at det legges vekt på fysiske og psykiske avvik.³⁰⁴ Hagstrøm og Stenvik hevder at dersom det

²⁹⁸ Det var krevd erstatning fra ansattrepresentanter i TLARV-2012-202758, men kravet ble frafalt.

²⁹⁹ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 130.

³⁰⁰ Sofsrud (1999) s. 474.

³⁰¹ Lemping etter aksjelovene § 17-2 kan imidlertid være aktuelt.

³⁰² Normann (1994) s. 225.

³⁰³ Se Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 103 og Andersen (1976) s. 102.

³⁰⁴ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 143.

foreligger «mer gjennomgripende avvik fra normalmålet», for eksempel om skadevolder er et barn, tas det en viss høyde for avvikene i vurderingen.³⁰⁵ Et styremedlem må imidlertid være myndig.³⁰⁶ Hagstrøm og Stenviks utgangspunkt fremstår derfor lite praktisk ved styreansvar.

Rettspraksis kan imidlertid gi noe veiledning for hvordan permanente forutsetninger bedømmes ved spørsmål om styreansvar. I Rt. 2010 s. 93 var spørsmålet om medlemmet av et enestyre, som også var eneaksjonær og daglig leder, kunne holdes erstatningsansvarlig etter aksjeloven § 17-1 første ledd. Selskapet hadde forsømt å tegne yrkesskadeforsikring for selskapets eneste arbeidstaker, som var styremedlemmet. Styremedlemmet var ordblind, og hadde blitt bistått av et regnskapslag. Bistanden omfattet hjelp til stiftelsen av selskapet. Motparten anførte at ordblindheten ikke kunne ha betydning i saken. Høyesteretts flertall anså ikke ordblindheten eksplisitt som formildende, men flertallet fremhevet at regnskapslaget visste at skadevolder var ordblind.³⁰⁷ Uttalelsen tilsier at ordblindheten ble vektlagt i formildende retning, men at ordblindheten ikke medførte ansvarsfrihet. Flertallet anså enestyrets opptreden som uaktsom, fordi styremedlemmet ikke hadde forsikret seg tilstrekkelig om at regnskapslaget hadde oppfylt styremedlemmets plikter.³⁰⁸ Dommen ble avsagt under dissens, men dissensen gjaldt ikke spørsmålet om personlige forutsetninger.³⁰⁹

Høyesteretts flertall påpekte at saksforholdet i avgjørelsen var spesielt.³¹⁰ Dette tilsier at det bør utvises forsiktighet med å trekke generelle slutninger fra vektleggingen av personlige forutsetninger i avgjørelsen. Ettersom skadevolder ble idømt erstatningsansvar, synes avgjørelsen å tale for at det er høy terskel for ansvarsfrihet basert på personlige forutsetninger. Det kan dermed utledes av rettspraksis at kognitive utfordringer av permanent karakter ikke virker ansvarsbefriende, selv om det unntaksvis kan anses som et formildende moment. Konklusjonen ses i sammenheng med at rollen som styremedlem normalt ikke pålegges noen.

En annen situasjon som kan forekomme er at et styremedlem som i utgangspunktet var egnet, blir syk underveis i tjenesteperioden. Et spørsmål er derfor om sykdom er en relevant unnskyldningsgrunn for ansvar for styremedlemmer.

³⁰⁵ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 143. Se også avhandlingens punkt 3.3.

³⁰⁶ Jf. aksjelovene § 6-11 andre ledd.

³⁰⁷ Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 45). Se for øvrig omtale av avgjørelsen i avhandlingens punkt 3.3.2.

³⁰⁸ Grunnet skyldgraden ble ansvaret delvis lempet, se Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 48).

³⁰⁹ Mindretallet var uenig i at aksjelovene § 17-1 var riktig ansvarsgrunnlag, se Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 55).

³¹⁰ Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 45).

I forarbeidene til aksjeloven av 1976 nevnes sykdom spesifikt som en fratredelsesgrunn.³¹¹ Dette tilsier at et styremedlem som blir så syk at vedkommende ikke kan ivareta sitt verv forsvarlig, ikke bedømmes mildere i en erstatningsvurdering, ettersom styremedlemmet hadde mulighet til å fratre. Høyesterett har ikke tatt stilling til sykdom som unnskyldningsgrunn.

Sykdoms innvirkning på aktsomhetsnormen er imidlertid behandlet i underrettspraksis, hvor det finnes flere eksempler på at ansvarsgrunnlag har blitt konstatert til tross for sykdom. I RG 2013 s. 975 (Frostating) uttalte retten at sykdom ikke kunne medføre særbehandling av en styreleder. Sykdommen var akutt, men det ble fremhevet at styrelederen utførte styrearbeidet løpende, med delvis sykemelding. Selv om skadevolder var styreleder, fremstår det rimelig å legge samme utgangspunkt til grunn for et styremedlem. I LB-2006-139384 anførte styreleder unnskyldelig alvorlig psykisk sykdom og smerter. Retten mente at sykdommen ikke forhindret styrelederen i å oppfylle sine lovpålagte plikter. I LG-2018-71414 vurderte retten om en massiv hjerneblødning hos et styremedlem ikke kunne unnskyldde skaden som var voldt. Det ble vektlagt at styremedlemmet hadde fortsatt i styret og at han kun i begrenset utstrekning hadde antydning at han ikke var skikket. Styremedlemmet ble idømt erstatningsansvar. Avgjørelsene stenger ikke for at sykdom kan anses unnskyldelig, men samlet tilsier de at terskelen er høy, ettersom alvorlig og akutt sykdom ikke fritok for ansvar.

I andre tilfeller har lagmannsretten i større grad ansett sykdom som unnskyldelig. I LA-2006-133541 nevnte retten at selskapets daglige leder og styreleder bestrebet å oppfylle sine plikter, til tross for 80 % sykemelding i store deler av perioden. Skadevolder oppfylte ikke skyldkravet. Misligholdet av lovbestemte plikter ble ansett å ligge utenfor skadevolders kontroll. Sykdommen var ikke uttalt avgjørende, men ble tilsynelatende tillagt vekt i skyldvurderingen. I RG 1994 s. 145 (Eidsivating) fremholdt lagmannsretten at styremedlemmet var så svekket, grunnet utbrenthet og et slag, at han verken greide å ivareta sine plikter, eller forhindre at han ble gjenvalgt som styremedlem under sykdomsperioden. Lagmannsretten konstaterte at ansvarsgrunnlag ikke forelå, til tross for rettsstridig atferd. Imidlertid fremhevet lagmannsretten at det er høy terskel for at sykdom anses unnskyldelig, og at utgangspunktet er at styremedlemmet bør trekke seg. Avgjørelsen fremstår derfor som et unntakstilfelle, og ikke et uttrykk for at sykdom som hovedregel er ansvarsbefriende.

³¹¹ NUT 1970: 1 s. 117.

Rettskildebildet tilsier at spørsmålet om sykdom som unnskyldningsgrunn må vurderes konkret. Som den klare hovedregel anses ikke sykdom unnskyldelig. Rettspraksis illustrerer at domstolen har en høy terskel for å konstatere at sykdom virket inn på et styremedlems evne til å ivareta sine lovpålagte plikter. Det fremstår som at unnskyldelig sykdom må være av en såpass alvorlig karakter at styremedlemmet ikke greier å trekke seg fra styret.

2.5 Kravet til årsakssammenheng

2.5.1 Rettslig utgangspunkt

Årsakssammenheng er et vilkår for alle typer erstatningsansvar.³¹² Kravet til årsakssammenheng har lange tradisjoner, også på området for styreansvar.³¹³ I aksjelovene § 17-1 første ledd utledes kravet til årsakssammenheng av vilkåret om at styremedlemmet «har voldt» skaden. Vilkåret tilsier at det må foreligge en forbindelse mellom styremedlemmets atferd og skadelidtes tap. Bestemmelsen gir ikke anvisning på hvordan spørsmålet om årsakssammenheng skal avgjøres. Fordi årsakssammenheng er et generelt erstatningsvilkår, kan det ses hen til de alminnelige prinsippene for årsakssammenheng.³¹⁴ Manglende årsakssammenheng leder normalt til frifinnelse.³¹⁵

Siktemålet med kapittelet er å avklare hvordan kravet til årsakssammenheng praktiseres på styreansvarets område. I det følgende drøftes først enkelte overordnede problemer knyttet til avgjørelsen av årsakssammenheng ved spørsmål om styreansvar. Deretter drøftes og vurderes tre praktiske problemstillinger knyttet til årsakssammenheng ved styrebeslutninger.

2.5.2 Avgjørelsen av årsakssammenheng ved styreansvar

Det reises enkelte spesielle årsaksspørsmål ved vurderingen av styreansvar.³¹⁶ Den mest aktuelle tapsformen ved styreansvar er rene formuestap.³¹⁷ Rene formuestap er ikke en følge av en påviselig skade på person eller ting.³¹⁸ I forarbeidene anerkjennes det at det er utfordrende å påvise årsakssammenheng ved rene formuestap, og utfordringen er en

³¹² For eksempel Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 348 og Lødrup (2009) s. 325.

³¹³ Se for eksempel Rt. 1923 s. 774 (s. 775) og Rt. 1929 s. 705 (s. 707-708).

³¹⁴ Se også Normann (1994) s. 233.

³¹⁵ Eksempelvis Rt. 1979 s. 46 (s. 48). Se også Nygaard (2007) s. 322.

³¹⁶ Normann (1994) s. 234.

³¹⁷ Se avhandlingens punkt 2.3.3.

³¹⁸ Bjarte Thorson, *Erstatningsrettslig vern for rene formuestap*, Oslo 2011 (Thorson 2011) s. 32.

begrunnelse for at det ble innført et objektivt ansvar for innbetalt aksjekapital.³¹⁹ Målet med det objektive ansvaret var å unngå problemene med å påvise årsakssammenheng.

Avhengig av saksforholdet, er avgjørelsen av årsakssammenheng utfordrende i varierende grad. Dersom et styremedlem fakturerer selskapet for urettmessige utgifter, samsvarer selskapstapet med de urettmessige faktureringene. Fakturaene påviser årsakssammenheng, og vurderingen av årsakssammenheng er dermed forholdsvis enkel. Et eksempel hvor det er vanskeligere å påvise årsakssammenheng, er om en aksjonær anfører at et styremedlems culpøse handlinger har ført til at selskapsaksjene sank i verdi. Det er i dette tilfellet ikke tilstrekkelig å konstatere at styremedlemmet har handlet culpøst, ettersom selskapsaksjenes reduksjon kan skyldes andre forhold, som generelle markedssvingninger, at en kjent investor har solgt seg ut på samme tidspunkt, eller at selskapet har inngått en kontroversiell avtale. Det er dessuten mulig at flere av disse faktorene har samvirket til verdireduksjonen, med det som følge at styremedlemmets culpøse atferd ikke er skyld i hele verdireduksjonen.³²⁰

Årsakssammenheng kan altså ikke observeres, og årsakssammenheng avgjøres derfor normalt ved hjelp av erfaringssetninger.³²¹ Erfaringssetninger benyttes også ved samvirkende årsaker, hvor det sjelden er praktisk mulig å påvise at skaden oppstod som følge av en enkelt handling eller unnlattelse.³²² Det allmenne utgangspunktet for vurdering av årsakssammenheng i norsk rett, er derfor en erfaringssetning som omtales som betingelseslæren.³²³ Årsakssammenheng etter betingelseslæren forutsetter at den skadevoldende handling var en nødvendig betingelse for skadefølgen.³²⁴ Ved samvirkende årsaksfaktorer, er vurderingstemaet hvorvidt den omtvistede skadevoldende handling var «så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til den».³²⁵ Betingelseslæren begrenses av kravet til adekvans og uvesentlighetslæren.³²⁶

Enkelte teoretikere er kritiske til betingelseslæren, og Nygaard mener at årsakssammenheng bør avgjøres ved å vurdere hvorvidt skaden er «ei realisering av den risikoen ansvaret bygger

³¹⁹ NOU 1996: 3 s. 112. Aksjelovene § 2-19, som hjemler det objektive ansvaret, behandles ikke i avhandlingen.

³²⁰ Se også Normann (1994) s. 122.

³²¹ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 348.

³²² Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 348.

³²³ Se eksempelvis Rt. 1992 s. 64 (s. 69), Rt. 2001 s. 337 (s. 341-342), Rt. 2003 s. 696 (avsnitt 84), Rt. 2007 s. 158 (avsnitt 62) og HR-2018-557-A (avsnitt 24).

³²⁴ Rt. 1992 s. 64 (s. 69-70) og eksempelvis Lødrup (2009) s. 329.

³²⁵ Rt. 1992 s. 64 (s. 69) og HR-2018-557-A (avsnitt 24).

³²⁶ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 396 flg. og s. 401 flg.

på». ³²⁷ Nygaards realiseringslære har imidlertid liten utbredelse i rettspraksis.

Betingelselæren legges derfor til grunn som gjeldende rett.

Hvorvidt kravet til årsakssammenheng er oppfylt, må vurderes individuelt for hvert enkelt styremedlem, som følge av at styreansvaret er et individuelt ansvar. ³²⁸ Dette betyr at et premiss for erstatningsansvar, er at det enkelte styremedlemmets handlinger har årsakssammenheng med kravet som har oppstått. De fleste pliktene i aksjelovene er imidlertid lagt til styret som enhet, og ikke til det enkelte styremedlem. ³²⁹ En gyldig styrebeslutning foreligger som hovedregel når flertallet av de oppmøtte styremedlemmene stemmer for beslutningen. ³³⁰ Et spørsmål som dermed aktualiseres, er om kravet til årsakssammenheng er til hinder for å holde et styremedlem som ikke har stemt for en erstatningsbetingende styrebeslutning, ansvarlig etter aksjeloven § 17-1 første ledd. Aksjelovene og forarbeidene gir liten veiledning for spørsmålet om årsakssammenheng, slik at spørsmålet må drøftes med utgangspunkt i andre rettskilder. Problematikken er for øvrig lite anvendelig på enestyrer i aksjeselskap, jf. aksjeloven § 6-1, ettersom styrets beslutninger da sammenfaller med styremedlemmets avgjørelser. ³³¹

I det følgende drøftes tre typetilfeller hvor et styremedlem ikke har stemt for en rettsstridig og skadevoldende styrebeslutning. Først drøftes tilfeller hvor det aktuelle styremedlemmet var fraværende da styret tok beslutningen. Deretter drøftes tilfeller hvor styremedlemmet var til stede, men unnlot å stemme, og for øvrig ikke gav uttrykk for sin mening. Avslutningsvis drøftes tilfeller hvor styremedlemmet aktivt stemte mot flertallets beslutning.

2.5.3 Et fraværende styremedlem

Spørsmålet er om kravet til årsakssammenheng er til hinder for å holde et styremedlem erstatningsansvarlig om styremedlemmet var fraværende da beslutningen ble tatt.

Dersom det tas utgangspunkt i betingelselæren, foreligger det ikke årsakssammenheng mellom fraværet og tapet, ettersom fraværet ikke kan betraktes som en nødvendig betingelse for at den skadevoldende beslutningen ble tatt. Det kan tenkes at dersom styremedlemmet var

³²⁷ Nygaard (2007) s. 324.

³²⁸ Rt. 1930 s. 533.

³²⁹ Se eksempelvis aksjelovene §§ 6-12, 6-13 og 6-30.

³³⁰ Jf. aksjelovene § 6-25 første ledd. Strengere stemmerettsregler kan fastsettes i vedtektene, jf. andre ledd.

³³¹ Enestyrer er ikke aktuelt i allmennaksjeselskaper, jf. allmennaksjeloven § 6-1.

til stede, kunne beslutningen blitt en annen. Imidlertid kan det sjelden bevises at fraværet virket inn på beslutningen.³³² Dermed begrenses argumentets rekkevidde.

Ubetinget ansvarsfrihet ved fravær kan imidlertid føre til en uhensiktsmessig rettsregel. Hvis ethvert fravær skulle medført ansvarsfrihet, kunne et styremedlem unndratt seg ansvar ved å unnlate å møte opp på styremøter. Av denne grunn fremholder svenske Dotevall at fravær normalt ikke bør utelukke erstatningsansvar for det fraværende styremedlemmet. Han argumenterer for at bevisst fravær normalt innebærer brudd på tilsynsplikten, med mindre det foreligger sykdom eller andre sammenlignbare forhold hos styremedlemmet.³³³ Dotevall mener at det heller ikke er problematisk å konstatere årsakssammenheng om et styremedlem tidligere har deltatt i behandlingen av en sak, men der den konkrete beslutningen ble tatt på et senere møte hvor styremedlemmet var fraværende.³³⁴ Dotevall argumenterer altså for at årsakssammenheng kan presumeres ved spørsmål om styreansvar.

På den andre siden hevder Normann at årsakskravet er en hensiktsmessig begrensnings av erstatningsansvaret, og at det er uheldig å løsrive ansvarsbedømmelsen fra årsakskravet, slik Dotevall skisserer.³³⁵ Normann åpner imidlertid for å konstatere årsakssammenheng dersom det fraværende styremedlemmet har spesialistkunnskaper på området, ettersom en ekspert i større grad kan overtale det øvrige styret til å stemme i tråd med sitt syn.³³⁶ Normann åpner altså kun helt unntaksvis for å lempe på årsakskravet. Begge forfatterne er enige om at det bør gjøres en konkret vurdering ut fra fraværets art. Dette fremstår rimelig. Et slikt synspunkt aktualiserer imidlertid spørsmålet om hvor strengt kravet til årsakssammenheng skal tolkes.

Systembetragtninger taler for at det stilles krav til årsakssammenheng i fraværstilfeller, ettersom kravet til årsakssammenheng er et grunnvilkår for alle former for erstatning.³³⁷ Hensynene til prevensjon og at rettsregelen skal være anvendelig taler imidlertid for at det bør gjøres en konkret vurdering av fraværets art, for å unngå misbrukstilfeller. Hvor strengt årsakskravet tolkes, anses å avhenge av hvilken kunnskap styremedlemmet hadde om beslutningen, og hvilken påvirkningskraft det enkelte styremedlemmet hadde. Imidlertid tilsier systembetragtningene at en adgang til å lempe på årsakskravet kun bør benyttes i de

³³² Normann (1994) s. 235.

³³³ Dotevall (2017) s. 63. Om styremedlemmers tilsynsansvar, se avhandlingens punkt 3.3.

³³⁴ Til sammenligning, se Dotevall (2017) s. 64.

³³⁵ Normann (1994) s. 238.

³³⁶ Normann (1994) s. 236.

³³⁷ Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 17.

tilfellene hvor det fremstår støtende å frikjenne styremedlemmet som følge av manglende årsakssammenheng. Det legges dermed til grunn at det kan lempes på kravet til årsakssammenheng, men at dette kun bør gjøres rent unntaksvis.

Et styremedlems fravær er rettsstridig dersom fraværet medfører brudd på styremedlemmets plikt til forvaltning og tilsyn med selskapet, jf. aksjelovene §§ 6-12 og § 6-13.³³⁸ I disse tilfellene er den skadevoldende atferden fraværet, og det er således årsakssammenheng mellom fraværet og tapet. Dersom det øvrige styret ivaretar sine plikter forsvarlig, kan det være vanskelig å konstatere årsakssammenheng mellom styremedlemmets fravær og tapet.³³⁹

2.5.4 Et tilstedeværende, men passivt, styremedlem

Spørsmålet er om kravet til årsakssammenheng er til hinder for å holde et styremedlem erstatningsansvarlig når styremedlemmet var til stede på styremøtet, men forholdt seg passiv, og enten unnlot å stemme eller stemte blankt. Problemstillingen aktualiseres fordi aksjelovene verken hjemler stemmeplikt, eller et forbud mot å stemme blankt på styremøter.³⁴⁰ Til illustrasjon inneholder universitets- og høyskoleloven slike forbud i lovens § 9-6 fjerde ledd.³⁴¹ Som øverste myndighet i selskapet, kan generalforsamlingen fastsette stemmeplikt i en styreinstruks, og på samme måte forby styremedlemmene å stemme blankt.³⁴² Den følgende drøftelsen retter seg mot situasjoner hvor en slik styreinstruks ikke foreligger.

I utgangspunktet må det vurderes hvorvidt styremedlemmets passivitet var en nødvendig betingelse for tapet. Normann innfortolker en plikt for uenige styremedlemmer til å stemme mot beslutningen.³⁴³ Rimelighetshensyn taler for at en slik plikt bør innfortolkes. Et styremedlem som er til stede på et styremøte, kan i større grad påvirke hva resten av styret diskuterer og bestemmer seg for, sammenlignet med et styremedlem som ikke er til stede. Påvirkningskraften er til stede selv når det tilstedeværende styremedlemmet unnlater å bidra til beslutningen, ettersom det tilstedeværende styremedlemmet vet hva det resterende styret mener, og hva som har blitt diskutert. Det fremstår derfor rimelig å legge til grunn at et styremedlems passivitet må forstås som en stilltiende tiltredelse til det øvrige styrets

³³⁸ Eksempelvis LA-2014-191355 og TOSLO-2005-30391. Se også avhandlingens punkt 3.2 og 3.3.

³³⁹ Normann (1994) s. 236.

³⁴⁰ Aksjelovene § 6-25 krever imidlertid at et flertall av dem som deltar i behandlingen stemmer for vedtaket.

³⁴¹ Lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven).

³⁴² Styreinstruks er pliktig dersom selskapet har ansattrepresentanter i styret, jf. aksjelovene § 6-23.

³⁴³ Normann (1994) s. 238.

beslutninger. Prevensjonshensyn taler for samme løsning, i det en annen bedømmelse av årsakssammenheng ville åpnet for at styremedlemmer forholdt seg passive for å unngå ansvar.

Synspunktet om at et styremedlem som forholder seg passiv på et styremøte identifiseres med flertallsbeslutningen, kan skape tvilstilfeller dersom styret er uenige i en sak, og et eller flere styremedlemmer velger å forholde seg tause. Det er ikke gitt hvorvidt det passive styremedlemmet ville sagt seg enig med flertallet eller mindretallet i styret, noe som gjør det vanskelig å påvise årsakssammenheng mellom styremedlemmets handlinger og flertallets tapsvoldende beslutning. I disse tilfellene bør det utvises forsiktighet med å konstatere årsakssammenheng. Passivitet kan for øvrig stride mot aksjelovene § 6-12 og § 6-13.

Som hovedregel bør et passivt styremedlem kunne holdes erstatningsansvarlig for en beslutning truffet på møter hvor styremedlemmet var til stede.

2.5.5 Et styremedlem som er uenig i beslutningen

Spørsmålet er om kravet til årsakssammenheng er til hinder for å holde et styremedlem erstatningsansvarlig når styremedlemmet er uttalt uenig med det øvrige styret, og aktivt stemte mot flertallets beslutning. Først drøftes det om styremedlemmet kan holdes erstatningsansvarlig for et vedtak vedkommende stemte mot. Deretter drøftes det om et styremedlem kan holdes personlig ansvarlig for å ha bidratt til å iverksette en flertallsbeslutning som styremedlemmet stemte mot.

Sammenlignet med de øvrige situasjonene, fremstår kravet til årsakssammenheng som klartest å være til hinder for å holde et styremedlem erstatningsansvarlig når styremedlemmet stemte mot en skadevoldende beslutning.³⁴⁴ Styremedlemmets motstemme er normalt ikke en nødvendig betingelse for styrebeslutningen.

Til illustrasjon nevnes Rt. 1991 s. 835 (kjæremål). Avgjørelsen omhandlet det strafferettslige kravet til årsakssammenheng. Selv om straff og erstatning har ulike bevisbyrdekrav, er begge sanksjonssystemer hvor årsakssammenheng er en forutsetning for sanksjonen.³⁴⁵ Avgjørelsen nevnes for øvrig av andre teoretikere som drøfter styremedlemmers erstatningsansvar.³⁴⁶ I avgjørelsen var spørsmålet om en styreleder kunne straffes for et styrevedtak vedkommende hadde stemt mot. Skyldkravet for straffansvaret var forsett. Byretten la til grunn en slik

³⁴⁴ Se også Normann (1994) s. 238.

³⁴⁵ Ståle Eskeland ved Alf Petter Høgberg, *Strafferett*, 5. utgave, Oslo 2016 (Eskeland 2016) s. 196.

³⁴⁶ Se Normann (1994) s. 238-239.

identifikasjon, men Høyesterett var uenig i dette. Styrelederen ble dermed ikke identifisert med beslutningen han stemte mot, og det forelå således ikke årsakssammenheng mellom det straffbare forhold og styreleders atferd. Til tross for det ulike skyldkravet, illustrerer dommen at retten er tilbakeholden med å sanksjonere et styremedlem som stemte mot beslutningen.

Som utgangspunkt anses det altså ikke å foreligge årsakssammenheng mellom et styremedlem som stemmer mot en styrebeslutning og skader som skyldes beslutningen. Notoritets hensyn tilsier at uenigheten bør nedtegnes i styreprotokollen for å kunne gjøres gjeldende.³⁴⁷

Det kan problematiseres hvorvidt det er tilstrekkelig å stemme mot en beslutning for å gå ansvarsfri. I LF-2009-47256 kan en ane et synspunkt om at det i noen tilfeller kreves en sterkere markering. I avgjørelsen uttalte lagmannsretten at på bakgrunn av selskapsforhold, burde styret enten ha trukket seg eller avviklet selskapet. Den skadevoldende handlingen knyttet seg ikke til en styrebeslutning. Samme synspunkt kan dessuten spores innen svensk rettstenking. Dotevall hevder at noen omstendigheter tilsier at det må kreves en sterkere ansvarsbefriende markering fra styremedlemmet enn kun å stemme mot beslutningen, for eksempel om styrebeslutningen strider mot aksjelovgivning.³⁴⁸ En slik drastisk markering er eksempelvis å trekke seg fra styrevervet. Synspunktet må ses i sammenheng med at Dotevall mener at det generelt sett skal lite til før kravet til årsakssammenheng anses oppfylt.³⁴⁹

Normann stiller seg tvilende til om det kan innfortolkes et krav om en sterkere markering i kravet til årsakssammenheng i norsk rett, og hun drøfter heller hvorvidt det å trekke seg fra vervet hadde virket inn på styrets beslutning.³⁵⁰ Dette synes som en mer hensiktsmessig løsning, sett i sammenheng med betingelseslæren. Hvilke øvrige tiltak som kan kreves, anses av Normann som spørsmål om et forventet atferd fra styremedlemmet, og ikke et spørsmål om årsakssammenheng.³⁵¹ Hagstrøm og Stenvik fremholder at det normalt ikke kan forventes at et styremedlem aktivt motarbeider et styrevedtak, og at motarbeidelse av et flertallsvedtak kan være erstatningsbetingende om selskapet lider skade.³⁵² De tar ikke stilling til om styremedlemmets forpliktelser endres om vedtaket er ulovlig. På bakgrunn av disse argumentene, synes rettstilstanden i norsk rett å være at årsakskravet som utgangspunkt ikke

³⁴⁷ Normann (1994) s. 238 og Dotevall (2017) s. 70.

³⁴⁸ Dotevall (2017) s. 70.

³⁴⁹ Se avhandlingens punkt 2.5.3.

³⁵⁰ Normann (1994) s. 239.

³⁵¹ Normann (1994) s. 239.

³⁵² Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 129.

forutsetter mer drastiske markeringer ved intern uenighet, enn å stemme mot vedtaket. Styremedlemmer som stemmer mot en beslutning, går dermed som utgangspunkt fri for ansvar for tap som oppstår som følge av beslutningen.

Unntaksvis er det ikke beslutningen i seg selv som volder tapet. Enkelte beslutninger fører til at selskapet havner, eller forblir, i en posisjon hvor tap voldes over tid. Dette kan illustreres med at et selskapsstyre vurderer en egenkapital som ikke er i tråd med kravene i aksjelovene § 3-4, som forsvarlig. I et slikt tilfelle er det tvilsomt at det er tilstrekkelig for et styremedlem å markere uenighet med beslutningen, ettersom misligholdssituasjonen er løpende.³⁵³

Et annet spørsmål er hvordan et styremedlem ansvarsbefriende kan forholde seg til en styrebeslutning vedkommende stemte mot, i etterkant av at beslutningen er truffet. I det følgende drøftes det hvorvidt det foreligger årsakssammenheng med et styremedlems iverksettelse av en beslutning vedkommende er uenig i.

Iverksettelse av styrebeslutninger ikke lovregulert.³⁵⁴ Det kan imidlertid være hensiktsmessig å se hen til den lovregulerte ordningen for iverksettelse av ulovlige generalforsamlingsbeslutninger i aksjelovene § 6-28 andre ledd, ettersom begge deler dreier seg om iverksettelse av autorative beslutninger om selskapsdriften. En slik betraktningssmåte tilsier at et styremedlem kan holdes erstatningsansvarlig for å iverksette en lov- eller vedtektsstridig styrebeslutning, uavhengig av om styremedlemmet er enig eller uenig i beslutningen, på samme måte som ved generalforsamlingsbeslutninger.³⁵⁵

Årsakssammenheng knytter seg til den rettsstridige iverksettelsen, ikke uenigheten.

Dersom den rettstridige styrebeslutningen ikke klart strider mot lov, bør imidlertid spørsmålet få et annet resultat. Styret er et kollegialt organ, og beslutninger anses tatt av styret dersom beslutningen har fått tilslutning av det flertall av styremedlemmene som kreves etter aksjelovene § 6-25 første ledd, eventuelt selskapets vedtekter, jf. bestemmelsens andre ledd. Om en beslutning er tatt av styreflertallet, bør den uenige minoriteten i styret ansvarsfritt kunne bidra til å iverksette beslutningen. En annen løsning ville vanskeliggjort selskapsdriften og styrearbeidet. Styremedlemmets påvirkningsmulighet til å endre beslutningen er begrenset. Dersom en flertallsbeslutning treneres, kan treneringen trolig anses rettsstridig. Til illustrasjon

³⁵³ Se for øvrig avhandlingens punkt 3.2.2.3.

³⁵⁴ I motsetning til generalforsamlingsbeslutninger, se aksjelovene § 6-28 andre ledd og punkt 2.4.2.

³⁵⁵ Se avhandlingens punkt 2.4.2.

hevder Dotevall at et styremedlems bidrag til å iverksette en øyensynlig lovlig beslutning han eller hun er uenig i, ikke kan likestilles med at beslutningen godkjennes av vedkommende.³⁵⁶

Hensynet til at styrerollen skal være praktisk gjennomførbar, taler dermed mot at styremedlemmet kan pålegges erstatningsansvar for å bidra til gjennomføringen av et vedtak vedkommende er uenig i, forutsatt at vedtaket fremstår lovlig, og i tråd med vedtektene.

På generelt grunnlag er det altså ikke konsensus om hvor strengt kravet til årsakssammenheng tolkes. Å fire på kravet til årsakssammenheng kan imidlertid føre til et så strengt styreansvar at prevensjonshensynet fremmes på bekostning av allmenne selskapsrettslige verdier, med det som følge at det blir vanskelig å skaffe styremedlemmer.

3 Pliktovertredelse som ansvarsgrunnlag

3.1 Innledning

Aksjeloven § 17-1 første ledd er ufullstendig, og må derfor suppleres med andre rettskilder.³⁵⁷ Formålet med kapittel 3 er å belyse aktsomhetsnormen i aksjelovene § 17-1 første ledd, gjennom å vurdere et styremedlems handleplikter. Det overordnede spørsmålet i kapittelet er hvilke normer og momenter som har betydning for vurderingen om et styremedlem har handlet erstatningsbetingende uforsvarlig.

Siden praktisk anvendelighet vektlegges som et aksjeselskapsrettslig hensyn, fremstår det formålstjenlig at avhandlingen behandler praktisk relevante normer, som illustrerer hvordan et styremedlems handleplikter vektlegges ved spørsmål om styreansvar.³⁵⁸ Av denne grunn fokuserer kapittelet på styrets hovedplikter. På en annen side kan også dagsaktuelle selskapsrettslige diskusjoner bidra til å kontekstualisere styreansvaret, selv om spørsmål som aktualiseres som følge av disse diskusjonene er av mindre praktisk betydning. Slike problemstillinger drøftes der det faller seg naturlig.

Styrets forpliktelser kategoriseres innen tre ansvarsgrupper, som behandles i presentert rekkefølge. Disse er forvaltningsansvar, tilsynsansvar og informasjonsansvar. Inndelingen anses pedagogisk hensiktsmessig, og den brukes også av andre teoretikere.³⁵⁹

³⁵⁶ Dotevall (2017) s. 71.

³⁵⁷ Se avhandlingens punkt 2.4.3.

³⁵⁸ Se avhandlingens punkt 2.2.3.

³⁵⁹ Se blant annet Perland (1999) s. 130, Bråthen (2017) s. 169 og til dels NOU 1996: 3 s. 55.

Ansvarsgruppene omfatter både lovfestede og ulovfestede normer. Det er ikke skarpe grenser mellom ansvarsgruppene, og enkelte normer kan rubriseres under flere av ansvarsgruppene. Disse normene behandles der det anses mest hensiktsmessig.

3.2 Forvaltningsansvar

3.2.1 Innledende bemerkninger

Det følger av aksjelovene § 6-12 første ledd første punktum at:

«Forvaltningen av selskapet hører under styret.»

Språklig omfatter «forvaltning» det som kreves for å drifte et selskap, for eksempel styring, administrasjon og ivaretagelse. Ordlydstolkningen avklarer ikke hvilke konkrete oppgaver forvaltningen omfatter. Siden bestemmelsen ikke oppstiller begrensninger i hva som faller innenfor forvaltningsbegrepet, legges det til grunn at begrepet må forstås vidt.³⁶⁰ Lovutvalget fremhever at forvaltningsoppgavene varierer fra selskap til selskap.³⁶¹ Hvilke styreoppgaver som omfattes av begrepet vurderes altså konkret. Et ansvar for forvaltningen innebærer at styremedlemmene både har rett og plikt til å forvalte selskapet.³⁶² Styreansvar forutsetter uforsvarlig forvaltning.³⁶³

Aksjelovene § 6-12 kan isolert tolkes som at styrets forvaltningsansvar er altomfattende. Det fremkommer imidlertid av forarbeidene at styrets forvaltningsansvar avgrenses negativt mot forvaltningsoppgaver som i loven tildeles andre selskapsorganer.³⁶⁴ Om selskapet har bedriftsforsamling, har organet myndighet til å utføre enkelte oppgaver, jf. allmennaksjeloven § 6-37, jf. aksjeloven § 6-35. Daglig leder har myndighet til å stå for den daglige ledelse, jf. aksjelovene § 6-14. Generalforsamlingen har eksempelvis myndighet til å vedta utdeling av utbytte, jf. aksjelovene § 8-2. Styrets forvaltningsansvar er altså ikke altomfattende.

Som selskapets øverste myndighet, jf. aksjelovene § 5-1, har generalforsamlingen ytterligere kontroll over styrets forvaltning. Det er imidlertid enkelte skranker for generalforsamlingens innflytelse. For det første må aksjonærenes forvaltningsmyndighet skje gjennom instruks fra

³⁶⁰ I samme retning, se Andenæs (2016) s. 364 og Aarbakke mfl. (2017) s. 501.

³⁶¹ NOU 1996: 3 s. 136.

³⁶² Andenæs (2016) s. 364.

³⁶³ Aarbakke mfl. (2017) s. 502.

³⁶⁴ NOU 1996: 3 s. 136.

generalforsamlingen til styret.³⁶⁵ Dette innebærer at hver enkelt aksjonær ikke kan påvirke forvaltningen. For det andre er generalforsamlingen avskåret fra å utøve myndighet som loven eksklusivt gir styret.³⁶⁶ Dermed kan ikke generalforsamlingen overta forvaltningsansvaret gjennom styreinstruksjer.³⁶⁷ Hvilken grad av inngripen som kreves før generalforsamlingen illegitimt forvalter selskapet, kan ikke angis på generelt grunnlag.

Forvaltningsansvaret systematiseres i tre underkategorier som knytter seg til normenes tematiske innhold. Disse omtales som selskapsstyring, lojal selskapsforvaltning og forretningsmessige beslutninger, og drøftes i presentert rekkefølge.³⁶⁸ Både styrets lojalitetsforpliktelser og forretningsmessige beslutninger kan betraktes som styring av selskapet. Inndelingen anses likevel hensiktsmessig, av fremstillingstekniske årsaker.

3.2.2 Selskapsstyring

3.2.2.1 Enkelte avklaringer

Med selskapsstyring menes styrets arbeid med å lede selskapet, herunder den organisering og administrering som kreves for at driften skal være hensiktsmessig.³⁶⁹ Underkapittelet tar sikte på å gi et overordnet bilde av de generelle forventningene til styrets styring av selskapet, og er med det ikke ment å være uttømmende.³⁷⁰ Kontrollnormer drøftes som en del av tilsynsansvaret i punkt 3.3, selv om også disse kan anses som utslag av selskapsstyring.³⁷¹ NUES-anbefalingens reguleringer av selskapsstyring nevnes kun til illustrasjon.³⁷²

Hva som utgjør forsvarlig selskapsstyring, fremgår primært av aksjelovene § 6-12, som drøftes innledningsvis. Denne bestemmelsen er imidlertid ikke en uttømmende regulering av styrets selskapsstyring. Andre normer som kan betraktes som selskapsstyringsnormer, er for eksempel styrets ansvar for selskapets egenkapital og likviditet, jf. aksjelovene § 3-4 og § 3-5. Ansvarer utgjør en rettesnor for styrets videre styring av selskapet, noe som fører til at bestemmelsene anses å være relevante for selskapsstyringen, og bestemmelsene drøftes

³⁶⁵ Aarbakke mfl (2017) s. 329 og s. 448 og Kristin Normann, «Styring av konserner – et aksjerettslig perspektiv» i *Festskrift till Stefan Lindskog*, Stockholm 2018 s. 553-567 (Normann 2018) s. 559.

³⁶⁶ Aarbakke mfl. (2017) s. 504 og Normann (2018) s. 560.

³⁶⁷ NOU 1996: 3 s. 127, Andenæs (2016) s. 364, Aarbakke mfl. (2017) s. 336 og Normann (2018) s. 560.

³⁶⁸ Normann (1994) foretar en lignende inndeling av forvaltningsansvaret.

³⁶⁹ Uttrykket selskapsstyring benyttes for å unngå forveksling med foretaksstyring etter regnskapsloven § 3-3b.

³⁷⁰ Forvaltning ved selskapstransaksjoner, øvrige saksbehandlingsregler og representasjonsregler drøftes ikke.

³⁷¹ Se avhandlingens punkt 3.3. Se til sammenligning Andenæs (2016) s. 365-366.

³⁷² Se eksempelvis NUES (2018) punkt 3 og 9. Anbefalingen behandles i avhandlingens punkt 2.4.3.4.

derfor.³⁷³ Enkelte saksbehandlingsregler kan også betraktes som utslag av styrets forvaltningsplikt. Fordi styremøter er et viktig verktøy for selskapsstyringen, drøftes enkelte spørsmål som oppstår i forbindelse med aksjelovene § 6-20 avslutningsvis i underkapittelet.

3.2.2.2 Selskapsstyring etter aksjelovene § 6-12

Utover at aksjelovene § 6-12 avklarer at styret har et forvaltningsansvar, inneholder bestemmelsen flere reguleringer av styrets oppgaver i selskapet. Reguleringene fremkommer i bestemmelsens første til fjerde ledd. Bestemmelsen tydeliggjør dermed hvilke forventninger som gjelder for et styremedlems forvaltning av selskapet. I det følgende er spørsmålet når brudd på aksjeloven § 6-12 kan sanksjoneres.

Aksjeloven og allmennaksjeloven § 6-12 er stort sett likelydende. Styret i et aksjeselskap plikter å fastsette planer og budsjetter «i nødvendig utstrekning», jf. aksjeloven andre ledd første punktum. I den tilsvarende bestemmelsen i allmennaksjeloven er ikke denne begrensningen inkludert. Styret i et allmennaksjeselskap plikter dermed uforbeholdent å fastsette planer og budsjetter for virksomheten.

Aksjelovene § 6-12 inneholder både anvisninger styret «skal» følge, og anvisninger styret «kan» følge. Mens styret «skal» sørge for forsvarlig organisering av virksomheten, «kan» styret velge å fastsette retningslinjer for virksomheten.³⁷⁴ Hvor ordet «skal» forekommer i lovteksten, fremstår atferden som en forpliktende forventning, og det er nærliggende å anse brudd på forpliktelsen som rettsstridig. Der ordet «kan» benyttes i bestemmelsen, fremstår atferden som utgangspunkt som frivillig. Dersom det er opp til styrets skjønn hvorvidt styret skal følge anvisningen, indikerer dette at det er høyere terskel for å sanksjonere atferd i strid med den aktuelle reguleringen.

Imidlertid kan også tilsynelatende ikke-forpliktende regler betraktes som ansvarsbetingende, etter en nærmere vurdering av pliktregelen og styremedlemmets forhold.³⁷⁵ Styret har eksempelvis rett til å utarbeide selskapsstrategier, i medhold av retten til å fastsette retningslinjer for virksomheten.³⁷⁶ Det kan stilles spørsmål om denne retten i enkelte tilfeller må forstås som forpliktende. Flere forfattere synes å forutsette at styret har et ansvar for å

³⁷³ Se også Perland (2013a) s. 25, hvor bestemmelsene karakteriseres som en del av forvaltningsansvaret.

³⁷⁴ Se henholdsvis aksjelovene § 6-12 første ledd første punktum og andre ledd andre punktum.

³⁷⁵ Se også avhandlingens punkt 3.2.2.4.

³⁷⁶ Se NOU 1996: 3 s. 137. Se også NUES (2018) punkt 2.

drive strategiarbeid i selskapet.³⁷⁷ Det finnes imidlertid ikke eksempler fra rettspraksis på at et styremedlem har blitt idømt erstatningsansvar for uforsvarlig utarbeidelse av strategier.³⁷⁸ Muligheten for å holde et styremedlem ansvarlig for eksempelvis å ha utarbeidet en uforsvarlig selskapsstrategi, fremstår likevel praktisk, og i tråd med styreansvarets formål. Mangel på rettspraksis kan skyldes at det er vanskelig å vurdere når et styremedlem har handlet erstatningsbetingende uaktsomt ved utarbeidelse av strategier. Ulike selskaper har ulike behov, og det er derfor vanskelig å oppstille allmenngyldige regler. Det er derfor nærliggende å legge til grunn at det er adgang for å idømme erstatningsansvar på bakgrunn av utarbeidelse av selskapsstrategier, selv om dette i utgangspunkt er en rettighet for styret.

Selv om aksjelovene § 6-12 angir enkelte konkrete gjøremål for styret, inneholder bestemmelsen for øvrig flere skjønnsmessige vendinger, som «nødvendig», «betryggende» og «forsvarlig». En årsak til dette kan være at lovgiver tok sikte på at reguleringene skulle være tilpasningsdyktige til ulike aksje- og allmennaksjeselskaper.³⁷⁹ En konsekvens av presisjonsnivået er at forsvarlighetsnormen ikke kan leses ut av aksjelovene § 6-12, jf. aksjeloven § 17-1, og vurderingen må dermed suppleres av rettspraksis.³⁸⁰ Høyesterett har ikke behandlet erstatningsansvar som følge av brudd på aksjelovene § 6-12.³⁸¹ Bestemmelsen har blitt behandlet i flere underrettsavgjørelser, men lagmannsrettene presiserer ikke alltid på hvilken måte aksjelovene § 6-12 anses misligholdt.³⁸² Fordi et styremedlems atferd vanligvis kan kritiseres på flere grunnlag, kan det i liten grad utledes generelle forsvarlighetsnormer for selskapsstyring av aksjelovene § 6-12. Hvorvidt atferden er rettsstridig må derfor vurderes konkret fra sak til sak, basert på rimelighetsgrunner og sammenlignbare typetilfeller.

Flere underrettsavgjørelser omtaler aksjelovene § 6-12 tredje ledd.³⁸³ Leddets plassering i bestemmelsen om forvaltningsansvar, tilsier at leddet inneholder forvaltningsoppgaver. Oppgavene som beskrives fremstår imidlertid som tilsyns- og kontrolloppgaver. Det anses derfor mest hensiktsmessig å behandle tredje ledd i kapittelet om tilsyn.³⁸⁴

³⁷⁷ Se også Sjøfjell (2011) s. 312 og Mimi K. Berdal «Din handlingsplikt som styremedlem. Hvor mye initiativ og aktivitet kreves av et styre?», *Praktisk økonomi & finans*, 2013/2 s. 53-58 (Berdal 2013) (s. 56-57).

³⁷⁸ En strategi ble imidlertid ansett å være i strid med aksjelovene § 3-4 og § 3-5 i LB-2013-170795.

³⁷⁹ NOU 1996: 3 s. 136.

³⁸⁰ Det samme hevdes etter aksjeloven 1976, se Rt. 1991 s. 119 (s. 125) og Normann (1994) s. 302.

³⁸¹ Høyesterett behandlet den tilsvarende 1976-bestemmelsen i Rt. 1991 s. 119. Dommen omtales i punkt 3.2.4.2.

³⁸² Et eksempel på denne form for rettsanvendelse er LF-2017-105098.

³⁸³ Se eksempelvis LG-2012-129043 – LG-2012-129038, RG 2013 s. 1401 (Borgarting) og LB-2016-12248-1.

³⁸⁴ Se avhandlingens punkt 3.3. Se også Andenæs (2016) s. 365-366.

3.2.2.3 Kravet til forsvarlig egenkapital, jf. aksjelovene § 3-4 og § 3-5

Aksjelovene § 3-4 og § 3-5 behandles som en del av selskapsstyringen fordi bestemmelsene gir en sentral anvisning for selskapets videre strategi og styring.³⁸⁵ Aksjelovene § 3-4 krever at et selskap skal ha en forsvarlig egenkapital og likviditet.³⁸⁶ Egenkapital defineres som differansen mellom eiendeler og gjeld.³⁸⁷ Aksjelovene § 3-5 oppstiller en handleplikt for styret om selskapet ikke har forsvarlig egenkapital. Handlepliktens innhold avhenger av situasjonens alvorlighetsgrad.³⁸⁸ Spørsmålet som drøftes i det følgende, er når styrets atferd representerer et ansvarsbetingende brudd på aksjelovene § 3-4 og § 3-5.

Terskelen for når styrets vurdering av egenkapitalen overprøves av domstolen, drøftes i HR-2016-1440-A (Håheller). Et spørsmål i saken var om det eneste styremedlemmet i et aksjeselskap, som også var daglig leder, kunne idømmes erstatningsansvar for å ha overdratt en personlig leieavtale til selskapet. Høyesterett påpekte at domstolen normalt ikke har forutsetninger for å overprøve styrets vurdering av forsvarlig egenkapital.³⁸⁹ Synspunktet illustreres ved at retten sluttet seg til et utsagn om at det ved domstolinngripen må kreves at styrets vurdering var «klart uforsvarlig».³⁹⁰ Høyesterett modererte imidlertid utsagnet, i det retten anså en «uforsvarlig» vurdering som rettsstridig.³⁹¹ Retten konkluderte med at saksøktes vurdering var lite realistisk, og la med det sterke føringer for at skyldvilkåret var oppfylt.³⁹²

Til tross for resultatet, tyder Håheller på at styret har en vid skjønnsmargin i sin vurdering av forsvarlig egenkapital, især siden domstolen slutter seg til et utsagn om at det skal «særlige forhold» til før retten overprøver styrets vurderinger.³⁹³ Et styremedlem som foretar en feilvurdering, kan trolig unnskyldes i større grad enn et styremedlem som unnlater å vurdere egenkapitalen, siden en feilvurdering i praksis lettere unnskyldes enn en unnlattelse.³⁹⁴

³⁸⁵ Bestemmelsene betraktes ofte som en del av forvaltningsansvaret, se eksempelvis NOU 1996: 3 s. 43 og Perland (2013a) s. 25.

³⁸⁶ Bestemmelsen behandles også hos Perland (1999) s. 136-141, Elin Mack Løvdal «Aksjeloven og allmennaksjeloven §§ 3-4 og 3-5», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2003 s. 472-569 (Løvdal 2003) og Perland (2013a) s. 25-26.

³⁸⁷ Løvdal (2003) s. 478.

³⁸⁸ Jf. aksjelovene § 3-5 første og andre ledd.

³⁸⁹ HR-2016-1440-A (avsnitt 46).

³⁹⁰ HR-2016-1440-A (avsnitt 46-47).

³⁹¹ HR-2016-1440-A (avsnitt 49).

³⁹² HR-2016-1440-A (avsnitt 61).

³⁹³ HR-2016-1440-A (avsnitt 46).

³⁹⁴ Perland (2013a) s. 26.

Hva som nærmere utgjør forsvarlig egenkapital og likviditet, avhenger etter aksjelovene § 3-4 av «risikoen ved» og «omfanget av» selskapets virksomhet. Bestemmelsens ordlyd tilsier at det som utgangspunkt ikke kan oppstilles generelle regler for når et selskaps egenkapital er forsvarlig.³⁹⁵ Både aksjeselskapers og allmennaksjeselskapers omfang og grad av risikofylt virksomhet varierer. I underrettspraksis fremholdes det at styrets handleplikt inntreer tidligere enn plikten til å begjære oppbud etter straffeloven.³⁹⁶ Dette indikerer at selskapet kan være solvent, men fortsatt ha uforsvarlig egenkapital. For øvrig har Høyesterett sett hen til vurderingsmomentene for hvorvidt styrets vurdering av fortsatt drift er forsvarlig.³⁹⁷

I allmennaksjeselskap inntreer styrets handleplikt også dersom det «antas at selskapets egenkapital er blitt mindre enn halvparten av aksjekapitalen», jf. allmennaksjeloven § 3-5 første ledd andre punktum. Aksjeloven § 3-5 inneholdt inntil 2017 samme formulering. Et spørsmål er om lovendringen har betydning for aktsomhetsnormen etter aksjeloven § 17-1 første ledd. Dersom aksjeloven § 3-5 før og etter lovendringen sammenlignes, fremstår forventningene til styremedlemmene lavere etter lovendringen. Det fremgår imidlertid av forarbeidene at formålet med endringen var å tydeliggjøre styremedlemmenes plikt til løpende å vurdere egenkapitalen.³⁹⁸ I tillegg avskjærer endringen styrets mulighet til å sette ned aksjekapitalen for å unngå at handleplikten inntreer.³⁹⁹ Hensikten med lovendringen var altså ikke å myke opp handleplikten. For erstatningsspørsmålet innebærer endringen likevel at styrets vurdering av egenkapitalen i aksjeselskap blir mer skjønnspreget, med den følge at det kan bli vanskeligere å overprøve om vurderingen er forsvarlig. Lovendringen kan dermed ha betydning for aktsomhetsnormen, selv om bestemmelsen ikke ble myket opp bevisst.

3.2.2.4 Krav om styrebehandling etter aksjelovene § 6-20

Ettersom styret er et kollegialt organ, som treffer beslutninger gjennom flertallsvedtak, krever forsvarlig selskapsstyring at styret i fellesskap tar stilling til enkelte spørsmål. Dermed aktualiseres spørsmålet om et styremedlem handler ansvarsbetingende dersom vedkommende ikke krever styrebehandling av en sak, forutsatt at manglende styrebehandling pådro noen tap.

³⁹⁵ HR-2016-1440-A (avsnitt 44). Se imidlertid allmennaksjeloven § 3-5 første ledd andre punktum.

³⁹⁶ LA-2007-37537 og LG-2012-86908. Plikten til å begjære oppbud følger av lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 407.

³⁹⁷ HR-2016-1440-A (avsnitt 48-49). Vurderingen av fortsatt drift behandles i avhandlingens punkt 3.2.4.2.

³⁹⁸ Prop.112 L (2016-2017) s. 62.

³⁹⁹ Prop.112 L (2016-2017) s. 61. Uttalelsen ses i sammenheng med det lave aksjekapitalkravet i aksjeselskaper, se aksjeloven § 3-1 første ledd mot allmennaksjeloven § 3-1 første ledd.

Spørsmålet løses ikke direkte av aksjelovene, ettersom aksjelovene ikke inneholder noen bestemmelse som uttrykker at et styremedlem handler rettsstridig om vedkommende ikke initierer styrebehandling av enkeltsaker. Styrebehandling omtales imidlertid i aksjelovene § 6-20, som inneholder en henvisning til aksjelovene § 6-12. Etter aksjeloven § 6-20 første ledd «skal» styrelederen sørge for at en sak styrebehandles.⁴⁰⁰ Et styremedlem «kan» kreve styrebehandling, jf. bestemmelsens andre ledd. En sammenligning mellom bestemmelsens første og andre ledd tilsier at et styremedlem har rett til å kreve styrebehandling, men at vedkommende ikke er forpliktet til dette. Aksjelovene § 6-20 kan imidlertid ikke leses isolert. Sammenholdes aksjelovene § 6-20 andre ledd med styremedlemmenes forvaltnings- og tilsynsansvar, er det grunn til å tolke bestemmelsen som forpliktende for styremedlemmer.⁴⁰¹ Dersom et styremedlem har særlige forutsetninger for å vite at en sak bør styrebehandles, kan det argumenteres for at manglende initiativ til styrebehandling kan likestilles med en ansvarsbetingende unnlattelse.⁴⁰² Et styremedlem har altså rett, og til dels plikt, til å kreve styrebehandling etter aksjelovene § 6-20 andre ledd. I første rekke er det imidlertid styrelederen som plikter å sørge for styrebehandling. Styreleders ansvar taler mot å tolke styrets forpliktelser etter aksjelovene § 6-20 som for omfattende.

Et annet spørsmål er om et styremedlem handler erstatningsbetingende rettsstridig dersom vedkommende innkaller til styremøte, siden dette primært er styreleders oppgave. Aksjelovene § 6-20 andre ledd gir ingen holdepunkter for at et styremedlem rettmessig kan kalle inn til styremøter. I underrettspraksis påpekes det at det er styreleders eksklusive oppgave å innkalle til styremøter.⁴⁰³ Styremøter innkalt av ordinære styremedlemmer regnes dermed som nulliteter av lagmannsretten.⁴⁰⁴ Det fremgår ikke hvordan et eventuelt tap som følge av en annullert styrebeslutning behandles. Det er imidlertid nærliggende å legge til grunn at et styremedlem som rettsstridig innkaller til et styremøte, kan pålegges å erstatte det økonomiske tapet som måtte oppstå i forbindelse med at styremøtet annulleres.

Det kan imidlertid forekomme at styreleder forsømmer å kalle inn til styremøter, eller at styremedlemmene ønsker å drøfte styreleders atferd uten styrelederen til stede. I slike tilfeller har lagmannsretten åpnet for at styremedlemmer rettmessig kan innkalle til, og avholde

⁴⁰⁰ For styreleders erstatningsansvar etter aksjeloven § 6-20 første ledd, se Alteren (2015) s. 5.

⁴⁰¹ Se også Berdal (2013) s. 55 og Alteren (2015) s. 5.

⁴⁰² Alteren (2015) s. 5.

⁴⁰³ Eksempelvis LG-2015-91221.

⁴⁰⁴ Eksempelvis LG-2015-91221.

styremøter uten styrelederen.⁴⁰⁵ Spørsmålet om et styremedlems innkalling til et styremøte er erstatningsbetingende, avhenger altså av hvorvidt styrelederen har overholdt sin plikter.

3.2.3 Lojal selskapsforvaltning

3.2.3.1 Rettslig utgangspunkt

Styremedlemmers lojalitetsplikt ved selskapsforvaltningen fremgår ikke uttrykkelig av aksjelovene. Det fremgår imidlertid av aksjelovens forarbeider at ethvert styremedlem plikter å handle i samsvar med selskapets interesse.⁴⁰⁶ Lojalitetskravet kommer også til uttrykk i rettspraksis, ettersom aktsomhetsnormen skjerpes for et styremedlem som potensielt kan fremme egne interesser på bekostning av selskapets interesser.⁴⁰⁷ Det er dermed lite tvilsomt at et styremedlem plikter å handle lojalt mot selskapet.⁴⁰⁸ Lojalitetsplikten begrenser styrets handlefrihet i selskapsforvaltningen.

Aksjelovene § 6-27 og aksjelovene § 6-28 er eksempler på lovbestemmelser som anses som utslag av lojalitetsplikten, og som dermed representerer skranker for selskapsforvaltningen.⁴⁰⁹ Bestemmelsene, som regulerer henholdsvis inhabilitet og myndighetsmisbruk, drøftes først. I selskapsrettslig sammenheng brukes begrepet selskapsinteressen for å beskrive atferd som er lojal mot selskapet. Selskapsinteressens forhold til erstatningsansvaret drøftes avslutningsvis.

3.2.3.2 Inhabilitet

I det følgende er spørsmålet hvilken innvirkning aksjelovene § 6-27 har på aktsomhetsnormen.⁴¹⁰ Etter aksjelovene § 6-27 første ledd kan et styremedlem ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av saker med «særlig» betydning for styremedlemmet eller styremedlemmets nærstående. Styremedlemmet anses da inhabil. Etter samme bestemmelse er styremedlemmet inhabil i saker hvor styremedlemmet har «fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken». Et styremedlem kan heller ikke delta i saker om lån eller kredittstillelse til seg selv, jf. aksjelovene § 6-27 andre ledd.

⁴⁰⁵ Eksempelvis LB-2011-39714.

⁴⁰⁶ NOU 1992: 29 s. 154 og Ot.prp. 23 (1996-1997) s. 71-72.

⁴⁰⁷ Rt. 1932 s. 951 (s. 953). Se også Rt. 1996 s. 742 (s. 759).

⁴⁰⁸ Se for øvrig Normann (1994) s. 350 og Andenæs (2016) s. 344.

⁴⁰⁹ NOU 1992: 29 s. 154, som omtaler aksjelovene § 6-27.

⁴¹⁰ For en generell fremstilling av aksjelovene § 6-27, se Thorbjørn Riise Haagensen og Markus Hoel Lie, *Inhabilitet for daglig leder og styremedlem i aksjeselskap og allmennaksjeselskap*, Tromsø 2004 (Haagensen/Hoel Lie 2004).

Vilkårene om «fremtredende» særinteresser og «særlig» personlig betydning, tilsier at styremedlemmene har et visst ansvarsbefriende handlingsrom før inhabilitet inntreer. I forarbeidene står det at et styremedlem normalt er inhabil om den aktuelle saken direkte angår styremedlemmet eller vedkommende sin nærstående.⁴¹¹ Forarbeidene nevner situasjonen når selskapet skal inngå avtale med et styremedlem som et illustrerende eksempel.

I tvilstilfeller gir bestemmelsens forarbeider en viss veiledning for hvor strengt inhabilitetsvilkårene skal tolkes. Inhabilitetsregler anses nødvendige for å sikre tilliten til og lojaliteten fra styret, samtidig som reglene ikke er ment som en «sovepute» som kan misbrukes av styremedlemmene.⁴¹² Det kan dermed utledes at et styremedlem ikke kan påberope seg inhabilitet for å slippe å ta avgjørelser som kan medføre erstatningsansvar.

Høyesterett har ikke behandlet erstatningsbetingende inhabilitet etter aksjelovene § 6-27 materielt. Inhabilitet er imidlertid behandlet i eldre høyesterettspraksis. I Rt. 1932 s. 262 var spørsmålet om en styrebeslutning var ugyldig som følge av inhabilitet. Styret hadde besluttet å transportere en fordring til et selskap hvor et av styremedlemmene var disponent. Vedkommende hadde vært til stede da beslutningen ble tatt, men som representant for selskapet han var disponent i. Høyesterett konkluderte med at beslutningen ikke var ugyldig som følge av at styremedlemmet møtte opp som motpartens representant, forutsatt at vedkommende ikke deltok i styrebehandlingen. Avgjørelsen forstås som at det da ikke kan kreves erstatning av styremedlemmet. Dommen har trolig fortsatt anvendelse.⁴¹³ Avgjørelsen tilsier at selv om et styremedlem oppfyller vilkårene for inhabilitet, anses ikke atferden uforbeholdent rettsstridig.

I underrettsrettspraksis forekommer det at brutte inhabilitetsregler er et av flere momenter i aktsomhetsvurderingen.⁴¹⁴ I disse tilfellene avklares ikke inhabilitetsregelens isolerte betydning for aktsomhetsnormen. I LB-2017-44327 fremholdt lagmannsretten imidlertid at et enestyre rettmessig kunne treffe en beslutning som vedkommende etter loven var inhabil i, fordi styremedlemmet i enestyret ikke hadde andre handlingsalternativer. Dommen er i tråd med øvrig erstatningsteori, ettersom erstatningsbetingende uforsvarlig atferd forutsetter at skadevolder hadde et forsvarlig handlingsalternativ.⁴¹⁵ I avgjørelsen ble imidlertid spørsmålet

⁴¹¹ NOU 1992: 29 s. 154 og NOU 1996: 3 s. 139.

⁴¹² NOU 1992: 29 s. 154.

⁴¹³ Se betraktninger i NOU 1992: 29 s. 154-155.

⁴¹⁴ Eksempelvis LA-2017-76255 og LA-2018-589.

⁴¹⁵ Se blant annet Nygaard (2007) s. 174, Lødrup (2009) s. 147 og Hagstrøm/Stenvik (2015) s. 71.

løst ved ikke å konstatere inhabilitet, og atferden ble ansett rettmessig. Et alternativ hadde vært at retten konstaterte inhabilitet, men atferden ikke ble vurdert som erstatningsbetingende. Uavhengig av hvordan spørsmålet løses, tilsier rettskildebildet at det er en viss terskel for at erstatningsbetingende inhabilitet inntreer, selv når inhabilitet foreligger etter loven.

Aksjelovene § 6-27 avklarer ikke om ansattrepresentanter i styret er inhabile når styret drøfter saker som berører de ansattes interesser. Ansattes rett til medinnflytelse fremheves imidlertid i forarbeidene.⁴¹⁶ Retten til medinnflytelse ivaretas ikke dersom ansattrepresentanter anses inhabile i enhver sak som berører de ansattes interesser. Dette indikerer at styremedlemmer som er ansatte normalt ikke anses inhabile i slike saker.⁴¹⁷ Om en ansattrepresentant har særlig personlig interesse i en sak, utover sin interesse som ansatt i selskapet, kan det likevel tenkes at vedkommende må anses inhabil, på samme måte som øvrige styremedlemmer.⁴¹⁸

To andre særlige inhabilitetsspørsmål som er relevante for styreansvaret, avklares i forarbeidene.⁴¹⁹ Habilitetsreglene er for det første ikke til hinder for felles styremedlemmer i flere selskaper innad i et konsern. Med konsern menes «en gruppe foretak som følge av bestemmende eierinteresser eller avtaler i større eller mindre grad ledes under ett».⁴²⁰ Reglene er for det andre lite anvendelige på aksjeselskaper med enesaksjonærer som både er enestyre og daglig leder. Avklaringene fremstår fornuftige. Andre inhabilitetsspørsmål knyttet til konserner og enestyrer nevnes ikke i forarbeidene, og behandles ikke av plasshensyn.

3.2.3.3 Myndighetsmisbruk

I det følgende er spørsmålet hvilken innvirkning aksjelovene § 6-28 har på aktsomhetsnormen.⁴²¹ Aksjelovene § 6-28 første ledd fastslår at styret ikke kan foreta seg noe som er «egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeiere eller selskapets bekostning». I avhandlingen betegnes brudd på aksjelovene § 6-28 første ledd som myndighetsmisbruk.⁴²² Bestemmelsen konkretiserer lojalitetsplikten gjennom et minoritetsvern, i tråd med likebehandlingsprinsippet.⁴²³ Rettsstridig forskjellsbehandling må

⁴¹⁶ NOU 1992: 29 s. 146.

⁴¹⁷ I samme retning, se Aarbakke mfl. (2017) s. 548.

⁴¹⁸ Se også Aarbakke mfl. (2017) s. 548.

⁴¹⁹ NOU 1992: 29 s. 155. Se også Normann (2018) s. 563.

⁴²⁰ Se aksjelovene § 1-3 og Normann (2018) s. 553-554.

⁴²¹ For en generell fremstilling av aksjelovene § 6-28, se Filip Truyen, «Myndighetsmisbruk i aksje- og allmennaksjeselskaper», *Jussens Venner*, 2004 s. 305-328 (Truyen 2004).

⁴²² I tråd med eksempelvis Filip Truyen, *Aksjonærenes myndighetsmisbruk*, Bergen 2005 (Truyen 2005) s. 29.

⁴²³ Jf. aksjelovene § 4-1.

være «urimelig». Enhver forskjellsbehandling omfattes altså ikke. I bestemmelsens forarbeider forutsettes det at en beslutning som forskjellsbehandler på et saklig forsvarlig grunnlag ikke rammes av aksjelovene § 6-28.⁴²⁴ Bestemmelsen gjelder styret som kollegium. I en erstatningsvurdering vurderes imidlertid det enkelte styremedlems handlinger isolert.⁴²⁵

Høyesterett har ikke behandlet erstatningssøksmål etter aksjelovene § 6-28. I Rt. 1999 s. 330 vurderte Høyesterett den tilsvarende bestemmelsen i aksjeloven av 1976. I avgjørelsen anså ikke retten forskjellsbehandlingen som myndighetsmisbruk, deriblant fordi ytelsene var vanlige i næringslivet og fordi flere i selskapet fikk samme fordel.⁴²⁶ Momentene kan rettlede hvordan dagens bestemmelse skal forstås. Det fremgår av avgjørelsen at kritikkverdig atferd ikke likestilles med myndighetsmisbruk.⁴²⁷ Resultatet i avgjørelsen kan ha sammenheng med at årsakskravet ved myndighetsmisbruk er potensiell kausalitet.⁴²⁸ Siden erstatningsansvar forutsetter faktisk kausalitet, er terskelen for å idømme erstatningsansvar som følge av myndighetsmisbruk høyere enn terskelen for å konstatere det.

3.2.3.4 Selskapsinteressen

Kjernen i lojalitetsplikten er at et styremedlem plikter å handle i tråd med selskapsinteressen. Selskapsinteressen kan defineres som en samlebetegnelse på de interesser som gjør seg gjeldende innenfor selskapskonstruksjonen.⁴²⁹ Begrepsinnholdet er imidlertid ikke fullt ut avklart.⁴³⁰ Dermed aktualiseres spørsmålet om hvilke interesser som inngår i selskapsinteressen. Problemstillingen er aktuell dersom styret har flere handlingsalternativer, og er usikker på hvilket som i størst grad ivaretar selskapsinteressen. Problemstillingen er også aktuell dersom styret ønsker å foreta en handling, men er usikker på om hensynet til selskapsinteressen fører til handlingen blir rettsstridig.

Det kommer forutsetningsvis til uttrykk i aksjelovene § 2-2 at ordinærformålet i aksje- og allmennaksjeselskap er økonomisk vinning.⁴³¹ Dersom selskapet ikke har til formål å skaffe aksjeeierne økonomisk utbytte, skal dette fremgå av vedtektene, jf. aksjelovene §2-2 andre

⁴²⁴ Ot.prp. nr. 19 (1974-1975) s. 111-112.

⁴²⁵ Rt. 1930 s. 533 og Normann (1994) s. 67 flg. Se også avhandlingens punkt 2.5.2.

⁴²⁶ Rt. 1999 s. 330 (s. 339).

⁴²⁷ Rt. 1999 s. 330 (s. 340). Se også LA-2017-76255, som dessuten påpeker mangel på handlingsalternativer.

⁴²⁸ Truyen (2005) s. 488 og Dotevall (2017) s. 157.

⁴²⁹ Remi Christoffer Dramstad, «M&A Break fee-klausuler i et norsk perspektiv», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2011/3, s. 155-192 (Dramstad 2011) (s. 168) og Jakobsen (2018) s. 19.

⁴³⁰ Se eksempelvis HR-2018-570-A (avsnitt 41).

⁴³¹ Se også Andenæs (2016) s. 344-345, Aarbakke mfl. (2017) s. 505-506 og Jakobsen (2018) s. 12-13 og 19.

ledd.⁴³² NUES-anbefalingen uttrykker eksplisitt at verdiskapning anses som det sentrale hensyn i børsnoterte aksjeselskap.⁴³³ Et styremedlem kan imidlertid ikke prioritere vinning for én eller flere enkeltaksjonærer, ettersom dette regnes som myndighetsmisbruk.⁴³⁴ Det er altså vinningsformålet for aksjonærfellesskapet som inngår i selskapsinteressen, ikke enkeltaksjonærers mål om egen vinning.

Aksjelovene indikerer at også andre interesser enn vinningsformålet inngår i selskapsinteressen. Eksempelvis tyder de formelle skrankene for utdeling av utbytte i aksjelovene § 8-1 på at kreditorinteresser inngår i selskapsinteressen. Kreditorinteresser er også vektlagt i rettspraksis.⁴³⁵ I HR-2018-570-A trekkes det frem ytterligere interesser:

«Et selskap skal naturligvis ivareta aksjonærinteressen, men har også ansvar for de ansatte, for selskapets medkontrahtenter og kreditorer, og for oppfyllelse av andre forpliktelser det måtte ha overfor omgivelsene og samfunnet for øvrig.»⁴³⁶

Avgjørelsen omhandler et skattespørsmål. Uttalelsen har likevel relevans for selskapsinteressens innhold, ettersom Høyesterett uttrykkelig avklarer at selskapsinteressen omfatter flere interesser enn aksjonærfellesskapets og kreditorenes interesser. Avklaringen har betydning for styrets forvaltning av selskapet, ettersom det ikke er gitt at enhver beslutning som gir profittmaksimering for aksjonærene, er et forsvarlig handlingsalternativ.

Hensynet til «samfunnet for øvrig» nevnes spesifikt av Høyesterett. Samfunnsansvar er også i andre sammenhenger trukket frem som noe et styre må ta høyde for.⁴³⁷ Det legges derfor til grunn at samfunnsinteresser inngår i selskapsinteressen. Hensynets utstrekning er imidlertid debattert.⁴³⁸ Samfunnsansvarsbegrepet har ikke en omforent definisjon.⁴³⁹ En mye brukt definisjon er at samfunnsinteresser begrenses negativt mot selskapets og aksjonærenes ønske

⁴³² Se for øvrig aksjeloven § 1-1 første ledd nr. 3.

⁴³³ NUES (2018) punkt 2.

⁴³⁴ Jf. aksjelovene § 6-28 første ledd. Se for øvrig redegjørelsen i punkt 3.2.3.3.

⁴³⁵ Rt. 1993 s. 1399 (s. 1404), mindretallet i Rt. 2008 s. 833 (avsnitt 96) og HR-2019-317-A (avsnitt 47).

⁴³⁶ HR-2018-570-A (avsnitt 41).

⁴³⁷ Innst.217 L (2012-2013) s. 2, HR-2018-570-A (avsnitt 41), Sjøfjell (2011) s. 320-321, Andenæs (2016) s. 344-345, Aarbakke mfl. (2017) s. 506 og Jakobsen (2018) s. 19-20.

⁴³⁸ Se eksempelvis Sjøfjell (2011) s. 320-321 og Andenæs (2016) s. 344-345.

⁴³⁹ Se mindretallet i Innst.217 L (2012-2013) s. 5, Normann (1994) s. 375 og Marte Sogge Jensen, «Rapportering om samfunnsansvar – store norske foretaks rapporteringsplikt etter regnskapsloven § 3-3c», *Nordisk tidsskrift for Selskapsret*, 2014/4 s. 52-69 (Jensen 2014) (s. 52).

om vinning.⁴⁴⁰ I regnskapsloven § 3-3c nevnes blant annet arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold og det ytre miljø som aspekter som inngår i det å utvise samfunnsansvar.

Selskapsinteressens brede omfang kan medføre at enkelte beslutninger ikke kan tas uten at styret nedprioriterer en eller flere interessentgrupper. Et spørsmål er derfor hvordan styret rettmessig avveier de ulike interessene som inngår i selskapsinteressen. Med avveining menes hvilke interesser i selskapsinteressen som skal prioriteres dersom det er motstrid mellom flere interesser. Siktemålet i det følgende er å vurdere hvilke generelle retningslinjer som gjelder ved styrets vurdering av hva som er i tråd med selskapsinteressen. Herunder vurderes det hvorvidt tilsidesettelser av ulike interesser likestilles med ansvarsbetingende illojal atferd.

Ro hevder at interessene må vektas ulikt dersom selskapet er, eller nærmer seg, insolvent og dersom selskapet er solvent.⁴⁴¹ Også solvente selskaper kan ha presset økonomi som fører til at avveiningen av interessene blir annerledes, enn avveiningen i selskaper med god økonomi. Betegnelsen presset økonomi brukes derfor for å illustrere at vurderingen er nyansert. Drøftelsen deles inn i selskaper uten presset økonomi, og selskaper med presset økonomi.

3.2.3.5 Avveining av selskapsinteressen i selskaper uten presset økonomi

Med selskaper uten presset økonomi menes selskaper hvor det ikke er tvilsomt at selskapet kan dekke egne forpliktelser. Rettspraksis gir begrenset veiledning for avveiningen av selskapsinteressen i disse selskapene. Det oppstår få erstatningssøksmål mot styremedlemmer fra interessegrupper som føler seg nedprioritert når selskapet selv kan dekke forpliktelsene.

Flere forfattere fremholder at aksjonærfellesskapets interesse skal prioriteres ved motstrid med andre interesser.⁴⁴² Dette fremstår som et rimelig utgangspunkt. Aksjonærfellesskapets vinningsformål er normalt i kreditorenes og selskapets ansattes interesse.⁴⁴³ Minoritetens interesser beskyttes til en viss grad av reglene om myndighetsmisbruk. Kreditors øvrige økonomiske særinteresser anses stort sett underordnet aksjonærfellesskapets interesse.⁴⁴⁴

Beslutninger med formål om å skaffe vinning for aksjonærfellesskapet kan imidlertid gå på bekostning av samfunnsinteresser. Et eksempel er dersom miljøinteresser nedprioriteres i

⁴⁴⁰ Normann (1994) s. 375.

⁴⁴¹ Knut Ro, «Konkursboet eller enkeltkreditorens krav», *Lov og Rett*, 1994 s. 233-241 (Ro 1994) (s. 237).

⁴⁴² Eksempelvis Normann (1994) s. 364, Andenæs (2016) s. 344-345 og Aarbakke mfl. (2017) s. 506.

⁴⁴³ NOU 1996: 3 s. 38 og Prop.111 L (2012-2013) s. 45.

⁴⁴⁴ Perland (2013a) s. 28.

avgjørelsen av plasseringen til en ny selskapsfilial. I et slikt tilfelle er spørsmålet om et styremedlem kan holdes erstatningsansvarlig for å ha nedprioritert samfunnsinteressene. Enkelte samfunnsinteresser kommer til uttrykk i lov. Eksempelvis beskyttes noen miljøinteresser av forurensningsloven.⁴⁴⁵ I disse situasjonene plikter styremedlemmene å vekte miljøinteressene, i tråd med loven. Den følgende drøftelsen tar sikte på situasjoner hvor det ikke eksisterer lovfestede eller ulovfestede rettsregler som verner den aktuelle interessen.

Generelle forventninger om å utvise samfunnsansvar er normalt vagt formulert.⁴⁴⁶ Det er ikke konsensus om hva som menes med å utvise samfunnsansvar, og forventet atferd kan trolig variere fra sak til sak. Vagheten tyder på at forventningene er lite toneangivende for styrets rolleforventning. Dermed fremstår det tvilsomt at styret handler rettsstridig dersom de ikke tilgodeser samfunnsinteresser, med mindre atferden strider mot lov eller konkrete normer.

For enkelte selskaper inneholder regnskapsloven § 3-3c et rapporteringskrav om samfunnsansvar.⁴⁴⁷ Bestemmelsen hjemler et rapporteringskrav, ikke krav til faktisk atferd. Dermed gir ikke bestemmelsen uttrykk for en forventning om å prioritere samfunnsinteresser.

Høyesterett har ikke behandlet samfunnsansvar i forbindelse med aksjelovene § 17-1 første ledd. Et tilgrensende spørsmål er imidlertid behandlet av Høyesterett. I Rt. 2010 s. 306 (Hempel I) ble et morselskap pålagt kostnadene for nødvendige miljøundersøkelser som et datterselskap opprinnelig var ansvarlig for. Høyesterett lot med det forurensningsloven § 51 gi grunnlag for ansvarsgjennombrudd. I en ny sak mellom de samme partene (Hempel II), påla lagmannsretten morselskapet kostnadene for opprydningen etter datterselskapets virksomhet.⁴⁴⁸ Hempel II ble anket, men anken ble ikke tillatt fremmet. Høyesteretts ankeutvalg mente at avgjørelsen ikke hadde betydning utenfor den foreliggende sak.⁴⁴⁹

Sjåfjell argumenterer for at Hempel I og Hempel II tilsier at viktige samfunnshensyn vektlegges ved spørsmål om ansvarsgjennombrudd.⁴⁵⁰ Dersom Sjåfjells tolkning legges til

⁴⁴⁵ Eksempelvis lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 7.

⁴⁴⁶ Eksempelvis Innst.217 L (2012-2013) s. 3.

⁴⁴⁷ Se behandlingen av bestemmelsen i avhandlingens punkt 0.

⁴⁴⁸ LG-2013-210482 (Hempel II).

⁴⁴⁹ HR-2015-470-U.

⁴⁵⁰ Beate Sjåfjell, «Miljørettslig ansvarsgjennombrudd i selskapsretten – Høyesteretts dom 10. mars 2010 (HR-2010-443-A)», *Nytt i privatretten*, 2010 s. 19-20 (Sjåfjell 2010) (s. 20) og Beate Sjåfjell, «Hempel II: miljørettslig ansvarsgjennombrudd i konsern over landegrensener – Gulating lagmannsretts avgjørelse av 11.11.2014 (LG-2013-210482)», *Nytt i privatretten*, 2015 s. 22-24 (Sjåfjell 2015) s. 24.

grunn, kan miljøinteressenes økte betydning virke inn på aktsomhetsnormen ved spørsmål om styreansvar, i form av at det skal mindre til før et styremedlem kan holdes ansvarlig for ikke å ha tatt høyde for miljøinteresser.

Det er imidlertid ikke enighet om hvordan Hempel-avgjørelsene skal tolkes. Innjord og Pihlstrøm argumenterer for at Hempel I har liten prejudikatsverdi på grunn av mangelfull lovtolkning ved spørsmålet om ansvars gjennombrudd.⁴⁵¹ Bråthen fremholder at verken Hempel I eller Hempel II gir uttrykk for en lære om selskapsrettslig ansvars gjennombrudd ved miljø saker.⁴⁵² Han fremhever at ankeutvalget påpekte Hempel II sin begrensede betydning.⁴⁵³ Siden avgjørelsens prejudikatsverdi og rekkevidde er omstridt, kan det ikke legges til grunn at Hempel-avgjørelsene gir uttrykk for en allmenngyldig rettsutvikling. Det foreligger dermed ikke tilstrekkelige holdepunkter for å idømme et styremedlem erstatningsansvar for ikke å ha ivaretatt selskapets samfunnsansvar, med mindre samfunnsansvaret kan forankres i lov eller ulovfestede normer.⁴⁵⁴ Det er for øvrig tvilsomt om interesseorganisasjoner kan påvise et økonomisk tap som har adekvat årsakssammenheng med at organisasjonen ikke ble tilgodesett i styrets beslutninger.

Det kan også forekomme at styret ønsker å prioritere samfunnsinteresser på bekostning av andre interesser. Et eksempel er om styret beslutter at selskapet skal kjøpe inn miljøvennlige produkter, som er dyrere enn mindre miljøvennlige alternativer. Slike innkjøp medfører at selskapet får mindre overskudd. Et spørsmål er derfor om et styremedlem kan idømmes erstatningsansvar for å ha prioritert samfunnsinteresser på bekostning av økonomisk vinning.

I enkelte tilfeller legitimerer lovverket at et styremedlem kan prioritere samfunnsinteresser. Et eksempel er styrets adgang til å la selskapet gi gaver av liten betydning til allmenntilgode formål.⁴⁵⁵ Utover slike tilfeller, avklarer ikke autoritative rettskilder spørsmålet direkte. Høyesterett har ikke behandlet spørsmål om erstatning som følge av prioritering av samfunnsansvar. På området for økonomisk politikk har Høyesterett imidlertid lagt til grunn at styret normalt har et visst ansvarsfritt handlingsrom i sine avgjørelser.⁴⁵⁶ Om et

⁴⁵¹ Frode A. Innjord og Andreas Pihlstrøm, «Morselskapets ansvar etter forurensningsloven § 7 – betydningen av Høyesteretts dom i Rt-2010-306», *Tidsskrift for eiendomsrett*, 2012 s. 1-20 (Innjord/Pihlstrøm 2012) (s. 20).

⁴⁵² Tore Bråthen mfl. «Ny praksis», *Nordisk tidsskrift for Selskapsret*, 2015/3 s. 97-111 (Bråthen 2015) (s. 105).

⁴⁵³ Bråthen (2015) s. 105.

⁴⁵⁴ Normann kom til samme konklusjon på 90-tallet, se Normann (1994) s. 374-375.

⁴⁵⁵ Jf. aksjelovene § 8-6 andre ledd. Se også Tore Bråthen, «Samfunnsansvar – selskapers adgang til å gi gaver til allmenntilgode formål», *Praktisk Økonomi & Finans*, 2006/4 (Bråthen 2006) s. 27-32.

⁴⁵⁶ Se Rt. 1999 s. 330 (s. 340) og HR-2016-1439-A (avsnitt 96).

styremedlem har handlingsrom på enkelte områder, kan dette tilsi lav terskel for å konstatere handlingsrom på andre områder.

Til tross for at kravet i regnskapsloven § 3-3c ikke tolkes som materielt forpliktende, kan eksistensen av rapporteringskravet tolkes som et uttrykk for at et styremedlem legitimt kan vektlegge interessene styret er forpliktet til å rapportere om. En slik tolkning har støtte hos Sjøfjell, som argumenterer for at et styremedlem stort sett ansvarsfritt kan prioritere miljøet fremfor andre interesser i selskapsinteressen.⁴⁵⁷ Sjøfjells prioritering av miljøinteresser kan imidlertid ikke spores i autorative rettskilder, og det kan dermed ikke legges til grunn at et styremedlem som hovedregel ansvarsfritt kan prioritere samfunnsinteresser. Om Sjøfjells syn ses i sammenheng med eksistensen av regnskapsloven § 3-3c, er det er likevel nærliggende å legge til grunn at styret har adgang til å ta enkelte ansvarsfrie beslutninger som prioriterer samfunnsinteresser på bekostning av profittmaksimering. Handlingsrommet på andre områder taler også for en slik løsning. Hvorvidt den aktuelle styrebeslutningen er rettmessig, bør avgjøres utfra en konkret avveining av de aktuelle interessene, opp mot profittreduksjonen.⁴⁵⁸

Et annet avveiningsspørsmål knytter seg til selskapets avtaler med aksjonærene. Dersom et selskap inngår aksjonæravtaler med enkeltaksjonærer, er et spørsmål om lojalitetsplikten mot selskapsinteressen medfører at styremedlemmene ikke plikter å respektere aksjonæravtalene i sine beslutninger. Dersom spørsmålet besvares bekræftende, avskjærer dette aksjonærer fra å kunne kreve erstatning fra styremedlemmene om styret ikke respekterer en aksjonæravtale.

Lojalitetsplikten og reglene om myndighetsmisbruk i aksjelovene § 6-28 første ledd tyder på at styret ikke er bundet av aksjonæravtaler som medfører at en eller flere aksjonærer prioriteres på bekostning av de andre aksjonærene. Giertsen fremmer samme synspunkt, og hevder at styret som utgangspunkt er ubundet av aksjonæravtaler med selskapet.⁴⁵⁹ Følgen av et slikt synspunkt, er at en aksjonær som hovedregel ikke kan kreve erstatning om styret ikke handler i tråd med aksjonæravtalen vedkommende har inngått med selskapet.

Det følger imidlertid av underrettspraksis at styret anses forpliktet av enkelte aksjonæravtaler. I RG 1998 s. 101 (Agder) konkluderte lagmannsretten med at aksjonæravtaler der samtlige aksjonærer er part i avtalen, som utgangspunkt er bindende for styret. Konklusjonen ble

⁴⁵⁷ Sjøfjell (2011) s. 323.

⁴⁵⁸ Se til sammenligning Normann (1994) s. 366 og s. 387-388.

⁴⁵⁹ Johan Giertsen, «Har aksjonæravtaler selskapsrettslige virkninger?» i *Nybrott og odling: Festskrift til Nils Nygaard på 70-årsdagen*, Bergen 2002 s. 533-545 (Giertsen 2002) (s. 540).

truffet under forutsetningen av at avtalen ikke krenket kreditorinteresser eller andre selskapsrettslige interesser. Konklusjonen samsvarer med at aksjonærfellesskapets interesse er sentral i selskapsinteressen. Det er heller ikke myndighetsmisbruk å respektere en avtale hvor samtlige aksjonærer er part i avtalen. Konklusjonen fremstår derfor rimelig. I en annen lagmannsrettsavgjørelse, LB-2013-3295, fremholdt retten at det øvrige styret måtte kunne stole på at styrelederen respekterte en aksjonæravtale hvor styrelederen representerte aksjonærsiden.⁴⁶⁰ Saksforholdet i dommen var spesielt, ettersom styrelederen var part i avtalen. Aksjonæravtalen skulle for øvrig verne aksjonærminoriteten. Det er tvilsomt om denne avgjørelsen kan tolkes som et uttrykk for at styret normalt må respektere aksjonæravtaler. Unntaksadgangen fremstår snever og et styremedlem anses dermed som hovedregel ikke å være bundet av aksjonæravtaler.

Dersom et selskap er en del av et konsern, er et avveiningsspørsmål om konserninteressen har relevans for styrets beslutninger. Med konserninteressen menes et konserns helhetlige interesser.⁴⁶¹ Begrepet er videre enn selskapsinteressen, som benyttes for å omtale det enkelte selskaps interesser. Først vurderes det om styret plikter å ta høyde for konserninteressen, deretter hvorvidt styret ansvarsfritt kan ta høyde for konserninteressen i sine avgjørelser.

Det fremkommer av Rt. 1996 s. 742 (Minnor) at styremedlemmer plikter å handle i samsvar med interessen til selskapet vedkommende er styremedlem i.⁴⁶² Rettstilstanden innebærer at et styremedlem ikke er forpliktet til å ta høyde for konserninteressen. Styremedlemmets lojalitet rettes mot selskapet vedkommende er styremedlem i. Dette betyr også at et styremedlem ikke kan fremme konserninteressen på bekostning av selskapet vedkommende er styremedlem i. Et illustrerende eksempel er dersom et datterselskap unnlater å realitetsbehandle en sak som er relevant for selskapet. Fordi selskapsinteressen ikke ivaretas i datterselskapet, kan slik atferd utgjøre en ansvarsbetingende unnlattelse for styremedlemmene, selv om saken behandles andre steder i konsernet.⁴⁶³

Uttalelsen fra Minnor stenger imidlertid ikke helt for at konserninteressen kan inngå i datterselskapets selskapsinteresse. Enkelte lovregler gir uttrykk for at det eksisterer en felles konserninteresse, som eksempelvis reglene om gjensidig informasjonsplikt i aksjelovene § 6-

⁴⁶⁰ LB-2013-3295.

⁴⁶¹ Se også Normann (2018) s. 561.

⁴⁶² Rt. 1996 s. 742 (s. 759). Se også Normann (2018) s. 559.

⁴⁶³ Se også Normann (2018) s. 563.

16.⁴⁶⁴ Dette taler for at konserninteressen kan vektlegges dersom det ikke går på bekostning av det enkelte selskaps interesse. Flere teoretikere argumenterer for at konserninteressen er relevant ved enkelte vurderinger, for eksempel om en kontrakt mellom et morselskap og et datterselskap vurderes.⁴⁶⁵ Det er også praktisk for konsernet at det ved styrebehandling i et datterselskap kan tas hensyn til den samlede konserninteressen, slik at konsernet med det får «stordriftsfordeler» og mulighet til å la isolert sett urimelige kontrakter jevne seg ut på sikt.⁴⁶⁶ Til illustrasjon ble det nylig foreslått i European Model Companies Act at styremedlemmer i et datterselskap ikke kan holdes erstatningsansvarlig for å ha ivaretatt konserninteressen på bekostning av datterselskapets interesse, forutsatt at kreditorinteressen kompenseres gjennom ansvar for morselskapet.⁴⁶⁷ Forslaget får ikke følger for norsk rett.

I betraktning av norske teoretikers rettsoppfatning, samt den internasjonale utviklingen, fremstår det mulig at et styremedlem rettmessig kan vektlegge konserninteressen. Den norske rettstilstanden tilsier imidlertid at vektlegging på bekostning av datterselskapets interesse er erstatningsbetingende for styremedlemmene i datterselskapet.

3.2.3.6 Avveining av selskapsinteressen i selskaper med presset økonomi

I selskaper med presset økonomi, er det tvilsomt om selskapet kan dekke alle sine forpliktelser. Det relevante spørsmålet for avveiningen av selskapsinteressen, er hvilke retningslinjer som gjelder for et styremedlems avveining i et selskap med presset økonomi.

Avveiningen av selskapsinteressen i selskaper med presset økonomi omtales i generelle ordelag i HR-2017-2375-A (Ulvesund). I Ulvesund anerkjennes det at ledelsen i et selskap med økonomiske vanskeligheter ofte settes under et «krysspress».⁴⁶⁸ Krysspressbetegnelsen sikter til situasjonen hvor ledelsen både skal ta hensyn til kreditorer på den ene siden, og en rekke motstridende interesser på den andre siden. Basert på avgjørelsen, forventer Høyesterett at ledelsen tar balanserte avveininger og valg, også når selskapet har presset økonomi. I saken antyd det retten likevel at den utfordrende posisjonen ledelsen er i kunne anses som et formildende moment i aktsomhetsvurderingen.⁴⁶⁹ Avgjørelsen gjaldt erstatningsansvar for en

⁴⁶⁴ Se også Normann (2018) s. 561.

⁴⁶⁵ Normann (2018) s. 563-564 og Bråthen (2009) s. 211.

⁴⁶⁶ Normann (2018) s. 564 og Bråthen (2009) s. 211.

⁴⁶⁷ Paul Krüger Andersen mfl., *European Model Company Act (EMCA)*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348, 1. utgave 2017 (EMCA 2017) (sist besøkt 02.05.19). Se også Normann (2018) s. 555-556.

⁴⁶⁸ HR-2017-2375-A (avsnitt 37).

⁴⁶⁹ HR-2017-2375-A (avsnitt 38).

daglig leder. Den aktuelle uttalelsen rettes imidlertid mot selskapets ledelse generelt, og uttalelsen anses derfor å ha relevans for styremedlemmenes vurderinger. Ulvesund tilsier dermed at et styremedlem har et visst handlingsrom i sine avgjørelser, også i selskaper med presset økonomi. Samtidig tilsier forventningen om å foreta balanserte avveininger og valg at forsvarlighetskravet ikke lempes. Et styremedlem kan dermed ikke unnskyldes sitt uforsvarlige valg med at beslutningen ble tatt under press.

I selskaper med økonomiske vanskeligheter har særlig selskapets kreditorer interesse i å bli tilgodesett gjennom styrets beslutninger. Et styremedlem som bevisst bidrar til at selskapsdriften fortsetter på kreditorenes regning, handler uten tvil rettsstridig.⁴⁷⁰ Et annet spørsmål er om den vanskelige økonomiske situasjonen medfører at styret må prioritere kreditorinteressene fremfor andre interesser. Spørsmålet behandles av Høyesterett i forbindelse med avviklingsstyrer, men rettens betraktninger anses å ha generell betydning.⁴⁷¹

Et eksempel fra rettspraksis som kan oppfattes som en styrking av kreditorvernet er HR-2018-1983-A.⁴⁷² Spørsmålet i saken var om utbetalingene et avviklingsstyre gjennomførte skulle regnes som avviklingsandeler eller utbytte. Utbetalingene ble regnet som utbytte, og ble dermed omfattet av den objektive tilbakebetalingsplikten i aksjeloven § 16-12. Lovteksten åpnet for flere tolkninger. Høyesterett avgjorde spørsmålet på bakgrunn av systembetraktninger, hvor de la særlig vekt på at kreditorenes interesser vektlegges i selskap under avvikling, selv når avviklingen er frivillig.⁴⁷³ Høyesteretts prioritering av kreditorinteresser fremfor aksjonærenes interesser kan få konsekvenser for vurderingen etter § 17-1, selv om avgjørelsen ikke gjaldt erstatning. Avgjørelsen er kritisert for å være i strid med øvrige rettskilder, noe som indikerer at avgjørelsens prejudikatsverdi er begrenset.⁴⁷⁴

I motsatt retning illustrerer HR-2019-317-A at kreditorhensynet ikke ubetinget overordnes andre interesser. I avgjørelsen uttalte Høyesterett at et avviklingsstyre måtte ha «betydelig spillerom» ved fordringsprøvelsen, og at erstatningsansvar kun er aktuelt dersom handlemåten

⁴⁷⁰ Eksempelvis Rt. 1991 s. 119 (s. 124) og LA-2016-32566.

⁴⁷¹ Styret har nå ansvar for avviklingen av selskapet, jf. aksjelovene § 16-2, som trådte i kraft 1. mars 2019.

⁴⁷² I samme retning, se Tore Bråthen, «Høyesteretts dom i HR-2018-1983-A («Røde Kors Ambulanse Midt-Norge AS») og kapitalreguleringen i norsk aksjeselskapsrett, *Nordisk tidsskrift for Selskapsret*, 2019/2 s. 60-80 (Bråthen 2019) (s. 71).

⁴⁷³ HR-2018-1983-A (avsnitt 36).

⁴⁷⁴ Se eksempelvis Bråthen (2019) s. 71.

er «klart uforsvarlig».⁴⁷⁵ Selv om Høyesterett fremhevet at kreditors interesser «klart» er i forgrunnen når et selskap avvikles, bemerket retten likevel at avviklingsstyret ikke skulle legge anførte fordringer uprøvd til grunn.⁴⁷⁶ Retten la vekt på at aksjonærene valgte å avvikle selskapet, til tross for at styremedlemmet hadde orientert om det omtvistede kravet og bedt aksjonærene om å vente med avviklingen av selskapet.⁴⁷⁷ Styremedlemmets orientering til aksjonærene styrket Høyesteretts oppfatning av at vedkommende hadde handlet forsvarlig. Den omtvistede fordringen var for øvrig berettiget, uten at dette endret Høyesteretts syn. Avgjørelsen tyder på at styremedlemmene ikke ubetinget forpliktet til å prioritere kreditorinteressene, selv når selskapet har presset økonomi.

De omtalte dommene gjaldt ulike saksforhold, og HR-2019-317-A kan ikke anses som en fravikelse av rettstilstanden som ble lagt til grunn i HR-2018-1983-A. Det er likevel verdt å bemerke at Høyesterett vektla interessene ulikt i to avgjørelser som gjaldt kreditorinteresser i avviklingen av et selskap. Avgjørelsene illustrerer at kreditorhensynet er fremtredende, særlig i en avviklingsfase, men at kreditorhensynet likevel ikke rokker ved styremedlemmens lojalitet mot selskapet. Kreditorinteressene er dermed i større grad retningsgivende for styrets avveining av selskapsinteressen i selskaper med presset økonomi, sammenlignet med øvrige selskaper. Kreditorinteressene har imidlertid ikke ubetinget forrang fremfor andre interesser.

3.2.4 Forretningsmessige avgjørelser

3.2.4.1 Innledende bemerkninger

En sentral del av selskapsforvaltningen er å ta avgjørelser av forretningsmessig art.⁴⁷⁸ Hva som utgjør en forretningsmessig avgjørelse er vanskelig å definere, ettersom begrepet ikke anses å ha et klart innhold.⁴⁷⁹ I kjerneområdet av begrepet er avtaler styret inngår med andre på vegne av selskapet. Også interne avgjørelser, som utdeling av utbytte, kan ha et forretningsmessig preg. Et fellestrekk ved styrets forretningsmessige avgjørelser, er at avgjørelsene normalt preges av styrets skjønn, og at de i liten grad rettleides av lov eller andre autoritative rettskilder.⁴⁸⁰ Styreansvar som følge av en forretningsmessig avgjørelse må derfor vurderes ved andre rettskildefaktorer.

⁴⁷⁵ HR-2019-317-A (avsnitt 51).

⁴⁷⁶ HR-2019-317-A (avsnitt 47-48).

⁴⁷⁷ HR-2019-317-A (avsnitt 69-70).

⁴⁷⁸ Normann (1994) s. 303.

⁴⁷⁹ Normann (1994) s. 303.

⁴⁸⁰ Normann (1994) s. 305.

I det følgende er siktemålet å forsøke å avklare hvorvidt det finnes enkelte allmenngyldige retningslinjer for vurdering av hvorvidt en forretningsmessig avgjørelse er rettmessig eller rettsstridig. Avslutningsvis drøftes hensynet til ansatte ved beslutninger om fortsatt drift, fordi lovgiver spesielt omtaler dette hensynet ved spørsmål om styreansvar.

3.2.4.2 Aktsomhetsnormen ved forretningsmessige avgjørelser

Formålet med aksjeselskaper er å stimulere til at flere etablerer risikofylt virksomhet.⁴⁸¹ Aksjeselskapers begrensede ansvar har derfor stor samfunnmessig betydning.⁴⁸² Dette formålet taler for at det bør utvises forsiktighet med å idømme et styremedlem erstatningsansvar som følge av forretningsmessige beslutninger. Hensynet til det enkelte styremedlem trekker i samme retning. Styremedlemmer oppnår normalt ikke personlig vinning dersom deres beslutninger leder til gevinst for selskapet.⁴⁸³ I motsatt fall kan ansvarliggjøring for tapsvoldende beslutninger innebære personlig ansvar for høye beløp.⁴⁸⁴

Det er altså flere hensyn som taler mot å holde et styremedlem erstatningsansvarlig for forretningsmessige beslutninger. I motsatt retning taler prevensjonshensyn for at et styremedlem bør holdes ansvarlig for uforsvarlige beslutninger. Et styremedlem som ikke risikerer ansvar, tar presumtivt lettere dårlige beslutninger. Hensynet til skadelidte trekker i samme retning, dersom alternativet til styreansvar er at skadelidte dekker tapet selv. Hvorvidt skadelidte anses beskyttelsesverdig må vurderes konkret.⁴⁸⁵ Det er mindre grunn til å tilkjenne en skadelidt investor erstatning som følge av en risikofylt vurdering, sammenlignet med å tilkjenne en skadelidt kreditor erstatning for tap som følge av den samme vurderingen. Om hensynene vurderes opp mot hverandre, kan det utledes at forretningsmessige beslutninger bør kunne anses erstatningsbetingende rettsstridige, men at terskelen bør være høy. Hvilke forretningsmessige avgjørelser som anses legitime, varierer fra selskap til selskap.⁴⁸⁶

En høy terskel for ansvar for forretningsmessige avgjørelser kommer også til uttrykk i høyesterettspraksis. Høyesterett har i vid utstrekning akseptert at selskapsstyrer praktiserer

⁴⁸¹ Rt. 2010 s. 306 (avsnitt 69).

⁴⁸² Rt. 2010 s. 306 (avsnitt 69).

⁴⁸³ Normann (1994) s. 305.

⁴⁸⁴ Erstatningsbeløpene kan være på mange hundre tusen kroner, se eksempelvis LE-2009-97686, LE-2012-41856, LB-2016-86434 og TBERG-2015-69325.

⁴⁸⁵ Se avhandlingens punkt 2.3.

⁴⁸⁶ Dotevall (2017) s. 88.

konservativ utbyttepolitikk.⁴⁸⁷ En vurdering som senere slo feil ut, anses ikke ansvarsbetingende dersom vurderingen fremstod forsvarlig på daværende tidspunkt.⁴⁸⁸ Som utgangspunkt har altså styret et vidt handlingsrom til å foreta overveide forretningsmessige beslutninger, selv når beslutningen leder til tap. Styremedlemmets handlingsrom begrenses av at disposisjoner må være i tråd med selskapets virksomhetsformål.⁴⁸⁹ En høy terskel for erstatningsansvar ved forretningsmessige avgjørelser må imidlertid ikke forveksles med at forretningsmessige beslutninger presumeres forsvarlige, slik de gjøres i amerikansk rett.⁴⁹⁰

En typisk forretningsmessig avgjørelse som aktualiserer spørsmålet om erstatningsansvar, er styrets vurdering av fortsatt drift. I noen tilfeller er det mest økonomisk fornuftig for aksjonærene og kreditorene at styret beslutter selskapet nedlagt.⁴⁹¹ Et spørsmål er dermed om styret kan holdes erstatningsansvarlig for å ha besluttet fortsatt drift.

Erstatningsansvar som følge av en beslutning om fortsatt drift, er vurdert av Høyesterett etter aksjeloven av 1976, i Rt. 1991 s. 119 (Normount). Spørsmålet i saken var om en kreditor kunne kreve erstatning fra styremedlemmene i et selskap som hadde mottatt varer på kreditt, til tross for at selskapets økonomiske stilling var svak. Vurderingstemaene var hvorvidt selskapets økonomiske situasjon var så dårlig at styret burde avverget ytterligere krav fra å oppstå, samt om styrets vurderinger fremstod forsvarlige på tidspunktet de ble foretatt.⁴⁹² Retten la til grunn at styret var berettiget til en viss optimisme ved spørsmålet om videre drift, såfremt optimismen var realistisk.⁴⁹³ De saksøkte ble frifunnet. Avgjørelsen tyder på at det må foretas en konkret vurdering av styremedlemmenes vurderinger, hvor det avgjørende er om styremedlemmene hadde et realistisk håp om videre drift.

Normounts betraktninger om realistisk håp ble opprettholdt av Høyesterett i Håheller.⁴⁹⁴ Håheller gjaldt aksjelovene § 3-4 og § 3-5. Dersom spørsmål om nedleggelse aktualiseres, er egenkapitalen normalt uforsvarlig.⁴⁹⁵ Dermed har Håheller også relevans for spørsmål om fortsatt drift. Høyesterett konkluderte ulikt på ansvarsspørsmålet i avgjørelsene. Mens

⁴⁸⁷ HR-2016-1439-A (avsnitt 96) og Rt. 1999 s. 330 (s. 340). Se også Normann (2018) s. 567.

⁴⁸⁸ Rt. 1991 s. 119 (s. 125) og Aarbakke mfl. (2017) s. 933.

⁴⁸⁹ Rt. 1932 s. 739 (s. 740).

⁴⁹⁰ Se Normann (1994) s. 331. I amerikansk rett omtales dette som «the business judgement rule».

⁴⁹¹ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 114.

⁴⁹² Rt. 1991 s. 119 (s. 124 og 128).

⁴⁹³ Rt. 1991 s. 119 (s. 127).

⁴⁹⁴ HR-2016-1440-A (avsnitt 49). Se også punkt 3.2.2.3.

⁴⁹⁵ Bråthen (2009) s. 163. For aksjelovene § 3-4 og § 3-5, se avhandlingens punkt 3.2.2.3.

styremedlemmene ble frifunnet i Normount, antydte Høyesterett at styremedlemmet i Håheller hadde et «helt urealistisk» håp om gjennomføring.⁴⁹⁶ Avgjørelsene er imidlertid unisone i rettsanvendelsen, og begge avgjørelsene taler for en høy terskel for å holde et optimistisk styremedlem erstatningsansvarlig for å ha vedtatt fortsatt drift.

Et spørsmål er hva som utgjør «realistisk håp eller optimisme». Vurderingen av om det forelå realistisk håp eller optimisme må vurderes konkret for hvert enkelt selskap. Det finnes imidlertid enkelte allmenngyldige momenter, som hovedsakelig fremgår av underrettspraksis. For at optimismen skal anses realistisk, må det forventes at den har grunnlag i konkrete forhold.⁴⁹⁷ Optimisme løsrevet fra faktiske forhold, legitimerer ikke uforsvarlig atferd. Praktiske situasjoner hvor det kan tenkes at håpet er realistisk, er for eksempel om selskapet tidligere har greid seg gjennom lignende situasjoner, eller om selskapet har grunnlag for å få inn midler på et senere tidspunkt. Styremedlemmers åpenhet om økonomien til kreditorer anses som et formildende moment.⁴⁹⁸ Dersom et styremedlem passivt avventer situasjonen, indikerer atferden at det ikke foreligger et realistisk håp om videre drift.⁴⁹⁹

3.2.4.3 Hensynet til selskapets ansatte ved beslutninger om fortsatt drift

En konsekvens av at et selskap avvikles, er at selskapets ansatte mister jobben. Et spørsmål er om styremedlemmer ansvarsbefriende kan beslutte fortsatt drift av hensyn til de ansatte. Dersom selskapet forutsettes oppløst grunnet uforsvarlig egenkapital, jf. aksjelovene § 3-4 og § 3-5, legitimerer ikke hensynet til selskapets ansatte fortsatt drift. Et tvilstilfelle oppstår imidlertid dersom nedleggelse er det mest lønnsomme for selskapets aksjonærer, til tross for at selskapet har forsvarlig egenkapital.

I forarbeidene til aksjelovendringen i 2006 hevdes det at om styret treffer en beslutning med formål å bevare selskapets arbeidsplasser, kan styremedlemmene som utgangspunkt ikke holdes erstatningsansvarlige, selv om aksjonærene kunne tjent mer på å avvikle selskapet.⁵⁰⁰ Forarbeidene forutsetter at beslutningen ikke innebærer å fortsette driften på kreditorenes regning. Det fremkommer videre av HR-2018-570-A at det å sikre selskapets videre drift kan være en del av selskapsinteressen.⁵⁰¹ Forarbeidene og avgjørelsen fra Høyesterett tilsier isolert

⁴⁹⁶ HR-2016-1440-A (avsnitt 62).

⁴⁹⁷ Normann (1994) s. 500. Se også LB-2013-170795.

⁴⁹⁸ LB-2008-704.

⁴⁹⁹ LB-2013-170795.

⁵⁰⁰ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 114.

⁵⁰¹ HR-2018-570-A (avsnitt 41). Se også punkt 3.2.3.4 om innholdet i selskapsinteressen.

sett at et styremedlem ikke handler rettsstridig, og dermed erstatningsbetingende, dersom vedkommende prioriterer hensynet til ansatte fremfor den mest økonomisk gunstige løsningen ved spørsmål om fortsatt drift av selskapet. Det er imidlertid uklart hvilken vekt uttalelsen fra forarbeidene har. Normalt vektlegges generelle føringer fra myndighetene. Det kan imidlertid stilles spørsmål om forarbeidene på dette punkt må karakteriseres som etterarbeider, særlig fordi uttalelsen ikke direkte knytter seg til den vedtatte lovendringen.⁵⁰²

Vektlegging av ansatthensyn, i den grad som forarbeidene skisserer, lar seg vanskelig forene med aksjeselskapers vinningsformål og reparasjonshensynet. Siden det er aksjonærene og kreditorene som bærer tapet av fortsatt drift, kan det fremstå lite rimelig for disse at styret ansvarsbefriende kan beslutte fortsatt drift av hensyn til selskapets ansatte.⁵⁰³ En slik rettsregel åpner videre for at et styremedlem kan unndra seg styreansvar ved å formelt begrunne beslutningen av fortsatt drift i ansatthensyn, uavhengig av den reelle årsaken for beslutningen.⁵⁰⁴ At det skal være ansvarsbefriende for et styremedlem å vektlegge ansatthensyn ved spørsmål om fortsatt drift, kan altså lede til urimelige resultater, samtidig som rettsregelen fremstår lite tilpassningsdyktig.⁵⁰⁵ Bråthen argumenterer i samme retning, og han fremhever at lovforarbeidenes tolkning innebærer en innskrenkning av styreansvaret.⁵⁰⁶

Selv om føringene fra lovforarbeidene og Høyesterett klart må vektlegges, kan imidlertid ikke disse rettskildene tilsi at et styremedlem ubetinget går ansvarsfri dersom videre drift besluttes av hensyn til de ansatte. Det er nærliggende å legge til grunn at et styremedlem rettmessig kan vektlegge ansatthensyn ved spørsmål om fortsatt drift i enkelte tilfeller. Det bør imidlertid gjøres en konkret vurdering av hvorvidt styrets beslutning om fortsatt drift er forsvarlig, hvor hensynet til de ansatte ikke har ubetinget forrang dersom andre forhold taler mot fortsatt drift.

3.3 Tilsynsansvar

3.3.1 Presentasjon

Selskapets størrelse eller art kan føre til at styremedlemmene i realiteten ikke utfører all selskapsforvaltning. Det er for eksempel lite hensiktsmessig om et styremedlem i et selskap

⁵⁰² Se også Bråthen (2009) s. 165

⁵⁰³ Se også avhandlingens punkt 3.2.3.4.

⁵⁰⁴ Bråthen (2009) s. 165.

⁵⁰⁵ Se avhandlingens punkt 2.2.3

⁵⁰⁶ Bråthen (2009) s. 165.

med flere tusen kundeavtaler involverer seg i hver enkelt avtale, fordi slik involvering ville gått ut over andre styreoppgaver. Det overordnede ansvaret for forvaltningen ligger likevel til styret.⁵⁰⁷ Dette ansvaret sikres av aksjelovene § 6-13 første ledd, hvor det fremgår at:

«Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.»

Språklig innebærer tilsyn blant annet overvåkning og oppfølging. For å unngå ansvar etter aksjelovene § 17-1 første ledd, må styret utføre tilsynet forsvarlig.⁵⁰⁸ Aksjelovene § 6-13 andre og tredje ledd presiserer bestemmelsens første ledd. Etter andre ledd, kan styret fastsette en instruks for den daglige ledelse. Det følger av tredje ledd at avtaler mellom selskapet og eneaksjonærer skal nedtegnes. Spørsmålet om et styremedlems atferd er forsvarlig i henhold til aksjelovene § 6-13 tredje ledd, beror i hovedsak på en bevisvurdering.

I forbindelse med at tilsynsansvaret uttrykkelig ble lovfestet i 1997, uttalte lovgiver at formålet med aksjelovene § 6-13 var å klargjøre styreansvaret.⁵⁰⁹ Styrets tilsynsansvar var imidlertid ikke en nyskaping. I forarbeidene til aksjelovene § 6-13 fremgår det at tilsynsplikten inngår i styremedlemmenes plikt til å forvalte selskapet forsvarlig.⁵¹⁰ Før de någjeldende aksjelovene, forpliktet en bestemmelse tilsvarende aksjelovene § 6-12 tredje ledd styret til å føre tilsyn med virksomheten. Aksjelovene § 6-12 tredje ledd har følgende ordlyd:

«Styret skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.»

Tilsynsansvaret er dermed et utslag av styrets forvaltningsansvar. I avhandlingen behandles både aksjelovene § 6-13 første ledd og aksjelovene § 6-12 tredje ledd som en del av styrets tilsynsansvar. Begrunnelsen for at aksjelovene § 6-12 tredje ledd behandles under tilsynsansvaret, er at pliktene som fremgår av bestemmelsen i realiteten er tilsynsoppgaver.⁵¹¹

Det fremgår av aksjelovene § 6-13 at styret har plikt til å føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.⁵¹² Det er lite tvilsomt at tilsynsansvaret også innebærer en

⁵⁰⁷ Se aksjelovene § 6-12 og avhandlingens punkt 3.2.

⁵⁰⁸ Se avhandlingens punkt 2.4.2.

⁵⁰⁹ NOU 1996: 3 s. 138.

⁵¹⁰ NOU 1996: 3 s. 138. Se også Perland (1999) s. 142.

⁵¹¹ Andenæs behandler også bestemmelsene felles, se Andenæs (2016) s. 365-366.

⁵¹² Se for eksempel NOU 1996: 3 s. 138, Perland (1999) s. 142 og Aarbakke mfl. (2017) s. 511.

rett til å føre tilsyn. Tilsynsretten er en viktig forutsetning for at styret får gjennomført sine lovbestemte tilsynsoppgaver. Retten til å føre tilsyn, kan trolig ikke forstås som ubetinget. Etter aksjelovene § 6-12 fjerde ledd har styret kun adgang til å igangsette undersøkelser styret finner «nødvendige». Fordi nødvendighetskravet er subjektivt, er retten likevel omfattende.

Bestemmelsene om tilsynsansvar reiser flere problemstillinger. I det følgende drøftes først hva styret skal føre tilsyn med. Deretter drøftes hvordan tilsynsansvaret gjennomføres forsvarlig, og hvorvidt aktsomhetsnormen avhenger av ulike forhold ved selskapet, som for eksempel selskapets økonomiske situasjon. Avslutningsvis drøftes forholdet mellom styrets tilsynsansvar og opplysninger som styremedlemmene får av andre i selskapet.

3.3.2 Objektene for styrets tilsyn

En forutsetning for å drøfte tilsynsansvarets innhold, er at det avklares hva styret skal føre tilsyn med. Aksjelovene § 6-13 retter seg mot «daglig ledelse» og «virksomheten for øvrig». I det følgende drøftes det hva som inngår i disse objektene. Først drøftes «daglig ledelse».

Uttrykket «daglig ledelse» er stillingsnøytralt, til tross for at ordvalget gir assosiasjoner til en daglig leder. Et spørsmål er hvem som kan stå for den daglige ledelse, og hvilke erstatningsrettslige konsekvenser ulike konstellasjoner får for styrets tilsynsansvar.

I selskaper med daglig leder, står vedkommende for den daglige ledelse, jf. aksjelovene § 6-14 første ledd første punktum. Allmennaksjeselskap har alltid én daglig leder, jf. allmennaksjeloven § 6-2 første ledd.⁵¹³ Daglig leder i et allmennaksjeselskap kan ikke være et styremedlem, jf. § 6-1 tredje ledd. Dermed skal styret i et allmennaksjeselskap alltid føre tilsyn med én daglig leder, jf. allmennaksjeloven § 6-13 første ledd.

I aksjeselskap kan ledelsen velge hvorvidt selskapet skal ha daglig leder, jf. aksjeloven § 6-2 første ledd. Bestemmelsen hjemler dessuten en adgang til å ha flere daglige ledere. Dersom selskapet har flere daglige ledere, må styret føre tilsyn med alle de daglige lederne. Det er ingen hinder i aksjeloven for at en daglig leder i et aksjeselskap kan sitte i styret. Om et styremedlem også er daglig leder, forutsettes det i rettspraksis at styret fortsatt skal føre tilsyn med daglig leder.⁵¹⁴ Begrunnelsen for dette er trolig et mål om å unngå situasjoner hvor det øvrige styret unnlater å føre tilsyn om daglig leder sitter i styret.

⁵¹³ Allmennaksjeloven § 6-2 første ledd åpner ikke for flere daglige ledere.

⁵¹⁴ Se eksempelvis Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 43) og RG 2013 s. 1401 (Borgarting).

Dersom selskapet har enestyre, fremstår det kunstig at styremedlemmet må føre tilsyn med seg selv. Høyesterett har imidlertid benyttet tilsynsplikten til å konstatere uaktsomhet i ett slikt tilfelle, i den tidligere omtalte Rt. 2010 s. 93.⁵¹⁵ Tilsynsansvarets selvstendige betydning for vurderingen kan ikke utledes av avgjørelsen, fordi Høyesterett vurderte tilsynsansvaret felles med pliktene styremedlemmet hadde som daglig leder.⁵¹⁶ Avgjørelsen fremmer like fullt at styret må føre tilsyn med daglig leder, også når daglig leder er medlem av styret. Hvordan tilsynet i enestyrer skal gjennomføres i praksis, er avgjørelsen taus om. Når rollen som daglig leder ligger til medlemmet av enestyret, kan det vanskelig tenkes at det kreves formelle tilsynsrapporter, utover det som skisseres i aksjeloven § 6-13 tredje ledd.

I aksjeselskaper uten daglig leder, følger det av aksjeloven § 6-14 første ledd andre punktum at «styret» står for den daglige ledelse.⁵¹⁷ For selskaper med enestyrer, står dermed det ene styremedlemmet også for den daglige ledelsen.⁵¹⁸ Dersom styret har flere medlemmer, aktualiseres spørsmålet om styret i fellesskap har ansvar for den daglige ledelse, eller om ansvaret kan delegeres til ett eller flere styremedlemmer. Ettersom det er selskapsorganet som omtales i loven, er det nærliggende å anta at styret i fellesskap har ansvaret for den daglige ledelsen. Det fremgår imidlertid av lovforarbeidene at ansvaret for den daglige ledelse kan delegeres, slik at det styremedlemmet som påtar seg den daglige ledelsen også står ansvarlig for disse pliktene.⁵¹⁹ Lovgiver legger dermed opp til at enkelte styremedlemmer i et selskap uten daglig leder vurderes etter en skjerpet aktsomhetsnorm, sammenlignet med det øvrige styret. Lovgiver tar ikke stilling til hvorvidt de øvrige styremedlemmenes tilsynsansvar påvirkes av at enkelte styremedlemmer har ansvaret for den daglige ledelse. Trolig kan det legges til grunn at styremedlemmet som står for den daglige ledelse har et hovedansvar for tilsyn, men at tilsynsansvaret for de øvrige styremedlemmene likevel ikke faller bort.⁵²⁰

Etter aksjelovene § 6-13 første ledd og aksjelovene § 6-12 tredje ledd har styret i tillegg et tilsynsansvar overfor selskapsvirksomheten som ikke omfattes av den daglige ledelse. Bestemmelsene omtaler objektet som henholdsvis «virksomhet for øvrig» og «virksomhet». Mens «virksomhet for øvrig» etter ordlyden avgrenses negativt mot daglig ledelse, er virksomhetsuttrykket altomfattende. Hva som inngår i disse uttrykkene må avgjøres konkret.

⁵¹⁵ Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 43). Se for øvrig omtalen av avgjørelsen i punkt 2.4.4.5.

⁵¹⁶ Rt. 2010 s. 93 (avsnitt 43).

⁵¹⁷ Bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2019.

⁵¹⁸ Prop.100 L (2017-2018) s. 55.

⁵¹⁹ Prop.100 L (2017-2018) s. 56.

⁵²⁰ Se til sammenligning Normann (1994) s. 218.

Selskapets vedtektsfestede virksomhetsformål kan virke veiledende for avgjørelsen, ettersom virksomhetsformålet normalt danner rammen for hva selskapets virksomhet går ut på.

Verken aksjelovene eller forarbeidene avklarer hvorvidt styremedlemmene plikter å føre tilsyn med hverandre. Tilsyn med det øvrige styret kan imidlertid innfortolkes i virksomhetsbegrepet. En slik tilsynsplikt legges dessuten til grunn i underrettspraksis.⁵²¹

Dersom et selskap er en del av et konsern, følger enkelte reguleringer av aksjelovene § 6-16. Et morselskap må ha innsikt i datterselskapet for å oppfylle kravet til forsvarlig tilsyn.⁵²²

Tilsynsplikten for styremedlemmer i et morselskap er dermed særlig omfattende. Det er ikke tilstrekkelig å føre tilsyn med eget selskap. Det må også føres tilsyn med datterselskapene.⁵²³

3.3.3 Gjennomføringen av tilsynet

Spørsmålet er hvilke krav som stilles til styremedlemmene for at tilsynet anses forsvarlig. Hva som utgjør objektene for tilsynet, varierer fra selskap til selskap. Dermed vil også gjennomføringen av tilsynet variere. I det følgende søkes det å behandle tilsynsansvaret på generelt grunnlag. Det tas derfor utgangspunkt i føringer som fremstår som allmenngyldige.

Aksjelovene § 6-13 angir i liten grad forventet atferd.⁵²⁴ Aksjelovene § 6-12 tredje ledd gir imidlertid veiledning for hvilke konkrete områder styret forventes å føre kontroll med.

Bestemmelsen nevner selskapets økonomiske stilling, herunder regnskapet og selskapets formuesforvaltning. Styrets tilsynsutførelse må dermed være hensiktsmessig med tanke på å oppnå kunnskap om forholdene som loven nevner, slik at styret kan føre kontroll med disse forholdene. Aksjelovene § 6-12 tredje ledd angir heller ikke hvilke konkrete handlinger som forventes. Begge bestemmelsenes ordlyd og forarbeidene taler imidlertid for at det kreves aktivitet fra styremedlemmene for å oppfylle tilsynsplikten.⁵²⁵

Et spørsmål er hvilke faktiske krav til aktivitet som stilles til et styremedlem. Hvilken kunnskap et styremedlem forventes å ha, kan gi en viss veiledning for hvilken aktivitet som forventes. Dette kan illustreres med aksjelovene § 3-4. For at styret skal få et forsvarlig vurderingsgrunnlag, må styret fortløpende oppdatere seg på selskapets økonomiske

⁵²¹ Eksempelvis LA-2014-191355.

⁵²² Aarbakke mfl. (2017) s. 509.

⁵²³ Se for øvrig omtalen av bestemmelsen i avhandlingens punkt 3.4.2.2 og 3.4.4.

⁵²⁴ Med unntak av aksjelovene § 6-13 tredje ledd.

⁵²⁵ NOU 1996: 3 s. 137.

situasjon.⁵²⁶ Forsvarlig tilsyn kan på dette punkt eksempelvis gjennomføres ved å stille adekvate spørsmål til daglig leder, revisor, regnskapsfører eller selskapets ansatte, eller ved å undersøke selskapets regnskaper.

Hvilken tilsynsutøvelse som er forsvarlig, kan videre ses i sammenheng med aksjelovene § 6-12 fjerde ledd, som sikrer styret adgang til å iverksette de undersøkelsene styret finner nødvendige for å gjennomføre oppgavene sine.⁵²⁷ Bestemmelsen oppstiller indirekte en forventning om at styret benytter seg av adgangen til å iverksette undersøkelser ved behov.

Aarbakke mfl. hevder at forsvarlig tilsyn overfor daglig leder ikke bare forplikter styret til å følge opp daglig leders arbeid, men at styret også må besikte om daglig leder har de egenskaper som er nødvendige for å ivareta sin rolle.⁵²⁸ Dette synes rimelig, fordi styret er nærmest til å vurdere daglig leders kompetanse.

Det er altså tydelig at forsvarlig tilsyn forutsetter at styret aktivt gjennomfører handlinger som enten har til formål å oppnå nødvendig kunnskap for å oppfylle styrets plikter, eller å kontrollere selskapsforholdene. Forarbeidene åpner for at utvikling av «egne» rutiner for daglig leders rapportering til styret kan være tilstrekkelig med tanke på å ivareta tilsynsansvaret.⁵²⁹ Dette tyder på at det ikke forventes at et styremedlem utfører detaljkontroll av selskapets drift og virksomhet. Underrettspraksis trekker i samme retning.⁵³⁰ Forsvarlig tilsyn forutsetter dermed ikke at et styremedlems tilsynsutøvelse må ha til hensikt å sikre seg detaljinnsikt i selskapet. Til illustrasjon krever ikke Høyesterett detaljinnsikt for at den straffesanksjonerte tilsynsplikten etter aksjelovene § 6-13 skal anses oppfylt.⁵³¹ En straffedom indikerer imidlertid ikke at samme aktsomhetsnorm gjelder ved erstatningsspørsmål.⁵³²

Tilsynsansvaret kan altså utøves gjennom kontrollrutiner. For å unngå erstatningsbetingende uforsvarlig tilsyn, følger det av underrettspraksis at styrets kontrollrutiner må være forsvarlige.⁵³³ Det stilles altså kvalitative krav til styrets kontrollrutiner, og rutinene

⁵²⁶ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 68 og Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 51.

⁵²⁷ Perland (1999) s. 143.

⁵²⁸ Aarbakke mfl. (2017) s. 511-512.

⁵²⁹ NOU 1996: 3 s. 137.

⁵³⁰ Se eksempelvis LB-2008-120826, LB-2008-165797 og LA-2018-31484. Kravet til innsikt hos et ordinært styremedlem i alle tilfelle ikke kan stilles strengere enn kravet til en styreleder, jf. LB-2011-204401.

⁵³¹ Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 27-28).

⁵³² Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 15).

⁵³³ Se eksempelvis LA-2018-31484. Til illustrasjon, se også straffedommen Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 27).

overprøves av domstolen i styreansvarssaker.⁵³⁴ Dette aktualiserer spørsmålet om hvilke momenter som er relevante for vurderingen av rutinenes forsvarlighet.

Høyesterett uttalte i Rt. 2013 s. 312 at tilsynsrutiner må være gode nok til at feil oppdages av den som utfører tilsynet.⁵³⁵ Avgjørelsen gjaldt straffansvar for styremedlemmet i et enestyre, som også stod for den daglige ledelse, for en personskade som skyldtes et snøras fra en bygård. I vurderingen av hvorvidt de konkrete rutinene representerte uforsvarlig tilsyn, vektla Høyesterett at kontrollrutinene var i tråd med øvrig bransjepraksis og at det ikke forelå skjerpene forhold.⁵³⁶ Retten krevde ikke at styret måtte utforme «detaljerte retningslinjer» for hvordan tilsynet skulle utføres, ettersom vedkommende som skulle gjennomføre tilsynet var kompetent.⁵³⁷ Uttalelsen kan tilsi at heller ikke kontrollrutiner må være på detaljnivå for å være forsvarlige. Høyesteretts formulering tyder for øvrig på at dersom vedkommende som skal gjennomføre tilsynet ikke er kompetent, kreves det at styremedlemmene i større grad må gi en detaljert orientering til den som skal gjennomføre tilsynet.

Erstatningsrettslig underrettspraksis inneholder lignende synspunkter som de Høyesterett fremmer i straffedommen. I LA-2018-31484 mente lagmannsretten at om styremedlemmene kunne iverksatt regnskaps- og kontrollrutiner som gjorde det mulig for dem å få den nødvendige kunnskapen et styremedlem skal ha, var mangel på egnede rutiner utslagsgivende for skyldspørsmålet. Mangel på kontrollrutiner anses videre uforsvarlig dersom egnede rutiner hadde fanget opp og forhindret den tapsvoldende atferden.⁵³⁸ Selv om aktsomhetsnormen for straffansvar og erstatningsansvar ikke sammenfaller, fremstår momentene som nevnes i Rt. 2013 s. 312 som anvendelige for vurderingen om tilsynet er forsvarlig ved spørsmål om styreansvar. Hvilke momenter som er relevante i den aktuelle saken, må avgjøres konkret.⁵³⁹

I Rt. 2013 s. 312 fremholdt retten videre at et styre plikter å føre kontroll med hvordan kontrollrutinene deres gjennomføres av den som instrueres, og at arbeidet utføres av kompetente personer.⁵⁴⁰ At styret plikter å føre løpende kontroll med delegerte oppgaver,

⁵³⁴ Se eksempelvis LB-2011-204401 og RG 2013 s. 975 (Frostatting).

⁵³⁵ Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 13).

⁵³⁶ Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 31).

⁵³⁷ Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 28).

⁵³⁸ LB-2016-12248-1.

⁵³⁹ Se imidlertid momentene i avhandlingens punkt 3.3.4.

⁵⁴⁰ Rt. 2013 s. 312 (avsnitt 27).

fremholdes også i erstatningsrettslig underrettspraksis.⁵⁴¹ Slike forpliktelser medfører en helhetlig ansvarsregel. Det fremstår derfor rimelig å innfortolke et oppfølgingskrav i kravet til forsvarlig tilsyn etter aksjelovene § 17-1 første ledd, jf. § 6-13.⁵⁴² Det er altså ikke tilstrekkelig at styret etablerer kontrollrutiner, styret må også følge opp den som gjennomfører rutinene, og hvordan rutinene gjennomføres. Styret forventes altså ikke å ha innsikt i ethvert selskapsanliggende. Styret har likevel ansvar for å etablere forsvarlige kontrollrutiner.

Dersom kontrollrutinene eller informasjonen avslører forhold som kan volde tap, er det lite tvilsomt at styremedlemmene plikter å gripe inn for å rette opp i situasjonen.⁵⁴³ Et illustrerende eksempel er LA-2009-24944, hvor lagmannsretten antyder at styret burde ha grepet inn fordi styret var bevisst på at en selskapsansatt ikke hadde kompetanse til å utføre jobben sin. Avgjørelsen var en arbeidsrettssak, og det er ikke gitt at styremedlemmene kunne holdes erstatningsansvarlig. Saken illustrerer likevel at et styremedlem har plikt til å gripe inn dersom tilsynet avslører uforsvarlige forhold.

Om tilsynet avslører uforsvarlig daglig ledelse, kan styret ivareta inngrepsplikten ved eksempelvis å gi nødvendige instruksjoner eller iverksette andre nødvendige endringer.⁵⁴⁴ Et spørsmål er hvor langt styret kan gripe inn i daglig leders virksomhet. I arbeidet med den nylige lovendringen i aksjeloven § 6-14, legger lovgiver til grunn at styret har en omfattende instruksjonsadgang overfor daglig leder.⁵⁴⁵ Lovgiver hevder blant annet at styret har adgang til å omgjøre daglig leders beslutninger og eventuelt overta hele eller deler av den daglige ledelsen.⁵⁴⁶ Inngrepene forutsettes utøvd enten gjennom instruks til daglig leder, eller ved å henvende seg direkte til eksempelvis selskapets ansatte. Lovgivers syn på gjeldende rett er imidlertid ikke omforent. Aarbakke mfl. og Knudtzon legger til grunn at aksjelovens ordning tilsier at styret ikke kan forrykke kompetansefordelingen mellom styret og daglig leder.⁵⁴⁷ Forfatterne drøfter ikke hva som skal til for å forrykke kompetansen. Det er ikke klart hvilken betraktningssmåte som utgjør gjeldende rett. Styrets omfattende ansvar for selskapet gjennom forvaltnings- og tilsynsansvaret, tilsier at styret bør ha en vidtgående instruksjonsadgang. I

⁵⁴¹ LA-2007-37537 og LF-2015-121759. Se også Løvdal (2003) s. 555.

⁵⁴² Se også Løvdal (2003) s. 555.

⁵⁴³ Aarbakke mfl. (2017) s. 512 og Sigurd Knudtzon, *Styrets forhold til daglig leder*, <https://www.polyteknisk.no/wp-content/uploads/2017/11/2018-03-15-Styrets-forhold-til-daglig-leder.pdf>, 03.18 (sist besøkt 02.05.19) (Knudtzon 2018) (s. 9). Knudtzons artikkel er ikke fagfellevurdert.

⁵⁴⁴ LA-2007-37537 og Aarbakke mfl. (2017) s. 512.

⁵⁴⁵ Lovendringen i aksjeloven § 6-14 trådte i kraft 1. januar 2019.

⁵⁴⁶ Prop.100 L (2017-2018) s. 54.

⁵⁴⁷ Aarbakke mfl. (2017) s. 514 og Knudtzon (2018) s. 10.

motsatt retning undergraves daglig leders ansvarsområder dersom styret i realiteten styrer daglig leder gjennom instruksjer. Begge løsninger fremstår altså rimelige. Styrets inngripen i daglig leders kompetanse virker uansett inn på aktsomhetsnormen.

Daglig leder kan holdes erstatningsansvarlig på selvstendig grunnlag etter aksjelovene § 17-1 første ledd. Ettersom styret har det overordnede ansvar for tilsyn, er sanksjonsmuligheten overfor daglig leder ikke til hinder for at også et styremedlem holdes ansvarlig for daglig leders forsettlig eller uaktsomme handlinger. Dersom styret har overstyrt daglig leders vurderinger og avgjørelser, anses styremedlemmene som nærmest til å stå ansvarlig for tapet. Styreansvarets utstrekning må på dette punktet speile graden av inngripen.⁵⁴⁸

Det er derimot omforent enighet om at tilsynsansvaret er til hinder for at styret fraskriver seg adgangen til å gripe inn overfor daglig leder.⁵⁴⁹ Det fremkommer også av rettspraksis at styret ikke kan fraskrive seg retten til å instruere selskapets ansatte.⁵⁵⁰

3.3.4 Ytre selskapsforholds innvirkning på aktsomhetsnormen

Et spørsmål er om aktsomhetsnormen for tilsynsansvaret anses like strengt i ethvert selskap, eller om forhold som selskapets størrelse, selskapets økonomiske situasjon eller fartstiden til styremedlemmet har innvirkning på når et styremedlems tilsynsutøvelse anses forsvarlig.

Aksjelovene § 6-13 gir ingen anvisning på hvorvidt omfanget av tilsynsansvaret varierer fra selskap til selskap. Det fremgår imidlertid av aksjelovene § 6-12 tredje ledd at kontrollen som føres med selskapet skal være «betryggende». Det skjønnsmessige ordvalget tilsier at kontrolltiltak som anses tilstrekkelige i en situasjon, ikke nødvendigvis alltid er tilstrekkelige. Ettersom øvrige rettskilder er unisone på at det stilles ulike krav til hva som utgjør forsvarlig tilsyn i et selskap, anses tilsynsansvaret elastisk.⁵⁵¹ Siktemålet er derfor å avklare hvilke momenter som har betydning for tilsynsansvarets omfang, og hvordan forsvarlig tilsyn tilpasses til ulike selskap. Aksjelovene gir liten veiledning for vurderingen.

I aksjelovenes forarbeider fremkommer det at betydningen av tilsynsansvaret «varierer med arten og omfanget av selskapets virksomhet», og at tilsynsansvaret har størst betydning i selskaper med noe omfang.⁵⁵² Uttalelsen avklarer at selskapets størrelse er et relevant moment

⁵⁴⁸ Se også Normanns betraktninger om culpøs delegasjon i Normann (1994) s. 218.

⁵⁴⁹ Rt. 1998 s. 652 (s. 654) Rt. 2001 s. 837 (Hkj.) (s. 842) og Aarbakke mfl. (2017) s. 512.

⁵⁵⁰ Rt. 2001 s. 837 (Hkj.) (s. 842).

⁵⁵¹ Se eksempelvis NOU 1996: 3 s. 137-138, RG 2013 s. 513 (Borgarting) og Aarbakke mfl. (2017) s. 511.

⁵⁵² NOU 1996: 3 s. 137-138.

for hvordan tilsynsansvaret betraktes. Omfanget av virksomheten kan sikte til flere faktorer, som størrelsen på omsetningen, antallet ansatte, og hvor bredt virksomhetsområdet er. I avhandlingen brukes betegnelsen selskapsstørrelsen som en paraplybetegnelse på disse forholdene. Et spørsmål er dermed hvilke utslag selskapsstørrelsen får for tilsynsansvaret.

Hva størrelsen konkret innebærer for tilsynsansvarets aktsomhetsnorm drøftes ikke eksplisitt i forarbeidene. Lovgiver fremholder at det er naturlig at styret i selskaper med stort virksomhetsomfang oppfyller tilsynsplikten gjennom rutiner.⁵⁵³ Mindre selskaper nevnes ikke. Det ikke klart om uttalelsen akter å avpasse aktsomhetsnormen til selskapsstørrelsen.

Underrettspraksis forutsetter at et styremedlem i et selskap med en begrenset virksomhet kan forventes å ha større grad av personlig innsikt i driften, sammenlignet med styremedlemmer i selskaper med virksomhet av større omfang.⁵⁵⁴ Virksomhetsomfanget kan dermed ha betydning for kravet om innsikt. Samtidig kan selskapsstørrelsen også virke inn på tilsynsansvaret på andre måter. For eksempel anså retten i LA-2014-191355 det som en «ikkje uvesentleg faktor» at et selskap hadde få ansatte, og at selskapet var lite og oversiktlig. Retten konstaterte følgelig at tilsynsansvaret kunne ivaretas på en tilstrekkelig måte gjennom uformelle interaksjoner mellom styremedlemmene.⁵⁵⁵ I underrettspraksis fremholdes det i flere avgjørelser at regnskapsføringen ikke var tilstrekkelig, grunnet selskapenes betydelige omfang i størrelse og drift.⁵⁵⁶ Trolig stilles det altså større kvalitative krav til utførelsen av tilsyn i selskaper med stort virksomhetsomfang, kontra små selskaper. Virksomhetsomfanget må vurderes konkret opp mot tilsynsrutinene.

Selskapets størrelse virker altså inn på aktsomhetsnormen for forsvarlig tilsyn.⁵⁵⁷ I store selskaper forventes det større profesjonalitet, men tilsynsansvaret kan langt på vei oppfylles gjennom egnede kontrollrutiner. I mindre selskaper kan det forventes større grad av personlig innsikt, men et styremedlem kan nok i større grad slippe unna med ukonvensjonelle kontrollrutiner. Eksempelvis anså lagmannsretten det forsvarlig at kontakten mellom styremedlemmene i et lite selskap hadde skjedd over telefon og e-post, fremfor styremøter.⁵⁵⁸

⁵⁵³ NOU 1996: 3 s. 137.

⁵⁵⁴ Se eksempelvis LB-2011-62216.

⁵⁵⁵ Eksempelvis LA-2014-191355.

⁵⁵⁶ LF-2009-47256 og LB-2014-134597.

⁵⁵⁷ Se også Løvdal (2003) s. 555.

⁵⁵⁸ Se eksempelvis LA-2014-191355.

Også andre momenter kan ha innvirkning på aktsomhetsnormen ved tilsynsansvar. I forarbeidene til aksjelovene § 6-12 tredje ledd avklares det at det stilles større krav til kontrolltiltak i et selskap med økonomiske vanskeligheter.⁵⁵⁹ Samme synspunkt uttrykkes i rettspraksis og i juridisk teori.⁵⁶⁰ Hensynet til selskapskreditorene kan begrunne dette utslaget. Videre kan selskapets art virke inn.⁵⁶¹ Eksempelvis kan noen selskapers art tilsi at medlemmer av styret forutsettes å holde seg oppdatert på markedsutvikling og konkurranseforhold på selskapets virksomhetsområde.⁵⁶² Hvorvidt selskapet nylig er oppstartet, bør også kunne ha betydning for aktsomhetsnormen. Aktørene i et nytt selskap har ikke nødvendigvis opparbeidet seg tilstrekkelig erfaringsgrunnlag, eller innarbeidet rutiner. I selskapets oppstartsfasen er det dermed flere potensielle fallgruver hvor et styremedlem kan volde skade, noe som tilsier at aktsomhetsnormen bør skjerpes. Samtidig kan det argumenteres for at et styre i et nytt selskap har behov for en innkjøringsfase, noe som tilsier at aktsomhetsnormen bør lempes på. Det kan altså argumenteres for at aktsomhetsnormen både kan skjerpes eller lempes på fordi et selskap nylig er oppstartet, avhengig av situasjonen.

Enkelte selskapsforhold påvirker ikke aktsomhetsnormen for forsvarlig tilsyn. Et eksempel fra underrettspraksis er at tilsynsansvaret for driften anses å gjelde uavhengig av om det er mye å gjøre i selskapet.⁵⁶³ Travelhet er dermed ikke unnskyldelig for mangelfullt tilsyn.

Et spørsmål er om personlige forhold hos styremedlemmene har innvirkning på hvordan aktsomhetsnormen vurderes. I enkelte lagmannsrettsavgjørelser ble tilsynsansvaret vurdert konkret for hvert enkelt styremedlem, og vervets lengde hos den enkelte ble trukket frem.⁵⁶⁴ Innen svensk rettstenking gir Dotevall uttrykk for at det gjelder en gradsvurdering av styrets tilsynsansvar i svensk rett, hvor det stilles lavere krav til forventet innsikt i selskapet til et nyere styremedlem, enn et som har hatt vervet over lengre tid.⁵⁶⁵ Den konkrete vurderingen har blitt foretatt i rettspraksis, kan tyde på at det samme er tilfellet i norsk rett. Dette fremstår rimelig for tilsynsansvaret, som er et kunnskaps- og kontrollkrav. Et nyere styremedlem har normalt ikke samme kunnskapsbakgrunn som et styremedlem med lang erfaring fra vervet.

⁵⁵⁹ NOU 1996: 3 s. 137.

⁵⁶⁰ LB-2014-134597 og RG 2013 s. 513 (Borgarting), som viser til straffedommene Rt. 1979 s. 393 og Rt. 1992 s. 93. Se også Løvdal (2003) s. 555, Aarbakke mfl. (2017) s. 511 og Dotevall (2017) s. 121-122.

⁵⁶¹ NOU 1996: 3 s. 136-137.

⁵⁶² LB-2008-120826.

⁵⁶³ LF-2017-105098.

⁵⁶⁴ LB-2011-204401.

⁵⁶⁵ Dotevall (2017) s. 120.

Det legges derfor til grunn at den samme sonderingen foretas i norsk rett. Til illustrasjon legges det til grunn i avhandlingen at varamedlemmer generelt bedømmes mildere.⁵⁶⁶

3.3.5 Forholdet mellom styret og andre aktører i selskapet

3.3.5.1 Innledning

I de fleste selskaper av en viss størrelse, opptrer ikke selskapsstyret alene. Eksempler på aktører et styremedlem normalt forholder seg til er daglig leder, revisor, og selskapets ansatte. Styremedlemmene må også forholde seg til hverandre. Disse personene har egne kompetanseområder, og enkelte av dem kan også holdes erstatningsansvarlige på culpagrunnlag.⁵⁶⁷ Styret står imidlertid i en særstilling, ettersom styremedlemmene har et overordnet ansvar for selskapet gjennom tilsynsansvaret. Forholdet mellom styret og de øvrige selskapsaktørene aktualiserer flere spørsmål. Innledningsvis drøftes spørsmål knyttet til forholdet mellom daglig leder og styret, samt mellom styremedlemmene. Deretter drøftes forholdet til selskapets revisor og selskapets ansatte. Grunnlaget for inndelingen er at daglig leder og styremedlemmene har et internt ansvar for selskapsdriften, som reguleres av aksjelovene. Revisor og selskapsansattes forpliktelser reguleres i liten grad av aksjelovene.

3.3.5.2 Daglig leder og øvrige styremedlemmer

Både styret og daglig leder har sentrale, og til dels overlappende roller i et selskap.⁵⁶⁸ Et spørsmål er om et styremedlem kan holdes erstatningsansvarlig for tap som oppstår som følge av at styremedlemmet ikke fikk nødvendig informasjon fra daglig leder. En forutsetning for at styremedlemmet kan holdes ansvarlig for slikt tap, er at styremedlemmet var forpliktet til å etterspørre informasjonen.⁵⁶⁹

Daglig leder har etter aksjelovene § 6-15 første ledd en rapporteringsplikt til styret vedrørende selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling. Styret «kan» på sin side kreve redegjørelse om bestemte saker fra daglig leder, jf. bestemmelsens andre ledd. Bruk av ordet «kan» taler for at styremedlemmet har rett, men ikke plikt, til å etterspørre informasjonen. En slik ordlydstolkning taler mot at styremedlemmet forpliktes av bestemmelsen.

⁵⁶⁶ Se avhandlingens punkt 2.4.4.4.

⁵⁶⁷ Se eksempelvis aksjeloven § 17-1 og lov 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer (revisorloven) § 8-1.

⁵⁶⁸ NOU 1992: 29 s. 144.

⁵⁶⁹ Se avhandlingens punkt 2.4.3.4.

Dersom bestemmelsen vurderes i en større kontekst, fremstår imidlertid ikke nevnte tolkning som den eneste løsningen. Alteren åpner for å bebreide et styremedlem for ikke å ha spurt daglig leder om informasjon, dersom styremedlemmet kunne fått nødvendig informasjon ved å spørre daglig leder.⁵⁷⁰ En slik mulighet fremstår som rimelig. Daglig leder har ikke nødvendigvis forutsetninger for å vite hvilken relevans informasjonen har for styret. Synspunktet er videre i tråd med at styrets tilsynsansvar generelt sett synes å innebære et strengt kunnskaps- og aktivitetskrav. Det legges derfor til grunn at et styremedlem kan handle uaktsomt dersom vedkommende ikke etterspør informasjon fra daglig leder. Hvorvidt styremedlemmet har handlet uaktsomt vurderes konkret, og aktsomhetsnormen bør skjerpes proporsjonalt med situasjonens alvorlighetsgrad og hvor presserende situasjonen er.⁵⁷¹

Dersom et styremedlem derimot har fått informasjon fra selskapsledelsen, eksempelvis fra daglig leder, er spørsmålet om styremedlemmet ansvarsfritt kan legge den aktuelle informasjonen til grunn. Spørsmålet må ses i sammenheng med at avsenderen av informasjonen kan ha interesse av å skjule egne tapsvoldende handlinger. Verken aksjelovene eller høyesterettpraksis gir veiledning for spørsmålet. Underrettspraksis bekrefter imidlertid at styremedlemmene ikke ubetinget kan legge informasjonen til grunn. I LA-2014-191355 hadde styreleder, som også var daglig leder, forsettlig forledet styret og trenert styremøtene. Lagmannsretten la vekt på at de øvrige styremedlemmene enkelt kunne ha oppdaget og forhindret de skadevoldende handlingene, til tross for styrelederens atferd. Styremedlemmene ble derfor holdt ansvarlige.⁵⁷² Avgjørelsen tyder på at et styremedlem kan holdes ansvarlig når forsvarlige tilsynsrutiner kunne avslørt at informasjonen var uriktig. For øvrig illustrerer avgjørelsen den ikke uvanlige situasjonen hvor personer i selskapsledelsen forsettlig eller uaktsomt skader selskapet.

Rettspraksis gir ikke et klart svar på når styremedlemmet ansvarsfritt kan legge til grunn informasjonen de får, og når styremedlemmet forventes å undersøke informasjonen nærmere. I LB-2008-120826 hevdes det at et styremedlem ikke uten videre kan stole på opplysninger fra daglig leder. I LG-2012-86908 hevdes det derimot at det må foreligge særlige grunner for at et styremedlem ikke skal kunne stole på opplysninger fra daglig leder.⁵⁷³ Avgjørelsene

⁵⁷⁰ Alteren (2015) s. 5.

⁵⁷¹ Alteren (2015) s. 5.

⁵⁷² Ansvar i LA-2014-191355 ble imidlertid lempet.

⁵⁷³ Se også LB-2013-3295, hvor det hevdes at styret må kunne stole på at daglig leder og styrelederen respekterer sine avtalerettslige forpliktelser.

representerer avvikende syn. Enten skal styret som utgangspunkt etterprøve all informasjonen de får, eller så kan styret som utgangspunkt stole på selskapsledelsen.

Samme uenighet om styrets relasjon til selskapsledelsen kan spores i juridisk teori. Aarbakke mfl. hevder at styret «ikke uten videre [kan] slå seg til ro med opplysninger de får gjennom rapporter mv. fra den daglige ledelsen».⁵⁷⁴ Andre teoretikere mener at et styremedlem normalt må kunne stole på daglig leders opplysninger. Terskelen for erstatningsansvar oppstilles imidlertid ulikt. Normann mener at et styremedlem kan holdes erstatningsansvarlig for å ha stolt på daglig leder dersom det foreligger «grunn til mistanke om at beslutningsgrunnlaget er feilaktig eller utilstrekkelig».⁵⁷⁵ Andenæs mener at terskelen for ansvar inntre dersom det foreligger «særlige grunner til å foreta nærmere undersøkelser».⁵⁷⁶

Forholdet mellom styrets tilsynsansvar og opplysninger fra daglig leder er altså ikke fullt ut avklart. Det er omforent at et styremedlem ikke uforbeholdent kan innrette seg etter opplysninger fra daglig leder, uten selv å undersøke forholdene. Uenigheten knytter seg til hvor stor mistanke som kreves før styret plikter å foreta nærmere undersøkelser. En høy terskel før undersøkelsesplikten inntre, kan svekke tilsynsansvaret. Samtidig taler hensynet til praktisk drift av selskapet for at et styremedlem som utgangspunkt må kunne stole på opplysningene vedkommende får av daglig leder. Styrearbeidet blir vanskelig å gjennomføre effektivt om styremedlemmene må mistro enhver opplysning de får fra daglig leder og andre styremedlemmer. Det fremstår derfor fornuftig at undersøkelsesplikten først inntre om styret har grunn til mistanke om at skade kan inntre. Hvorvidt styret har grunn til mistanke, avhenger trolig av selskapets økonomiske situasjon. Videre kan nok styremedlemmene i et selskap som hovedsakelig ledes gjennom kontrollrutiner i større grad lene seg på daglig leders opplysninger, sammenlignet med styremedlemmene i selskaper hvor styret har en mer aktiv rolle i driften.

3.3.5.3 Revisor og selskapets ansatte

I det følgende drøftes først forholdet til selskapets revisor, deretter selskapets ansatte. Forholdet til revisor må ses opp mot revisors rolle i selskapet. Styret plikter etter aksjelovene § 6-12 tredje ledd å føre intern kontroll med selskapets formuesforvaltning.⁵⁷⁷ En revisor har

⁵⁷⁴ Aarbakke mfl. (2017) s. 509.

⁵⁷⁵ Normann (1994) s. 330.

⁵⁷⁶ Andenæs (2016) s. 650.

⁵⁷⁷ NOU 1996: 3 s. 137.

ansvar for den eksterne kontrollen.⁵⁷⁸ Dersom tap oppstår, kan styret hevde at de stolte på revisors opplysninger og kontroll. Et spørsmål er om styret ansvarsfritt kan stole på revisor.

Forholdet mellom styret og revisor når tap oppstår, drøftes også i eldre rettspraksis. I Rt. 1907 s. 337 var spørsmålet om styremedlemmene i et gjensidig assuranceselskap kunne holdes erstatningsansvarlige for kassererens underslag, grunnet manglende kontroll med selskapets regnskaper. Styremedlemmene anførte at de gikk ut fra at alt var i orden, fordi revisor ikke hadde informert dem om noe annet. Høyesterett avfeide at styret ansvarsfritt kunne stole på selskapets revisjon, og fremholdt at styret på selvstendig grunnlag pliktet å føre kontroll med selskapets regnskaper.⁵⁷⁹ Styremedlemmene ble imidlertid ikke holdt erstatningsansvarlige for tapspostene som skyldtes forsømmelser fra revisjonen. Det avgjørende for ansvarsspørsmålet var om tapet kunne vært unngått om styret hadde oppdaget underslaget og grepet inn.⁵⁸⁰ Avgjørelsen tilsier at styret forsømmer sine plikter dersom de innretter seg etter informasjon fra revisjonen uten å foreta selvstendige undersøkelser.

Rt. 2003 s. 696 (Ivaran) fremmer samme løsning. I Ivaran fremholdt Høyesterett at styret har primæransvaret for den formelle kontrollen av formuesforvaltningen.⁵⁸¹ Revisors plikt strakk seg dermed ikke lengre enn at revisor pliktet å varsle styret om forhold han måtte regne med at styret ikke kjente til.⁵⁸² Også Ivaran tilsier at styret ikke kan innrette seg etter revisors handlinger uten å foreta selvstendige undersøkelser. Underrettspraksis tilsier det samme.⁵⁸³ Det at revisor kan holdes erstatningsansvarlig, virker dermed i liten grad inn på styremedlemmenes aktsomhetsnorm.⁵⁸⁴ Et styremedlem kan dermed ikke ansvarsfritt stole passivt på selskapets revisor.

For forholdet til selskapets ansatte, legges det til grunn i underrettspraksis at styret i større selskaper kan stole på at administrasjonen gjennomfører sine plikter, med mindre styret har holdepunkter for å gripe inn.⁵⁸⁵ Dette fremstår som et rimelig utgangspunkt, som er i tråd med løsningene som er lagt til grunn for forholdet mellom styret og andre aktører, som daglig leder og revisor. Som følge av at tilsynsansvaret anses å avhenge av selskapsstørrelsen, legges

⁵⁷⁸ Om den eksterne kontrollen av formuesforvaltningen, se Birkeland (2017) s. 269 flg.

⁵⁷⁹ Rt. 1907 s. 337 (s. 343).

⁵⁸⁰ Rt. 1907 s. 337 (s. 344).

⁵⁸¹ Rt. 2003 s. 696 (avsnitt 60).

⁵⁸² Rt. 2003 s. 696 (avsnitt 60).

⁵⁸³ Eksempelvis LB-2015-22154. Se for øvrig Birkeland (2017) s. 288-289.

⁵⁸⁴ Se også Birkeland (2017) s. 289.

⁵⁸⁵ RG 2013 s. 513 (Borgarting) som viser til straffedommen Rt. 1979 s. 393. Se også Normann (1994) s. 330.

det til grunn at styremedlemmer i selskaper med stort omfang i større grad kan stole på selskapets ansatte, sammenlignet med styret i mindre selskaper.

3.4 Informasjonsansvar

3.4.1 Enkelte avklaringer

Den siste kategorien av styrets plikter omtales som informasjonsansvar. Aksjeloven benytter ikke denne betegnelsen, men begrepet er kjent i juridisk teori.⁵⁸⁶ Avhandlingens definisjon av informasjonsansvar er videre enn hvordan uttrykket normalt forstås.⁵⁸⁷ Normann definerer informasjon primært som: «opplysninger som selskapet eller styremedlemmene i henhold til lov eller forskrift har plikt til å avgi om selskapets forhold.»⁵⁸⁸ I avhandlingen benyttes ordet informasjonsansvar som en fellesbetegnelse for styrets ansvar for forhold som forbindes med informasjon. Dette innebærer at informasjonsansvar retter seg både mot opplysninger styret rettstridig fortier og opplysninger styret rettsstridig gir. Begrunnelsen for denne definisjonen er terminologisk. Rent språklig knytter også erstatningsansvar på grunnlag av rettstridig videreformidling av opplysninger seg til informasjon. Det fremstår kunstig å utelukke denne delen av styrets plikter, selv om begrepsinnholdet da ikke samsvarer med allmenn ordbruk.

I denne avhandlingen omtales styrets forpliktelser i forbindelse med rettsstridig fortiet informasjon som opplysningsplikt.⁵⁸⁹ Uriktig eller upresis informasjon karakteriseres som villedende. Styrets forpliktelser i forbindelse med rettsstridig videreformidling av informasjon omtales som taushetsplikt. I det følgende behandles først ansvar for fortiet eller villedende informasjon, deretter behandles ansvar som følge av brudd på taushetsplikt. Avslutningsvis drøftes forholdet mellom disse.

3.4.2 Ansvar for fortiet eller villedende informasjon

3.4.2.1 Fortiet informasjon og opplysningsplikt

For at et styremedlem skal kunne holdes erstatningsansvarlig for mangelfull informasjon, må styremedlemmet kunne bebreides for informasjonsfortielsen.⁵⁹⁰ Med andre ord må styret ha hatt opplysningsplikt om forholdet. I motsetning til styrets forvaltnings- og tilsynsplikt,

⁵⁸⁶ Se eksempelvis Perland (1999).

⁵⁸⁷ Se for eksempel LB-2015-45343, som for øvrig ikke gjaldt ansvar etter aksjeloven § 17-1.

⁵⁸⁸ Normann (1994) s. 124.

⁵⁸⁹ Samme betegnelse benyttes i Perland (2013a).

⁵⁹⁰ Se eksempelvis LB-2011-140647.

hjemles det ikke en generell opplysningsplikt for styret i aksjelovene. Til sammenligning har styremedlemmer i ansvarlige selskaper en slik opplysningsplikt overfor selskapsdeltakerne.⁵⁹¹

Selv om aksjelovene § 5-15 beskrives som «ledelsens opplysningsplikt», betinges plikten i bestemmelsen av flere forhold, og kan dermed ikke betegnes som en generell opplysningsplikt. Bestemmelsen hjemler enkeltaksjonærers rett til å kreve at styret gir tilgjengelige opplysninger om en rekke nærmere angitte forhold på generalforsamlingen. Det er lite tvilsomt at et styremedlem er forpliktet til å etterkomme en forespørsel fra aksjonærene, sett at det er praktisk mulig.⁵⁹² Dersom det oppstår et erstatningssøksmål, er det ikke gitt at aksjonærene har etterspurt informasjonen, slik aksjelovene § 5-15 forutsetter. Dersom informasjonen ikke er etterspurt, har ikke styret handlet rettsstridig etter bestemmelsen.

Styret kan likevel være i en posisjon hvor de har informasjon om selskapet som aksjonærene eller andre persongrupper, eksempelvis selskapsledelsen, selskapets ansatte, og offentligheten, har interesse i å få. I det følgende drøftes det først om styret på eget initiativ plikter å gi opplysninger, samt hva styret må opplyse om. Drøftelsen deles av fremstillingstekniske hensyn inn i styrets forpliktelser etter aksjelovene, andre lovfestede forpliktelser, og ulovfestede forpliktelser. Avslutningsvis drøftes det når et styremedlem gir rettsstridig villende informasjon, og hvorvidt slikt ansvar begrenses av adekvanskravet.

3.4.2.2 Opplysningsplikt etter aksjelovene

I det følgende er spørsmålet hvilke opplysningsforpliktelser et styremedlem underlegges etter aksjelovene.

Styremedlemmers opplysningsforpliktelser etter aksjelovene utløses først ved enkelte situasjoner, som selskapstransaksjoner. Eksempler på selskapstransaksjoner hvor styremedlemmene har opplysningsplikt, er emisjoner og fisjoner.⁵⁹³ Hvilke opplysninger som omfattes av opplysningsplikten, er ofte skjønnsmessig angitt, se eksempelvis aksjelovene § 10-3 andre ledd og § 14-5. Dette medfører at styrets forpliktelser må avgjøres konkret. Hvor strengt opplysningskravet tolkes på generelt grunnlag, kan ha betydning for når mislighold av plikten anses ansvarsbetingende.

⁵⁹¹ Jf. lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven) § 2-27.

⁵⁹² Dersom styret må innhente opplysninger for å besvare kravet, skal skriftlig svar sendes til alle aksjonærer innen to uker, jf. andre ledd. For opplysninger underlagt taushetsplikt, se avhandlingens punkt 3.4.4.

⁵⁹³ Jf. henholdsvis aksjelovene § 10-3 andre ledd og aksjelovene § 14-5.

I det følgende benyttes opplysningskravet ved emisjoner til å illustrere omfanget av styrets opplysningsforpliktelser etter aksjelovene. Bakgrunnen for valget, er at Høyesterett har konkludert med at aksjeloven § 10-7 tredje ledd, jf. § 2-10 andre ledd, avskjærer tegnerne fra å kreve erstatning fra selskapet, fra tidspunktet emisjonen er registrert i foretaksregisteret.⁵⁹⁴ Dette innebærer at tegnerne må kreve erstatning fra andre enn selskapet, eksempelvis styremedlemmene.⁵⁹⁵ Dermed har opplysningsplikten i forbindelse med emisjon særlig praktisk relevans for avhandlingens tema. Spørsmålet i det følgende er hva som utgjør et rettsstridig brudd på opplysningsplikten ved en emisjon.

Det følger av aksjelovene § 10-3 andre ledd, jf. første ledd, at styret skal utarbeide en «kort redegjørelse for forhold som må tillegges vekt når det gjelder å tegne nye aksjer». Etter samme bestemmelse skal styret gjøre rede for regnskapsmessige forhold «av vesentlig betydning» for selskapet, med mindre årsregnskapet skal behandles på samme generalforsamling som emisjonen. Hvilke opplysninger styremedlemmene plikter å oppgi, kan ikke utledes av den skjønnsmessige ordlyden. Hvorvidt omtvistede opplysninger omfattes av opplysningsplikten, må derfor vurderes konkret. Lovteksten tilsier at opplysningsplikten kun omfatter de aller viktigste opplysningene, fordi redegjørelsen forutsettes å være kort. Dette tyder på at opplysningsplikten styremedlemmene er underlagt ikke er så vidtrekkende.

I forarbeidene hevdes det imidlertid at styret plikter å oppgi de vesentligste selskapsopplysningene, uavhengig av hvorvidt opplysningene er av positiv eller negativ art for selskapet, og uavhengig av om opplysningene har direkte eller indirekte betydning for aksjenes verdi.⁵⁹⁶ Forarbeidene taler for at opplysningsplikten er mer vidtrekkende enn bestemmelsens ordlyd tilsier, i det også opplysninger av indirekte relevans og negative opplysninger omfattes. Det at opplysningene må være vesentlige for å omfattes, begrenser imidlertid plikten.

Høyesterett har ikke behandlet spørsmål om styreansvar grunnet emisjon. I forbindelse med en erstatningssak i en stiftelse uttalte Høyesterett at formålet med aksjelovene § 10-3 er å sikre «at kapitaltilførsel til selskaper skjer på et forsvarlig og mest mulig dekkende grunnlag».⁵⁹⁷ Uttalelsen tilsier at opplysningsplikten er omfangsrik. Enkelte avgjørelser fra

⁵⁹⁴ Rt. 1997 s. 1463 (s. 1470) og Rt. 2003 s. 1574 (avsnitt 35 flg.) og Perland (2013a) s. 21.

⁵⁹⁵ Perland (2013a) s. 31.

⁵⁹⁶ NOU 1996: 3 s. 166.

⁵⁹⁷ Rt. 2011 s. 562 (avsnitt 40).

lagmannsretten støtter denne tolkningen, og det fremholdes at informasjonen i redegjørelsen må gi et realistisk bilde av selskapets økonomi, selv når investorene er profesjonelle.⁵⁹⁸

Imidlertid forutsetter underrettspraksis at opplysningene etter aksjelovene § 10-3 ikke er ment å være en uttømmende beskrivelse av selskapet og dens virksomhet, og at det stilles mindre strenge krav til fremtidsplaner.⁵⁹⁹ Samlet sett fremstår opplysningsplikten etter aksjelovene § 10-3 som vidtrekkende, men ikke ubetinget. Enhver informasjonsfortielse i en emisjonsprosess anses dermed ikke rettsstridig. Det avgjørende er opplysningenes relevans for selskapets økonomiske stilling eller aksjenes verdi.

Normann argumenterer for et lempelig årsakskrav ved emisjoner. Hun fremholder at det bør konstateres årsakssammenheng om en skadelidt investor kan bevise at vedkommende hadde prospektet med de uriktige opplysningene i hende.⁶⁰⁰ Synspunktet har foreløpig ikke støtte i rettspraksis. Enkelte lagmannsrettsavgjørelser indikerer derimot at årsakskravet ikke kan lempes på ved emisjoner. Et eksempel er LE-2011-12856. I saken vektla retten at opplysningsplikten hadde «avgjørende betydning for investorene.» Selv om hensynet til prevensjon kan tale for Normanns løsning, kan den ikke legges til grunn som gjeldende rett.

I selskaper som inngår i konserner, er styremedlemmene pålagt en ytterligere opplysningsplikt i aksjelovene § 6-16. Etter bestemmelsens første ledd skal styret i datterselskapet gi morselskapet opplysninger som er «nødvendige for å kunne vurdere konsernets stilling og resultatet av konsernets virksomhet». Dette innebærer at et styremedlem i et datterselskap i et konsern er i større grad forpliktet til å oppgi informasjon, sammenlignet med styremedlemmer generelt. I teorien har dermed styremedlemmer i et datterselskap et større ansvar for informasjonsfortielser enn øvrige styremedlemmer. For øvrig plikter morselskapet å underrette styret i datterselskapet om «forhold som kan ha betydning for konsernet som helhet», jf. andre ledd. Rent praktisk er morselskapets styre ansvarlig for dette. Større ansvar tilsier at aktsomhetsnormen skjerpes for styremedlemmer i konserner.

3.4.2.3 Lovfestet opplysningsplikt utenfor aksjelovene

Hvorvidt styret er underlagt opplysningsplikt, lovreguleres også utenfor aksjelovene. Regnskapsloven inneholder flere reguleringer. Et styremedlem i et børsnotert selskap

⁵⁹⁸ LE-2011-12856.

⁵⁹⁹ LB-2007-8844. Dommen ble avsagt før «andre» kunne kreve erstatning etter aksjelovene § 17-1 og ansvarsgrunnlaget er derfor alminnelig culpagrunnlag, uten at dette har betydning for dommens relevans.

⁶⁰⁰ Normann (1994) s. 444.

forpliktes dessuten av verdipapirhandelloven § 5-2. Bestemmelsen i verdipapirhandelloven regulerer offentliggjøring av innsideinformasjon til markedet, og anses som en sentral regulering av styrets opplysningsplikt.⁶⁰¹ I rettspraksis har spørsmålet om styreansvar etter bestemmelsen primært berodd på hvorvidt opplysningene utgjorde innsideinformasjon.⁶⁰² Hva som utgjør innsideinformasjon faller imidlertid utenfor avhandlingens tema.⁶⁰³ I det følgende gjennomgås derfor utelukkende forpliktelser etter regnskapsloven.

Styrets rolle i regnskapsføringen fremgår av regnskapsloven § 3-5 første og tredje ledd. Etter bestemmelsen plikter samtlige styremedlemmer å signere årsregnskapet, en eventuell årsberetning og påkrevde rapporter etter regnskapsloven.⁶⁰⁴ Signeringen medfører at styret fremstår som avsender av regnskapsopplysningene. Det er dermed nærliggende å holde styremedlemmer ansvarlige for rettsstridig regnskapsføring.⁶⁰⁵ Hva som utgjør rettsstridig regnskapsføring fremgår ikke av bestemmelsen. Et spørsmål er derfor når et styremedlem kan holdes erstatningsansvarlig som følge av manglende eller uriktig informasjon i regnskapene. Først drøftes feil i årsregnskapet, deretter drøftes feil knyttet til andre regnskapskrav.

Som utgangspunkt plikter aksje- og allmennaksjeselskaper å føre årsregnskap.⁶⁰⁶ Årsregnskapet inneholder ulike økonomiske opplysninger om selskapet, jf. regnskapsloven § 3-2. Som følge av at styret er ansvarlig for årsregnskapets innhold, vil et styremedlems opplysningsforpliktelser sammenfalle med de opplysningene som skal fremgå av årsregnskapet. Som hovedregel har altså et styremedlem opplysningsplikt om de forhold som etter regnskapsloven § 3-2 skal fremgå av årsregnskapet.

Det finnes enkelte unntak fra hovedregelen. Små foretak kan føre et mindre grundig regnskap enn øvrige selskap, jf. regnskapsloven § 3-2b. Små foretak er etter regnskapsloven § 1-6 aksjeselskaper som ikke er børsnoterte, forutsatt at de ikke overstiger enkelte maksimumskrav til salgsinntekter, balansesum og antall ansatte.⁶⁰⁷ Begrenset regnskapsplikt innebærer at opplysningsplikten begrenses for styremedlemmene i små foretak. Videre har konserner egne regnskapsregler, som følger av regnskapsloven § 3-6 til § 3-8. Reglene innebærer blant annet

⁶⁰¹ Perland (2013a) s. 30.

⁶⁰² LB-2011-140647.

⁶⁰³ For spørsmål om dette, se eksempelvis Morten Emil Eriksrud Bergan, «Definisjonen av innsideinformasjon i lys av obligasjoners særtrekk», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2016 s. 152-249 (Bergan 2016).

⁶⁰⁴ Dersom selskapet har daglig leder, skal også daglig leder signere regnskapene, se samme bestemmelse.

⁶⁰⁵ Se også Normann (1994) s. 134, Perland (2013a) s. 30 og Birkeland (2017) s. 289.

⁶⁰⁶ Jf. regnskapsloven § 3-1 første ledd, jf. regnskapsloven § 1-2 første ledd nr. 1 og nr. 2.

⁶⁰⁷ Jf. regnskapsloven § 1-6 første til tredje ledd, jf. § 1-5.

at konsern må føre et konsernregnskap for konsernet som helhet, i tillegg til årsregnskapene for hvert enkelt selskap. Opplysningsplikten utvides dermed for styremedlemmer i selskaper som er en del av et konsern. For øvrig regnes morselskap kun som små foretak om konsernet som enhet oppfyller de øvrige vilkårene for små foretak, jf. regnskapsloven § 1-6 fjerde ledd.

Etter regnskapsloven § 3-2a skal årsregnskapet gi et rettviseende bilde av selskapets «eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat». Bestemmelsen tilsier at dersom årsregnskapet ikke gir et rettviseende bilde av de økonomiske opplysningene årsregnskapet skal inneholde, anses regnskapsføringen rettsstridig. Kravet om rettviseende bilde baseres på et europeisk regnskapsprinsipp, som innebærer at regnskapet skal gi et realistisk helhetsinntrykk av selskapets økonomi, og være relevant for brukerne.⁶⁰⁸ Hva som skal til før årsregnskapet ikke anses å gi et rettviseende bilde, må vurderes konkret. I det følgende drøftes det om rettspraksis kan gi anvisning for vurderingen for vurderingen av styreansvar ved regnskapsovertredelser.

Det finnes ikke eksempler fra Høyesterett hvor regnskapsovertredelser har medført styreansvar. Ved spørsmål om straffansvar har Høyesterett uttalt at det gjelder et strengt ansvar for regnskapsovertredelser.⁶⁰⁹ Avgjørelsene gjaldt ikke utelukkende manglende årsregnskap. Høyesteretts begrunnelse for det strenge ansvaret var imidlertid at regnskapet har betydning både for selskapets økonomi, kreditorene og myndighetenes skatte- og avgiftskontroll.⁶¹⁰ Dette er forhold som er naturlige å se i sammenheng med de økonomiske aspektene i årsregnskapet. Selv om høyesterettspraksis omtaler straffansvar, er praksisen benyttet for å begrunne at regnskapsovertredelser bedømmes strengt ved spørsmål om erstatning.⁶¹¹ Dette tyder på at ansvaret for regnskapsovertredelser tolkes strengt, også ved spørsmål om styreansvar. Et strengt ansvar tilsier at det er lav terskel for at feil i årsregnskapet anses som ansvarsbetingende rettsstridig for et styremedlem. Det legges derfor til grunn at et styremedlem som signerer på et årsregnskap med uriktig innhold, kan holdes erstatningsansvarlig etter aksjelovene § 17-1 første ledd, dersom vedkommende visste eller burde vite at feilen medførte at årsregnskapet ikke gav et rettviseende bilde, og skade oppstod.

Regnskapsloven inneholder også rapporteringskrav som ikke gjelder økonomiske forhold. Et spørsmål er hvordan uriktige opplysninger om ikke-økonomiske forhold sanksjoneres.

⁶⁰⁸ Ot.prp. nr. 89 (2003-2004) s. 43-44 og 75.

⁶⁰⁹ Eksempelvis Rt. 1996 s. 905 (s. 906), Rt. 2004 s. 1074 (avsnitt 20) og Rt. 2008 s. 675 (avsnitt 8).

⁶¹⁰ Rt. 1996 s. 905 (s. 906).

⁶¹¹ TJARE-2017-59928.

Dersom styret uansett kan sanksjoneres for materielle brudd på plikten som rapporteringsplikten er knyttet til, kan det argumenteres for at rapporteringskravet om ikke-økonomiske forhold er av underordnet betydning. Dette gjelder eksempelvis rapporteringsplikten om hensiktsmessigheten ved fortsatt drift.⁶¹² En praktisk situasjon hvor det oppstår tap, er om styret illegitimt rapporterer at fortsatt drift er hensiktsmessig. Fordi et styremedlem kan holdes erstatningsansvarlig for å feilvurdere hensiktsmessigheten av fortsatt drift, fremstår det lite praktisk å behandle spørsmålet om erstatning utfra rapporteringsplikten i regnskapsloven.⁶¹³ Det kan imidlertid tenkes at regnskapene får en bevisfunksjon.

To eksempler hvor det fremstår mer aktuelt å knytte erstatningsansvaret til rettsstridig rapportering, er rapporteringskravene knyttet til corporate governance-normer og samfunnsaktsomhetsnormer, jf. regnskapsloven § 3-3b og § 3-3c.⁶¹⁴ Det legges til grunn i avhandlingen at ikke enhver materiell overtredelse av normene oppfyller vilkåret til ansvarsgrunnlag.⁶¹⁵ Det anses derfor relevant å vurdere hvordan brudd på rapporteringspliktene sanksjoneres.

Regnskapsloven § 3-3b første ledd omtaler corporate governance. Etter bestemmelsen skal børsnoterte allmennaksjeselskap i årsberetningen enten innta eller henvide til en redegjørelse av sine «prinsipper og praksis vedrørende foretaksstyring.» I bestemmelsens andre ledd nevnes flere elementer som må inngå i rapporten. Rapporten skal herunder opplyse om hvilket corporate governance-regelverk selskapet følger, og på hvilke punkter selskapet avviker fra regelverket. Regnskapsloven § 3-3b må derfor ses i sammenheng med regelverket selskapet velger. Ved lovbrudd knytter imidlertid ansvaret seg til den uriktige rapporteringen, og ikke til normene corporate governance-regelverket oppstiller.

Regnskapsloven § 3-3c krever at «store foretak» redegjør for nærmere angitte tema, som samlet betegnes som samfunnsansvar. Store foretak er etter regnskapsloven § 1-5 allmennaksjeselskaper og børsnoterte selskaper. Bestemmelsen legaldefinerer ikke samfunnsansvar, men nevner blant annet arbeidstakerrettigheter, ytre miljø og sosiale forhold.

⁶¹² Jf. regnskapsloven § 7-46 for små foretak og regnskapsloven § 3-3a for øvrige foretak.

⁶¹³ Se avhandlingens punkt 3.2.4.2.

⁶¹⁴ Avhandlingen behandler ikke regnskapsloven § 3-3d, samt de forpliktelser etter regnskapsloven § 3-3a som ikke allerede er nevnt.

⁶¹⁵ Se henholdsvis avhandlingens punkt 2.4.3.4 og 3.2.3.5.

På samme måte som ved § 3-3b, knytter ansvaret seg til den uriktige informasjonen, og ikke forventningen om å utvise samfunnsansvar.

Regnskapsloven gir liten veiledning for hvordan brudd på de ikke-økonomiske bestemmelsene bedømmes. Kravet til «rettvisende bilde» i regnskapsloven § 3-2a knytter seg til årsregnskapet. Det er imidlertid rimelig å forvente at også ikke-økonomiske opplysninger i regnskapene er korrekte. Lovgiver impliserer at styreansvaret også retter seg mot ikke-økonomiske regnskapsovertredelser.⁶¹⁶ Samtidig tar ikke lovgiver stilling til om det sonderes mellom økonomiske og ikke-økonomiske overtredelser. Det skilles tilsynelatende ikke mellom økonomiske og ikke-økonomiske overtredelser av regnskapsloven i juridisk teori.⁶¹⁷

Det følger som nevnt av rettspraksis at regnskapsovertredelser som utgangspunkt bedømmes strengt. Begrunnelsen for det strenge kravet fremstår imidlertid som kun å rette seg mot økonomiske forhold. Det finnes ikke eksempler fra rettspraksis hvor et styremedlem idømmes erstatningsansvar på grunnlag av manglende eller feil informasjon etter regnskapsloven § 3-3a, § 3-3b eller § 3-3c. I TOSLO-2017-114507 ble det lagt til grunn at revisor kan holdes erstatningsansvarlig på bakgrunn av bestemmelsene. Avgjørelsen gir imidlertid liten veiledning for hvor strengt ansvaret tolkes. En begrunnelse for at det ikke foreligger rettspraksis på regnskapsloven § 3-3b og § 3-3c, kan være at bestemmelsene har begrenset nedslagsfelt, ettersom det er få børsnoterte selskaper og store foretak i Norge.

Siden rettskildene tilsynelatende ikke skiller mellom feilaktig informasjon om selskapets økonomi og øvrig feilaktig informasjon, er det nærliggende å anta at det knyttes et like strengt ansvar til alle rapporteringskrav etter regnskapsloven. Synspunktet har imidlertid ikke holdepunkter i autorative rettskilder.

Kravet til årsberetning i små foretak ble fjernet fra regnskapsloven i 2017. Kravet forsvant fordi nytten av kravet var mindre enn kostnadene.⁶¹⁸ Enkelte forfattere stilte seg kritisk til lovendringen, blant annet grunnet frykt for at selskapsledelsen tilpasser selskapsstørrelsen for å omgå rapporteringskravene.⁶¹⁹ Med tanke på de øvrige forskjellene mellom små og store foretak, er det trolig ikke rapporteringskravene i årsberetningen som avgjør valg av

⁶¹⁶ Prop.48 L (2012-2013) s. 31.

⁶¹⁷ Jensen (2014) s. 66.

⁶¹⁸ Prop.160 L (2016-2017) s. 29.

⁶¹⁹ Beate Sjøfjell, Jukka Mähönen og Eli Rudshagen, «Selskapsrettsgruppens høringssvar: Regnskapslovutvalgets delutredning 2, Regnskapslovens bestemmelser om årsberetning mv.», *Nytt i privatretten*, 2017/2 s. 21-26 (Sjøfjell mfl. 2017) (s. 23).

selskapsform. Konsekvensen av lovendringen er uansett at styret i små foretak nå i mindre omfang er forpliktet til å rapportere om selskapsforhold. Dette innebærer at et styremedlem i et lite foretak ikke kan holdes erstatningsansvarlig for manglende rapportering av de aktuelle forholdene. Dersom et styret i et selskap likevel velger å rapportere om forholdene i regnskapsloven, taler reparasjonshensyn for å holde styremedlemmene erstatningsansvarlige om en skadelidt innretter seg etter opplysninger som senere viser seg å være uriktige.

3.4.2.4 Ulovfestet opplysningsplikt som følge av lojalitetsforpliktelser

Dersom de omtvistede opplysningene ikke omfattes av styrets lovpålagte opplysningsplikt, er spørsmålet om styret forventes å informere om enkelte forhold på ulovfestet grunnlag. I juridisk teori legges det til grunn at styrets lojalitetsplikt mot selskapet kan legitimere at et styremedlem deler informasjon med eksempelvis aksjonærene.⁶²⁰ Dette tolkes som at styremedlemmene har rett til å dele informasjonen. Et annet spørsmål er om lojalitetsplikten mot selskapet kan tilsi at styremedlemmene har plikt til å dele enkelte selskapsopplysninger. I det følgende drøftes først opplysningsplikt overfor selskapsledelsen, generalforsamlingen og enkeltaksjonærer. Deretter drøftes plikten overfor tredjepersoner.

Ettersom spørsmålet gjelder en eventuell ulovfestet opplysningsplikt, gir lov og forarbeider liten veiledning for vurderingen. Spørsmålet er imidlertid drøftet i rettspraksis. I Rt. 1990 s. 607 drøftet Høyesterett hvorvidt en daglig leder og en ledende ansatt hadde forholdt seg lojale mot selskapet. Høyesterett uttalte at de saksøkte pliktet å orientere styret eller overordnede om forhold som kunne ha betydning for bedriftens virksomhet.⁶²¹ Retten innfortolket altså en opplysningsplikt angående forhold av betydning for bedriftens virksomhet, i den ulovfestede lojalitetsplikten. Retten uttalte at misnøye med selskapsledelsen ikke var en unnskyldningsgrunn for å misligholde opplysningsplikten.⁶²² Selv om skadevolderne ikke var styremedlemmer, bekrefter dommen at den ulovfestede lojalitetsplikten omfatter en opplysningsplikt. Det synes rimelig at også styremedlemmer er underlagt en slik opplysningsplikt overfor øvrig selskapsledelse, ettersom en fungerende ledelse forutsetter at ledelsen har nødvendig kunnskap til å drive virksomheten forsvarlig.

⁶²⁰ Gudmund Knudsen «Styremedlemmers taushetsplikt. Særlig overfor staten som aksjeeier og Stortinget», *Lov og rett*, 2015 s. 363-380 (Knudsen 2015) s. 370. Se for øvrig avhandlingens punkt 3.4.4.

⁶²¹ Rt. 1990 s. 607 (s. 614).

⁶²² Rt. 1990 s. 607 (s. 614).

Spørsmålet om opplysningsplikt overfor selskapsledelsen er også drøftet i underrettspraksis. I LB-2015-186361-2 var et av spørsmålene om den inhabile styrelederen kunne holdes erstatningsansvarlig for rettstridig å ha fortiet opplysninger overfor det øvrige styret. Lagmannsretten konkluderte med at dette ikke var tilfellet. Imidlertid uttalte lagmannsretten at lojalitetsplikten overfor selskapet innebærer at styrelederen må gi det øvrige styret «viktige opplysninger» som styrelederen selv hadde. I tråd med avgjørelsen, er det en forutsetning at den som hadde opplysningene forstod at den øvrige selskapsledelsen manglet disse opplysningene. Avgjørelsen peker dermed på at lojalitetsplikten kan føre til at en styreleder forventes å oppgi visse opplysninger. Det samme må gjelde for et styremedlem som har opplysninger av betydning for det øvrige styrets plikter og beslutningsgrunnlag, sett at opplysningene kan karakteriseres som viktige.

Hva som ligger i opplysninger «av betydning» og «viktige opplysninger», må vurderes konkret. Hensynet til en helhetlig aktsomhetsnorm tilsier at selskapets art, omfang og økonomiske situasjon virker inn på hvorvidt informasjonen omfattes av den lojalitetsforankrede opplysningsplikten.⁶²³ Basert på rettens formuleringer om hvilke opplysninger som omfattes, skal plikten tilsynelatende sikre et forsvarlig behandlingsgrunnlag for selskapsledelsen. Med selskapsledelse siktes det primært til det øvrige styret og daglig leder. Dersom generalforsamlingen skal ta beslutninger for selskapets virksomhet, bør generalforsamlingen likestilles med øvrig selskapsledelse, og dermed ha rett på opplysninger i den utstrekning disse kan virke inn på beslutningsgrunnlaget. Det legges altså til grunn at et styremedlem er underlagt en ulovfestet opplysningsplikt overfor selskapsledelsen, og at brudd på opplysningsplikten kan gi grunnlag for å idømme styremedlemmet erstatningsansvar.

Domstolen har vært tilbakeholden med å innfortolke opplysningsforpliktelser overfor hver enkelt aksjonær. I LB-2017-44327 krevde en aksjonær erstatning av en annen aksjonær, hvor sistnevnte også var styreleder og styremedlem. Grunnlaget for kravet var at aksjonæren ikke hadde blitt underrettet om at selskapet planla å selge noen aksjer i et annet selskap. Aksjonæren anførte en rekke lovbrudd, knyttet til både aksjonærrollen og rollen som styremedlem. Herunder anførte saksøkeren rettsstridig illojalitet, ettersom saksøkte ikke hadde informert saksøkeren om aksjesalget. Lagmannsretten tolket dette som en anførsel om gjensidig lojalitetsplikt mellom aksjonærene. Konklusjonen ble at saksøkte ikke hadde noen plikt til å holde aksjonærene løpende informert om selskapets daglige drift. Selv om

⁶²³ Til illustrasjon, se avhandlingens punkt 3.3.4.

lagmannsretten uttrykkelig behandlet aksjonærers lojalitetsforpliktelser, tyder avgjørelsen på at et styremedlem ikke er underlagt en generell opplysningsplikt overfor enkeltaksjonærer. Slutningen treffes fordi saksøkte også var saksøkt for forhold som gjaldt hans rolle som styremedlem. Det at styret ikke har opplysningsplikt overfor enkeltaksjonærer, kan begrunnes med at styrets lojalitetsplikt gjelder overfor selskapet, ikke hver enkelt aksjonær.

Et spørsmål er om et styremedlem har opplysningsplikt overfor selskapets medkontrahtenter på ulovfestet grunnlag. Lojalitetsplikten mot selskapet legitimerer ikke en slik opplysningsplikt. Selv om kreditorinteresser inngår i selskapsinteressen, anses disse interessene normalt underordnet aksjonærfellesskapets interesser.⁶²⁴ Det regnes imidlertid som sikker rett at det eksisterer en kontraktmessig lojalitetsplikt mellom avtalepartene.⁶²⁵ Om selskapet forpliktet i en avtale, forpliktet også styret. Den kontraktmessige lojalitetsplikten innebærer at avtalepartene må ta hensyn til motparten, og herunder opplyse om enkelte forhold det må forventes at parten «sitter inne med».⁶²⁶ Hvilke forhold som må opplyses om, avhenger av kontrakten. Typisk tvister som oppstår når et aksjeselskap inngår en avtale, er de som knyttes til informasjon om selskapets økonomiske stilling.⁶²⁷ Eksempelvis har et selskap som selger varer interesse av å vite om avtaleparten har mulighet til å betale for varene.

Noen ganger kan det være ødeleggende for selskapets videre drift at medkontrahtenten blir kjent med opplysninger på et feil tidspunkt. Et eksempel er om styret søker å bedre selskapets økonomiske situasjon, gjennom avtaleinngåelse med en annen tredjepart. Om førstnevnte medkontrahtent blir kjent med de økonomiske vanskelighetene, kan vedkommende ønske å heve avtalene. Hevingen kan forverre selskapets økonomi ytterligere, og følgelig virke inn på forhandlingene med den andre tredjeparten. Et spørsmål er derfor hvordan den selskapsrettslige og den kontraktsrettslige lojalitetsplikten harmoniseres når det vurderes om et styremedlem har handlet ansvarsbetingende.

Harmoniseringsspørsmålet ble behandlet av Høyesterett i Ulvesund. Spørsmålet var om en kreditor kunne kreve erstatning som følge av at daglig leder ikke informerte kreditoren om selskapets insolvens. Kreditoren hadde levert varer til selskapet på kreditt. Høyesterett fastslo at selskapsledelsen i et insolvent selskap normalt plikter å varsle medkontrahtenter om svikt i

⁶²⁴ Se avhandlingens punkt 3.2.3.5.

⁶²⁵ Se Johan Giertsen, *Avtaler*, 3. utgave, Bergen 2014 (Giertsen 2014) s. 11.

⁶²⁶ Giertsen (2014) s. 11.

⁶²⁷ Eksempelvis HR-2017-2375-A.

selskapsøkonomien som innebærer at selskapet ikke kan innfri sine forpliktelser ved forfall.⁶²⁸ Dersom fortielsen var i selskapets interesse, mente retten imidlertid at selskapsledelsen ikke nødvendigvis handlet ansvarsbetingende, selv om styremedlemmene misligholdt den kontraktsrettslige varslingsplikten.⁶²⁹ Som begrunnelse for konklusjonen trakk Høyesterett frem hensynene til at ledelsen har behov for et strategisk arbeidsrom til å redde virksomheten, forutsigbarhet, og at ledelsen ansvarsfritt bør kunne unnlate å varsle dersom ledelsen har et realistisk håp om videre drift.⁶³⁰ Sistnevnte synspunkt bygger på konklusjonene truffet i de tidligere omtalte Normount og Håheller.⁶³¹ Høyesteretts synspunkter kom ikke på spissen i Ulvesund, ettersom daglig leder hadde forsømt sin plikt til å sørge for tilfredsstillende regnskaps- og rapporteringsrutiner. Avgjørelsen avklarer likevel at styret kan prioritere selskapsrettslig lojalitet fremfor kontraktsrettslig lojalitet, forutsatt at prioriteringen ikke innebærer øvrig uforsvarlig atferd. Konklusjonen er opprettholdt i underrettspraksis.⁶³²

Harmoniseringsspørsmålet avgjøres på bakgrunn av en konkret vurdering. Som utgangspunkt kan altså et styremedlem som handler i selskapets interesse tie om enkelte forhold overfor en tredjepart, uten at dette medfører at styremedlemmet har handlet ansvarsbetingende.

3.4.2.5 Villedende informasjon og adekvansbegrensninger

I det følgende er spørsmålet hvilke vilkår som må oppfylles for at styret kan holdes erstatningsansvarlig for å ha gitt villedende informasjon. Herunder drøftes adekvans. Adekvansbetraktningene gjelder på generelt grunnlag.

Aksjelovene og dens forarbeider gir liten veiledning for spørsmålene. Høyesterett har heller ikke behandlet spørsmålet om erstatningsansvar for villedende informasjon etter aksjelovene § 17-1 første ledd. Spørsmålet om takstmenns informasjonsansvar er imidlertid behandlet i Høyesterett. Tidligere i avhandlingen konstateres det at erstatningsvurderingen for en takstmann og et styremedlem ikke kan likestilles, grunnet takstmannens profesjonsansvar.⁶³³ Det drøftes derfor om Høyesteretts synspunkt kan gi veiledning for styremedlemmers ansvar. I Rt. 2008 s. 1078 oppstilles tre kvalitative krav for at informasjonsansvar kan idømmes.⁶³⁴

⁶²⁸ HR-2017-2375-A (avsnitt 35).

⁶²⁹ HR-2017-2375-A (avsnitt 39).

⁶³⁰ HR-2017-2375-A (avsnitt 40-42).

⁶³¹ Se særlig avhandlingens punkt 3.2.4.

⁶³² Eksempelvis LA-2017-51518 og LA-2018-31484.

⁶³³ Se avhandlingens punkt 2.4.4.3.

⁶³⁴ Rt. 2008 s. 1078 (avsnitt 23-24). Opprettholdt i Rt. 2015 s. 556 (avsnitt 43).

Skadelidte må for det første ha fått villedende informasjon som kan skyldes uaktsomhet i en profesjonell sammenheng hos giveren. Det første vilkåret minner om vilkårene for erstatningsansvar i aksjelovene § 17-1 første ledd. Også aksjelovene § 17-1 oppstiller et rollekrav, og et krav om uaktsomhet. Det er ikke tvil om at skade som følge av villedende informasjon dekkes av de generelle formuleringene i aksjelovene § 17-1 første ledd.

Den skadelidte må for det andre ha hatt en rimelig og berettiget grunn til å stole på informasjonen. Vilkåret innebærer at det ikke kan kreves erstatning som følge av enhver villedende informasjon, ettersom vilkåret stiller krav til at skadelidte til en viss grad vurderer informasjonen. Det fremstår rimelig at det samme gjelder for styreansvar som følge av villedende informasjon. En annen løsning kunne ha blitt misbrukt av skadelidte.

For det tredje må informasjonen være ment for skadelidte.⁶³⁵ Vilkåret er ikke tolket som at skadevolder må ha kjent skadelidtes identitet, men det oppstilles et krav om at skadelidte var i en begrenset gruppe av personer som informasjonen var ment for. Kravet begrunnes med flodbølgeargumentet.⁶³⁶ Flodbølgeargumentet går ut på at kretsen skadelidte må begrenses, for å unngå en «flodbølge» av erstatningskrav mot skadevolder.⁶³⁷ Enkelte forfattere peker på at dommerne i realiteten vurderte adekvans, ikke flodbølgeargumentet.⁶³⁸ I det følgende drøftes om samme adekvansbegrensning må gjelde for et styremedlems informasjonsansvar.

Aksjelovene § 17-1 første ledd gir ikke veiledning for spørsmålet. Bestemmelsen begrenser verken tapsform eller krets av skadelidte.⁶³⁹ Styreansvar som følge av villedende informasjon, kan imidlertid få et betydelig omfang. Det samme gjelder for fortiet informasjon. Hvorvidt adekvansbegrensningen er hensiktsmessig, må vurderes konkret.

I enkelte tilfeller fremstår en adekvansbegrensning lite hensiktsmessig for styreansvaret. Eksempelvis er selskapets regnskaper offentlige, og uriktig regnskapsinformasjon kan ramme en vid krets av skadelidte. Det vil være vanskelig å avgrense når regnskapsinformasjon ikke er ment for skadelidte. Dette tilsier at ansvaret for regnskapsinformasjon ikke bør begrenses til å gjelde enkelte grupper av skadelidte.⁶⁴⁰

⁶³⁵ Rt. 2008 s. 1078 (avsnitt 23) og Rt. 2015 s. 556 (avsnitt 43).

⁶³⁶ Rt. 2008 s. 1078 (avsnitt 26). Argumentet nevnes ikke i Rt. 2015 s. 556.

⁶³⁷ Hagstrøm (1989) s. 114 flg.

⁶³⁸ Se også Thorson (2011) s. 64 og 324 og Perland (2013b) s. 186.

⁶³⁹ Se også Normann (1994) s. 129-130.

⁶⁴⁰ Se også Normann (1994) s. 134.

I andre tilfeller fremstår adekvansbegrensningen mer anvendelig. Dersom en investor krever erstatning for å ha innrettet seg etter uriktig informasjon som vedkommende overhørte, var ikke informasjonen ment for skadelidte. Det kan dermed argumenteres for styremedlemmene ikke bør holdes ansvarlig, grunnet manglende adekvans. Informasjon, som i utgangspunktet ikke var ment for offentligheten, kan dessuten spres gjennom media eller sosiale medier. For massemedier argumenterer Normann for at et adekvanskrav skal innfortolkes dersom skadelidte har stolt på opplysninger som har fremkommet gjennom sekundære kilder.⁶⁴¹ Dette fremstår rimelig, og samme løsning bør gjelde for informasjon som spres i sosiale medier.

På generelt grunnlag argumenterer Perland for at det ved spørsmål om rene formuestap bør gjøres en konkret vurdering av hvorvidt forholdet anses vernet, avhengig av interessensnærhet.⁶⁴² En slik begrensning fremstår hensiktsmessig, både fordi den er praktisk, og fordi den forhindrer at et styremedlem må stå ansvarlig for ethvert tap som kan spores tilbake til styremedlemmets atferd. Begrensningen er også i tråd med øvrig erstatningspraksis.⁶⁴³ Det legges derfor til grunn at adekvansbetraktninger kan legitimere en avgrensning av styreansvaret, avhengig av skadens nærhet og påregnelighet til det rettsstridige forholdet. Konklusjonen er dermed at momentene nevnt i forbindelse med informasjonsansvar for takstmenn i en viss utstrekning kan modellere vurderingen ved spørsmål om styreansvar.

I eldre rettslitteratur er det for øvrig spekulert på om det lave antallet søksmål mot styremedlemmer på grunnlag av villedende eller mangelfull informasjon kunne skyldes manglende adgang til gruppesøksmål.⁶⁴⁴ I dag er det adgang til gruppesøksmål gjennom tvisteloven kapittel 35.⁶⁴⁵ Gruppesøksmål som følge av informasjonssvikt ved aksjeemisjoner er nevnt spesifikt i forarbeidene til tvisteloven.⁶⁴⁶ Adgangen har i liten grad blitt benyttet ved styreansvar.⁶⁴⁷ Adgangen til gruppesøksmål har imidlertid bare vært tilgjengelig i overkant av ti år, så det er fortsatt mulighet for at antall søksmål øker.

⁶⁴¹ Normann (1994) s. 136-137.

⁶⁴² Perland (2013b) s. 194.

⁶⁴³ Se eksempelvis Rt. 1973 s. 1268 (s. 1272-1273).

⁶⁴⁴ Normann (1994) s. 132-133.

⁶⁴⁵ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

⁶⁴⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 319.

⁶⁴⁷ Et gruppesøksmål anlagt mot flere styremedlemmer ble avvist i LB-2017-163624.

3.4.3 Ansvar som følge av brudd på taushetsplikt

Aksjelovene inneholder ingen bestemmelse hvor det uttrykkelig fremkommer at et styremedlem har en generell taushetsplikt. Det legges derfor til grunn at det kreves et særlig rettsgrunnlag for å pålegge et styremedlem taushetsplikt.⁶⁴⁸ Styremedlemmenes lojalitetsplikt kan imidlertid tolkes som at styremedlemmene må bevare taushet om enkelte forhold.⁶⁴⁹ Et eksempel er forretningshemmeligheter, ettersom det kan påføre selskapet tap å videreformidle disse.⁶⁵⁰ I det følgende er derfor spørsmålet når et styremedlem kan holdes ansvarlig for å ha videreformidlet opplysninger vedkommende hadde taushetsplikt om.

Til tross for at styremedlemmer ikke har en generell taushetsplikt, er det lovfestet at et styremedlem må bevare taushet om enkelte forhold. Et eksempel på dette er at styret i et børsnotert selskap er forpliktet til å bevare taushet om innsideinformasjon overfor «uvedkommende», jf. verdipapirhandelloven § 3-4 første ledd.⁶⁵¹ Taushetsplikt kan dessuten følge av avtale med en tredjeperson. I slike tilfeller omfatter normalt taushetsplikten de forhold avtalen dekker, eller forholdet til tredjepersonen.

Taushetsplikt kan videre forankres i styrevedtak eller styreinstruks. I juridisk teori legges det til grunn at instruks eller vedtak kan skjerpe taushetsplikten i enkeltsaker eller for enkelte saksgrupper.⁶⁵² Det er imidlertid uenighet om hvor generell slik taushetsplikt kan formuleres, og Ulseth og Aarbakke mfl. synes å være mer tilbakeholdne enn Andenæs i spørsmålet.⁶⁵³ Det er dermed ikke klart hvor omfattende taushetsplikt som kan fastsettes i styrevedtak eller styreinstruks. Forutberegnelighetshensyn taler for en høy terskel for å holde et styremedlem erstatningsansvarlig om styremedlemmet er pålagt en generell taushetsplikt, ettersom det er uklart hvorvidt det er adgang til å pålegge styremedlemmene en slik taushetsplikt. Dersom den pålagte taushetsplikten gjelder mer avgrensede forhold, eksempelvis kun enkelte avtaler, gjør ikke forutberegnelighetshensynet seg like gjeldende, ettersom det er enighet om at et

⁶⁴⁸ Se også Terese Smith Ulseth, «Taushetsplikt for ansattvalgte styremedlemmer», *Lov og rett*, 2014 s. 45-60 (Ulseth 2014) (s. 48), Knudsen (2015) s. 363 og Aarbakke mfl. (2017) s. 533.

⁶⁴⁹ Knudsen (2015) s. 364.

⁶⁵⁰ For øvrig ulovlig etter lov 9. januar 2009 nr. 2 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår mv. (markedsføringsloven) § 28.

⁶⁵¹ Se for øvrig Bergan (2016).

⁶⁵² Ulseth (2014) s. 56, Andenæs (2016) s. 349 og Aarbakke mfl (2017) s. 533.

⁶⁵³ Ulseth (2014) s. 56, Andenæs (2016) s. 349 og Aarbakke mfl. (2017) s. 533.

styremedlem kan pålegges slik taushetsplikt. Følgelig anses terskelen lavere for å idømme erstatningsansvar dersom taushetsplikten kun gjelder for enkeltsaker eller enkeltområder.

Taushetsplikt anses ikke ubetinget å være til hinder for at for eksempel ansattvalgte styremedlemmer rådfører seg med andre ansatte eller eventuelt fagforeningen, forutsatt at opplysningene ikke spres.⁶⁵⁴ Hvorvidt opplysninger som omfattes av lojalitetsforankret taushetsplikt kan videreformidles, må avgjøres konkret. Ulseth oppstiller fire momenter relevante for avgjørelsen om hvorvidt et ansattvalgt styremedlem kan videreformidle opplysninger. Avgjørelsen avhenger av formålet med å videreformidle opplysningene, hvem mottakeren er, opplysningenes art, og hvorvidt det er etablert forsvarlige prosedyrer for å beholde informasjonen fortrolig.⁶⁵⁵ Ansattvalgte styremedlemmer har en ansattrelasjon til selskapet, noe som gjør at deres rolle er annerledes en rollen til øvrige styremedlemmer. Et styremedlem som er valgt av de ansatte kan føle lojalitet overfor de andre ansatte, eller ha behov for å drøfte forhold med fagforeningen. Imidlertid kan det tenkes at også øvrige styremedlemmer har behov for å drøfte styresaker. I et slikt tilfelle anses momentene å ha relevans ved spørsmålet om styremedlemmets informasjonsformidling er rettmessig.

Spørsmål om erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1 første ledd på grunnlag av brutt taushetsplikt er ikke behandlet i Høyesterett eller lagmannsretten.⁶⁵⁶ Det legges likevel til grunn at et styremedlem kan idømmes erstatningsansvar for slik atferd.⁶⁵⁷

3.4.4 Forholdet mellom taushetsplikt og opplysningsplikt

Det konstateres altså at et styremedlem kan ha både taushetsplikt og opplysningsplikt om ulike forhold. Et spørsmål er hva som regnes som rettmessig atferd for styremedlemmet, dersom forholdet dekkes av både taushetsplikt og opplysningsplikt. I det følgende drøftes først pålegg fra generalforsamlingen, deretter pålegg fra den enkelte aksjonær.

Generalforsamlingen har som hovedregel adgang til å pålegge styret å informere om taushetsbelagte forhold.⁶⁵⁸ Et styremedlem handler altså ikke rettsstridig om vedkommende etterkommer generalforsamlingens pålegg. Et unntak er om styremedlemmenes taushetsplikt

⁶⁵⁴ Ulseth (2014) s. 55 og Aarbakke mfl. (2017) s. 533-534.

⁶⁵⁵ Ulseth (2014) s. 53.

⁶⁵⁶ Se imidlertid LB-2012-35181 – LB-2012-174330 som nevner spørsmålet uten å drøfte det.

⁶⁵⁷ I samme retning, se Knudsen (2015) s. 368.

⁶⁵⁸ Jf. aksjelovene § 5-1.

er lovpålagt, ettersom forholdet da reguleres av aksjelovene § 6-28 andre ledd.⁶⁵⁹ En annen problemstilling oppstår om styret har avtalt med en tredjepart at opplysningene skal holdes hemmelige for selskapets aksjonærer. Knudsen og Aarbakke mfl. fremholder at dersom styremedlemmene i et slikt tilfelle etterkommer pålegget fra generalforsamlingen, kan tredjeparten fremme misligholdsvirkninger overfor selskapet.⁶⁶⁰ Dersom styret ikke opplyser generalforsamlingen om at slike misligholdsvirkninger kan inntre, er det nærliggende å anse styremedlemmenes fortielse som uforsvarlig, med den følge at selskapet kan kreve tapet erstattet av styremedlemmene.⁶⁶¹ Dersom styret opplyser om at misligholdsvirkninger kan inntre, er det derimot liten grunn til å pålegge styremedlemmene ansvar om generalforsamlingen ønsker opplysningene til tross for trusselen om misligholdsvirkninger.

Også enkeltaksjonærer har hjemmel i lov til å kreve enkelte opplysninger av et styremedlem. I aksjelovene § 5-15 nevnes det tre spesielle forhold enkeltaksjonærer kan kreve informasjon om på generalforsamlingen. Første ledd nr. 1 gjelder informasjon som kan virke inn på bedømmelsen av godkjenningen av årsregnskap og årsberetning. Første ledd nr. 2 gjelder saker som er forelagt aksjonærene til bedømmelse. Første ledd nr. 3 gjelder økonomiske selskapsforhold, og opplysninger om saker generalforsamlingen skal bedømme. Styret plikter ikke å gi opplysninger om dette kan lede til «uforholdsmessig» skade for selskapet.

Opplysningsplikten etter første ledd nr. 1 og nr. 2 fremstår etter ordlyden som ubetinget. Et spørsmål er dermed om informasjonsretten etter disse bestemmelsene går foran de tilfeller hvor styremedlemmene har taushetsplikt. I forbindelse med første ledd nr. 1, uttaler lovgiver at opplysningsplikten ikke bør gå lengre enn hva formålet med leddet tilsier.⁶⁶² Uttalelsen tyder på at opplysningsplikten ikke bør tolkes for vidt. Opplysningsplikten tolkes imidlertid som ubetinget for opplysninger som befinner seg innenfor formålet med leddet.⁶⁶³ Argumentet for en vidtgående plikt i forbindelse med første ledd nr. 2, er at styret ikke bør legge frem taushetsbelagte saker for generalforsamlingen.⁶⁶⁴

Som ved opplysningsplikten overfor generalforsamlingen, fremstår det rimelig å forvente at styremedlemmene informerer om potensielle skadevirkninger som kan oppstå dersom

⁶⁵⁹ Se avhandlingens punkt 2.4.3.4.

⁶⁶⁰ Knudsen (2015) s. 368 og Aarbakke mfl. (2017) s. 393.

⁶⁶¹ Se også Knudsen (2015) s. 368.

⁶⁶² Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 142.

⁶⁶³ NOU 1996: 3 s. 132 og Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 141-142.

⁶⁶⁴ NOU 1996: 3 s. 132.

informasjonen meddeles.⁶⁶⁵ Om styret unnlater å informere om dette, kan det tenkes at styremedlemmene kan holdes erstatningsansvarlige overfor selskapet for tap som måtte oppstå, eksempelvis grunnet misligholdsvirkninger fra en tredjepart som følge av brudd på avtalefestet taushetsplikt. Dersom aksjonærene på generalforsamlingen ønsker opplysningene til tross for orienteringen, må trolig opplysningsplikten som hovedregel gå foran taushetsplikten, som følge av at aksjonærene har en lovfestet rett til å kreve informasjonen.

For børsnoterte selskaper, er et spørsmål om verdipapirhandelloven § 3-4 går foran opplysningsplikten, jf. allmennaksjeloven § 5-15. Spørsmålet aktualiseres fordi selskapets aksjonærer kan betraktes som «uvedkommende» etter bestemmelsen. Normalt går den spesielle reguleringen foran den generelle.⁶⁶⁶ Taushetsplikten i verdipapirhandelloven § 3-4 gjelder spesielt regulerte tilfeller, mens opplysningsplikten i allmennaksjeloven § 5-15 fremstår mer generell. Dette taler for at taushetsplikten går foran. Hensynet til å verne om tilliten til markedet bør for øvrig veie tyngre enn hensynet til aksjonærene i et selskap. Forarbeidene anses ikke å være til hinder for en slik avveining av bestemmelsene.⁶⁶⁷ Det legges dermed til grunn at et styremedlem rettmessig kan unnlate å opplyse om innsideinformasjon, selv om en aksjonær krever dette.

Det antas at den konserninterne opplysningsplikten etter aksjelovene § 6-16 ikke begrenses av lovpålagt taushetsplikt, og at morselskaper følgelig ikke anses som «uvedkommende» etter verdipapirhandelloven § 3-4.⁶⁶⁸ Offentlige myndigheter er ikke morselskap, jf. aksjelovene § 1-3, og kan dermed anses som «uvedkommende» etter verdipapirhandelloven § 5-15.

Et siste spørsmål er når et styremedlem rettmessig kan påberope seg at pålegget etter aksjelovene § 5-15 første ledd nr. 3 er «uforholdsmessig». Ordvalget tilsier at det skal en del til før informasjonen kan nektes meddelt. I lovforarbeidene innfortolkes det et vesentlighetskriterium, i tråd med svensk og dansk rett.⁶⁶⁹ Det presiseres av forarbeidene at målet med vesentlighetskriteriet er at et styremedlem ikke skal kunne påberope seg uvesentlige skadevirkninger for å nekte å meddele informasjon.⁶⁷⁰ Formuleringen indikerer at terskelen for at informasjonen kan nektes meddelt er høy. Et styremedlem som unnlater å gi

⁶⁶⁵ Knudsen (2015) s. 368-369.

⁶⁶⁶ Skoghøy (2018) s. 258.

⁶⁶⁷ Se tilsvarende Knudsen (2015) s. 369.

⁶⁶⁸ Knudsen (2015) s. 370.

⁶⁶⁹ NOU 1996: 3 s. 133 og Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 142.

⁶⁷⁰ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s. 199.

informasjon grunnet uvesentlige skadevirkninger, handler dermed rettsstridig, og atferden kan følgelig gi grunnlag for erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1 første ledd.

4 Oppsummering og avsluttende bemerkninger

Avhandlingens formål er å klargjøre og presisere rekkevidden og betydningen av den materielle siden av styreansvaret. Gjennom avhandlingen illustreres det at styreansvar er en praktisk viktig sanksjonsmåte dersom et styremedlem ikke opptrer i tråd med lover og normer som oppstiller forventninger til styremedlemmet. Selv om det materielle innholdet i erstatningsbestemmelsen i aksjelovene § 17-1 første ledd stort sett er uendret, har lovendringer i aksjelovene og tilstøtende lover virket inn på styreansvaret på ulike måter.⁶⁷¹ Det konstateres dessuten at rettsutviklingen og samfunnsutviklingen innenfor rettsområdet aksjeselskapsrett enten har påvirket styreansvaret slik det er i dag, eller at det er mulighet for at utviklingen påvirker styreansvaret i fremtiden.⁶⁷²

Gjennom avhandlingen vises det til en rekke nyere underrettsavgjørelser. Grunnlaget for dette er at det eksisterer en stor mengde underrettspraksis, særlig sett i forhold til antall høyesterettsavgjørelser. En årsak til dette kan være at mange rettsspørsmål på styreansvarets område må avgjøres konkret, slik at det oppfattes som lite hensiktsmessig med prinsippavgjørelser fra Høyesterett. Det fremgår likevel av avhandlingen at flere praktiske spørsmål av allmenn interesse ikke er avklart, som for eksempel hvorvidt, og i hvilken grad, et styremedlem kan stole på opplysninger fra en daglig leder.⁶⁷³ På nåværende tidspunkt er vurderingen av disse forholdene opp til dommerne i hver enkelt sak, med den konsekvens at resultatene kan få et tilfeldig preg. Avhandlingen illustrerer for øvrig en mangel på rettskilder som kobler styreansvaret opp mot de sentrale og aktuelle aksjeselskapsrettslige diskusjonene som tas opp i avhandlingen. Eksempelvis drøftes spørsmål om corporate governance-normers betydning for aktsomhetsnormen hovedsakelig på bakgrunn av dansk rett.⁶⁷⁴

Selv om lovgiver ønsker fleksible regler, fremstår det hensiktsmessig med ytterligere avklaringer i enten lovverk eller rettspraksis, tatt i betraktning hvordan rettskildebildet fremstår i dag. Trolig er Høyesterett nærmest til å avklare disse spørsmålene.

⁶⁷¹ Se eksempelvis avhandlingens punkt 3.2.23, 3.3.2 og 3.4.2.3.

⁶⁷² Se eksempelvis drøftelsen av corporate governance i avhandlingens punkt 2.4.3.4.

⁶⁷³ Se avhandlingens punkt 3.3.5.2.

⁶⁷⁴ Se avhandlingens punkt 2.4.3.4.

Lovregister

Norske lover

aksjeloven	Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper
aksjeloven 1910	Lov 19. juli 1910 nr. 1 om aktieselskaper og kommanditaktieselskaper [opphevet]
aksjeloven 1957	Lov 6. juli 1957 nr. 4 om aksjeselskaper [opphevet]
aksjeloven 1976	Lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper [opphevet]
allmennaksjeloven	Lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper
eiendomsmeglingsloven	Lov 29. juni 2007 nr. 73 om eiendomsmegling
forurensningsloven	Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall
markedsføringsloven	Lov 9. januar 2009 nr. 2 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår mv.
regnskapsloven	Lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m. v.
revisorloven	Lov 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer
selskapsloven	Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper
skadeserstatningsloven	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning
straffeloven	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff
tvisteloven	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister
universitets- og høyskoleloven	Lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler
verdipapirhandelloven	Lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel

Utenlandske lover

Aktiebolagslagen	Aktiebolagslag 2005:551 [Sverige]
Selskabsloven	Lovbekendtgørelse 14. september 2015 nr. 1089 om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven) [Danmark]

Forskrifter

verdipapirforskriften	Forskrift 29. juni 2007 nr. 876 til verdipapirhandelloven
-----------------------	---

Forarbeider og offentlige dokumenter

NUT 1970: 1	Innstilling til lov om aksjeselskaper
NOU 1985: 1	Videreutviklingen av bedriftsdemokratiet
NOU 1992: 29	Lov om aksjeselskaper
NOU 1996: 3	Ny aksjelovgivning
NOU 2006: 1	Eiendomsmegling
Ot.prp. nr. 19 (1974-1975)	Om lov om aksjeselskaper
Ot.prp. nr. 36 (1993–1994)	Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven)
Ot.prp. nr. 23 (1996-1997)	Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)
Ot.prp. nr. 89 (2003-2004)	Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØS-regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m)

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005)	Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
Ot.prp. nr. 55 (2005-2006)	Om lov om endringer i aksjelovgivningen mv.
Prop.117 L (2009-2010)	Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon)
Prop.48 L (2012-2013)	Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)
Prop.111 L (2012-2013)	Endringer i aksjelovgivningen mv. (forenklinger)
Prop.112 L (2016-2017)	Endringer i aksjelovgivningen mv. (modernisering og forenkling)
Prop.160 L (2016-2017)	Endringer i regnskapsloven mv. (forenklinger)
Prop.100 L (2017-2018)	Endringer i aksjelovgivningen mv. (oppløsning og avvikling, mellombalanser m.m.)
Innst.217 L (2012-2013)	Innstilling fra finanskomiteen om endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)
Meld. St. 27 (2012-2013)	Et mangfoldig og verdiskapende eierskap

Rettspraksis

Norge

Høyesterettspraksis

Rt. 1907 s. 337

Rt. 1910 s. 65

Rt. 1923 s. 774

Rt. 1926 s. 471

Rt. 1929 s. 705

Rt. 1930 s. 481

Rt. 1930 s. 533

Rt. 1932 s. 262

Rt. 1932 s. 739

Rt. 1932 s. 951

Rt. 1972 s. 578

Rt. 1973 s. 821

Rt. 1973 s. 1268

Rt. 1975 s. 198

Rt. 1979 s. 46

Rt. 1979 s. 254

Rt. 1979 s. 393

Rt. 1989 s. 1318

Rt. 1990 s. 607

Rt. 1991 s. 119

«Normount»

Rt. 1991 s. 835 (Hkj.)

Rt. 1991 s. 1335

Rt. 1992 s. 64

Rt. 1992 s. 93

Rt. 1993 s. 20

Rt. 1993 s. 987

Rt. 1993 s. 1399 «Ytternes»

Rt. 1995 s. 1350

Rt. 1995 s. 1641

Rt. 1996 s. 742 «Minnor»

Rt. 1996 s. 905

Rt. 1996 s. 1463

Rt. 1998 s. 276

Rt. 1998 s. 652

Rt. 1998 s. 1584

Rt. 1999 s. 330

Rt. 2001 s. 337

Rt. 2001 s. 837 (Hkj.)

Rt. 2003 s. 696 «Ivaran»

Rt. 2003 s. 1574

Rt. 2004 s. 1074

Rt. 2004 s. 1816

Rt. 2007 s. 158

Rt. 2008 s. 675

Rt. 2008 s. 833

Rt. 2008 s. 1078

Rt. 2010 s. 93

Rt. 2010 s. 306 «Hempel I»

Rt. 2010 s. 1547

Rt. 2011 s. 562

Rt. 2011 s. 1029

Rt. 2012 s. 335

Rt. 2013 s. 312

Rt. 2015 s. 556

HR-2015-470-U

HR-2016-1439-A

HR-2016-1440-A «Håheller»

HR-2017-1977-A

HR-2017-2375-A «Ulvesund»

HR-2018-557-A

HR-2018-570-A

HR-2018-1983-A

HR-2019-317-A

Lagmannsrettspraksis

RG 1994 s. 145 (Eidsivating)

RG 1998 s. 101 (Agder)

RG 2013 s. 513 (Borgarting)

RG 2013 s. 975 (Frostating)

RG 2013 s. 1401 (Borgarting)

LA-2006-133541

LA-2007-37537

LA-2009-24944

LA-2011-66437

LA-2013-32986

LA-2014-191355

LA-2016-32566

LA-2016-51745

LA-2017-51518

LA-2017-76255

LA-2018-589

LA-2018-31484

LB-2006-139384

LB-2007-8844

LB-2007-92530

LB-2008-704

LB-2008-120826

LB-2008-165797

LB-2009-198298

LB-2011-39714

LB-2011-62216

LB-2011-140647

LB-2011-161685

LB-2011-204401

LB-2012-35181 – LB-2012-174330

LB-2013-3295

LB-2013-170795

LB-2014-134597

LB-2015-17110

LB-2015-22154

LB-2015-45343

LB-2015-186361-2

LB-2016-12248-1

LB-2016-86434

LB-2016-181811

LB-2017-44327

LB-2017-163624

LB-2017-195536

LE-2009-97686

LE-2011-12856

LE-2012-41856

LE-2013-40043

LE-2016-78090

LE-2018-41341

LF-2009-47256

LF-2015-121759

LF-2017-105098

LG-1993-1135

LG-2008-39560

LG-2012-86908

LG-2012-129043 – LG-2012-129038

LG-2013-210482 «Hempel II»

LG-2015-91221

LG-2015-166718

LG-2017-103677

LG-2017-104915

LG-2018-71414

LH-2011-32253

Tingrettspraksis

RG 1992 s. 707 (Karmsund herredsrett)

RG 1997 s. 1308 (Oslo byrett)

TBERG-2014-158028-3

TBERG-2015-69325

TJARE-2017-59928

TLARV-2012-202758

TOSLO-2005-30391

TOSLO-2017-114507

Danmark

UfR 1998.1137 (H)

Litteratur

Alteren (2015)

Alteren, Kristine, «Styreleders erstatningsansvar i aksjeselskaper», *Nordisk Tidskrift for Selskabsret*, 2015/1 s. 1-20.

Andenæs (2016)

Andenæs, Mads Henry ved Ole Andenæs, Stig Berge og Margrethe Buskerud Christoffersen, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, 3. utgave (Oslo 2016).

Andersen (1976)

Andersen, Kristen, *Skadeforvoldelse og erstatning*, 2. utgave (Oslo 1976).

- Berdal (2013) Berdal, Mimi K., «Din handleplikt som styremedlem. Hvor mye initiativ og aktivitet kreves av et styre?», *Praktisk økonomi & finans*, 2013/2 s. 53-58.
- Bergan (2016) Bergan, Morten Emil Eriksrud, «Definisjonen av innsideinformasjon i lys av obligasjoners særtrekk», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2016 s. 152-249.
- Bernt/Doublet (1998) Bernt, Jan Fridthjof og David R. Doublet, *Vitenskapsfilosofi for jurister – En innføring* (Bergen 1998).
- Birkeland (2017) Birkeland, Kari, *Ekstern revisors handleplikt* (Oslo 2017).
- Birkeland, T. G. (2001) Birkeland, Tor G., «Begrensning av styrets ansvar for tap som kan henføres til prospekter», *Tidsskrift for Forretningsjus*, 2001 s. 395-409.
- Bråthen (2006) Bråthen, Tore, «Samfunnsansvar - selskapers adgang til å gi gaver til allmenntilgode formål», *Praktisk Økonomi & Finans*, 2006/4 s. 27-32.
- Bråthen (2009) Bråthen, Tore, *Styremedlem og aksjonær*, 2. utgave (Oslo 2009).
- Bråthen (2015) Bråthen, Tore mfl., «Ny praksis», *Nordisk tidsskrift for Selskapsrett*, 2015/3 s. 97-111.
- Bråthen (2017) Bråthen, Tore, *Selskapsrett*, 5. utgave (Oslo 2017).
- Bråthen (2019) Bråthen, Tore «Høyesteretts dom i HR-2018-1983-A («Røde Kors Ambulanseselskap Midt-Norge AS») og kapitalreguleringen i norsk aksjeselskapsrett, *Nordisk tidsskrift for Selskapsrett*, 2019/2 s. 60-80.
- Bunch/Whitt (2018) Bunch, Lars og Søren Corfixsen Whitt, *Selskapsloven med kommentarer*, 3. utgave (København 2018).

- Dotevall (2017) Dotevall, Rolf, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 3. utgave (Göteborg 2017).
- Dramstad (2011) Dramstad, Remi Christoffer, ««M&A Break fee-klausuler i et norsk perspektiv», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2011/3, s. 155-192.
- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein ved Jan E. Helgesen, *Rettskildelære*, 5. utgave (Oslo 2001).
- Eskeland (2016) Eskeland, Ståle ved Alf Petter Høgberg, *Strafferett*, 5. utgave (Oslo 2016).
- von Eyben/Isager (2015) von Eyben, Bo og Helle Isager, *Lærebog i erstatningsret*, 8. utgave (København 2015).
- Giertsen (2002) Giertsen, Johan «Har aksjonæravtaler selskapsrettslige virkninger?» i *Nybrott og odling: Festskrift til Nils Nygaard på 70-årsdagen 3. april 2002*, Gudrun Holgersen, Kai Krüger og Kåre Lilleholt (red.), (Bergen 2002) s. 533-545.
- Giertsen (2014) Giertsen, Johan, *Avtaler*, 3. utgave (Bergen 2014).
- Gjems-Onstad (2004) Gjems-Onstad, Ole, «Lovavdeling, selskapsrett og reelle hensyn», *Lov og Rett*, 2004 s. 129-130.
- Gomard/Schaumburg-Müller (2013) Gomard, Bernhard og Peer Schaumburg-Müller, *Kapitalselskaber – Aktie- og anpartsselskaber*, 7. utgave (København 2013).
- Hagstrøm (1987) Hagstrøm, Viggo, *Offentligrettslig erstatningsansvar: Studier i spesiell og alminnelig erstatningsrett* (Oslo 1987).
- Hagstrøm (1989) Hagstrøm, Viggo, «Informasjonsansvar – Om villeding av annen enn kontraktspart» *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1989 s. 196-220.

- Hagstrøm/Stenvik (2015) Hagstrøm, Viggo og Are Stenvik, *Erstatningsrett* (Oslo 2015).
- Hansen (1998) Hansen, Søren Friis, *Anpartsselskaber efter loven af 1996* (København 1998).
- Holst/Haugaard (2003) Holst, Jørgen og Rasmus Skovsgaard Haugaard, «Corporate Governance. Bestyrelsesarbejde og advokatansvar», *Ugeskrift for Retsvæsen*, 2003B s. 293.
- Haagensen/Hoel Lie (2004) Haagensen, Thorbjørn Riise og Markus Hoel Lie, *Inhabilitet for daglig leder og styremedlem i aksjeselskap og allmennaksjeselskap : vilkårene for inhabilitet etter aksjeloven/allmennaksjeloven § 6-27* (Tromsø 2004).
- Innjord/Pihlstrøm (2012) Innjord, Frode A. og Andreas Pihlstrøm, «Morselskapets ansvar etter forurensningsloven § 7 – betydningen av Høyesteretts dom i Rt-2010-306», *Tidsskrift for eiendomsrett*, 2012 s. 1-20.
- Jakobsen (2018) Jakobsen, Lisa Charlotte, «Vinningsformålet i norsk aksjeselskapsrett», *Nordisk tidsskrift for Selskabsret*, 2018/2 s. 11-36.
- Jensen (2014) Jensen, Marte Sogge, «Rapportering om samfunnsansvar – Store norske foretaks rapporteringsplikt etter regnskapsloven § 3-3c», *Nordisk tidsskrift for Selskabsret* 2014/4 s. 52-69.
- Jørgensen (1972) Jørgensen, Stig, *Erstatningsret*, 2. utgave (København 1972).
- Knudsen (2015) Knudsen, Gudmund, «Styremedlemmers taushetsplikt. Særlig overfor staten som aksjeeier og Stortinget», *Lov og rett*, 2015 s. 363-380

- Langsted (2004) Langsted, Lars Bo, *Rådgivning I – det professionelle erstatningsansvar* (København 2004).
- Lødrup (2009) Lødrup, Peter, med bistand av Morten Kielland, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave (Oslo 2009).
- Løvdaal (2003) Løvdaal, Elin Mack, «Aksjeloven og allmennaksjeloven §§ 3-4 og 3-5», *Tidsskrift for forretningsjus*, 2003 s. 472-569.
- Normann (1994) Normann Aarum, Kristin, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper* (Oslo 1994).
- Normann (2018) Normann, Kristin, «Styring av konserner – et aksjerettslig perspektiv» i *Festskrift till Stefan Lindskog*, Lars Edlund (red.) (Stockholm 2018) s. 553-567
- Nygaard (2004) Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave (Bergen 2004).
- Nygaard (2007) Nygaard, Nils, *Skade og ansvar*, 6. utgave (Bergen 2007).
- Perland (1999) Perland, Olav Fr., «Styreansvar etter de nye aksjelovene - har ansvaret blitt skjerpet?», *Tidsskrift for Forretningsjus*, 1999 s. 125-159.
- Perland (2013a) Perland, Olav Fr., «Styremedlemmers erstatningsansvar», *Praktisk økonomi & finans*, 2013/2 s. 21-32.
- Perland (2013b) Perland, Olav Fr., *Tilretteleggeransvar – Verdipapirforetaks erstatningsansvar ved tilrettelegging av aksjeemisjoner* (Oslo 2013).
- Reiersen (2007) Reiersen, Hedvig Bugge, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper – Forhåndsregulering av styremedlemmers erstatningsansvar* (Oslo 2007).

- Ro (1994) Ro, Knut, «Konkursboet eller enkeltkreditorers krav», *Lov og Rett*, 1994 s. 233-241.
- Schans Christensen (2017) Christensen, Jan Schans, *Kapitalselskaber – aktie- og anpartsselskabsret*, 5. utgave (København 2017).
- Sjåfjell (2010) Beate Sjåfjell, «Miljørettslig ansvarsgjennombrudd i selskapsretten – Høyesteretts dom 10. mars 2010 (HR-2010-443-A)», *Nytt i privatretten*, 2010 s. 19-20.
- Sjåfjell (2011) Sjåfjell, Beate, «Kan aksjeselskaper sette miljøet foran gevinstkravet?», *Jussens Venner*, 2011 s. 309-324.
- Sjåfjell (2015) Sjåfjell, Beate, «Hempel II: miljørettslig ansvarsgjennombrudd i konsern over landegrenser – Gulating lagmannsretts avgjørelse av 11.11.2014 (LG-2013-210482)», *Nytt i privatretten*, 2015 s. 22-24
- Sjåfjell mfl. (2017) Sjåfjell, Beate, Jukka Mähönen og Eli Rudshagen, «Selskapsrettsgruppens høringssvar: Regnskapslovutvalgets delutredning 2, Regnskapslovens bestemmelser om årsberetning mv.», *Nytt i privatretten*, 2017/2 s. 21-26.
- Skoghøy (2018) Skoghøy, Jens Edvin A., *Rett og rettsanvendelse* (Tromsø 2018).
- Smerdon (2010) Smerdon, Richard, *A Practical Guide to Corporate Governance*, 4. utgave (London 2010).
- Sofsrud (1999) Sofsrud, Thorbjørn, *Bestyrelsens beslutning og ansvar: Spørsmål til bedømmelse af bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar* (København 1999).
- Svernlöv (2012) Svernlöv, Carl, *Styrelse- og VD-ansvar i aktiebolaget*, 2. utgave (Stockholm 2012).

- Thorson (2011) Thorson, Bjarte, *Erstatningsrettslig vern for rene formuestap* (Oslo 2011).
- Truyen (2004) Truyen, Filip, «Myndighetsmisbruk i aksje- og allmennaksjeselskaper», *Jussens Venner*, 2004 s. 305-328.
- Truyen (2005) Truyen, Filip, *Aksjonærenes myndighetsmisbruk – en studie av asl./asal. § 5-21 og uskrevne misbruksprinsipper* (Bergen 2005).
- Ulseth (2014) Terese Smith Ulseth, «Taushetsplikt for ansattvalgte styremedlemmer», *Lov og rett*, 2014 s. 45-60.
- Ussing (1962) Ussing, Henry, *Erstatningsret*, 6. utgave (København 1962).
- Vinding Kruse (1989) Vinding Kruse, A., med medvirkning av Jens Møller, *Erstatningsretten*, 5. utgave (København 1989).
- Woxholth (2018) Woxholth, Geir, *Selskapsrett*, 6. utgave (Oslo 2018).
- Øvergaard (1951) Øvergaard, J, *Norsk erstatningsrett*, 2. utgave (Oslo 1951).
- Aarbakke mfl. (2017) Aarbakke, Magnus, Asle Aarbakke, Gudmund Knudsen, Tone Ofstad og Jan Skåre, *Aksjeloven og allmennaksjeloven: Lovkommentar*, 4. utgave (Oslo 2017).

Elektroniske kilder

- Anbefalingerne (2017) *Anbefalinger for god selskapsledelse*
https://corporategovernance.dk/sites/default/files/media/anbefalinger_for_god_selskapsledelse_2017.pdf, 23.11.17
(sist besøkt 02.05.19).
- EMCA (2017) Andersen, Paul Krüger mfl., *European Model Company Act (EMCA)*,
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348, 1. utgave 2017 (sist besøkt 02.05.19).
- Knudtzon (2018) Knudtzon, Sigurd, *Styrets forhold til daglig leder:*
<https://www.polyteknisk.no/wp-content/uploads/2017/11/2018-03-15-Styrets-forhold-til-daglig-leder.pdf>, 03.18 (sist besøkt 02.05.19)
- NUES (2018) *Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse*,
<http://nues.no/eierstyring-og-selskapsledelse/>, 17.10.18
(sist besøkt 02.05.19)
- Advokatforeningens styreforsikring (2019) *Styreansvarsforsikring for styrevert utenfor eget partnerskap/advokatfirma – kollektiv avtale for medlemmer av Advokatforeningen*,
<https://www.advokatforeningen.no/globalassets/860/vilk-ar-for-styreansvar-2019.pdf>, 01.01.19, (sist besøkt 02.05.19).